

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ing. Leona Adamčíková

Specifika ochrany hospodářské soutěže EU v oblasti energetiky

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Václav Šmejkal, Ph.D.

Katedra evropského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. prosince 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, které byly řádně citovány. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. prosince 2014

Ing. Leona Adamčíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Václavu Šmejkalovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za jeho cenné rady a připomínky a rovněž za jeho nadstandardní přístup, ochotu a vstřícnost, se kterými mi vždy při zpracování této práce pomáhal.

Obsah

Úvod.....	6
1 Právo na ochranu hospodářské soutěže EU.....	9
2 Energetická politika EU.....	16
2.1 Energetická politika EU do 90. let 20. století.....	16
2.2 Liberalizace energetického sektoru EU	17
2.3 Vztah soutěžního práva a předpisů energetické regulace.....	23
3 Soutěžní právo v energetickém sektoru.....	25
3.1 Uplatňování článku 101 SFEU v energetickém sektoru	25
3.1.1 Horizontální dohody mezi producenty	25
3.1.2 Ostatní horizontální dohody	29
3.1.3 Vertikální (distribuční) dohody	32
3.1.4 Shrnutí výsledků řízení vedených pro porušení článku 101 SFEU	34
3.2 Uplatňování článku 102 SFEU v energetickém sektoru	36
3.2.1 Příklad odmítnutí přístupu podniku Marathon k distribuční síti.....	37
3.2.2 Příklad dominantního postavení podniku Distrigas na belgickém trhu	38
3.2.3 Příklad dominantního postavení podniku EDF na francouzském trhu.....	38
3.2.4 Příklad dominantního postavení podniku E.ON na německém trhu s elektrinou	39
3.2.5 Příklad dominantního postavení provozovatele přenosové soustavy ENI ...	40
3.2.6 Příklad dominantního postavení provozovatele přenosové soustavy RWE na německém plynárenském trhu	41
3.2.7 Příklad dominantního postavení dodavatele zemního plynu GdF Suez.....	41
3.2.8 Příklad dominantního postavení dodavatele zemního plynu E.ON	42
3.2.9 Příklad dominantního postavení podniku ČEZ na českém trhu	43
3.2.10 Příklad dominantního postavení podniku Svenska Kraftnät na trhu s přenosem elektrické energie	44
3.2.11 Příklad dominantního postavení podniku Deutsche Bahn.....	44
3.2.12 Příklad dominantního postavení podniku OPCOM na rumunské energetické burze	46
3.2.13 Shrnutí případů vedených pro porušení článku 102 SFEU	47
3.3 Kontrola spojování podniků v energetickém sektoru.....	51

3.3.1	Rozhodnutí vydaná v první fázi řízení.....	53
3.3.2	Rozhodnutí vydaná v druhé fázi řízení	56
3.3.3	Shrnutí případů týkajících se slučitelnosti spojení podniků se společným trhem EU.....	60
	Závěr	63
	Seznam použité literatury	67
	Seznam diagramů	78
	Seznam tabulek.....	78
	Příloha 1: Schéma procesu prosazování článků 101 a 102 SFEU, jehož výsledkem je sankční rozhodnutí nebo rozhodnutí o závazcích	79
	Resumé.....	80
	Summary	81
	Title	82
	Klíčová slova/Keywords	82

Úvod

„Pokud jde o plyn a elektřinu, občané i obchodníci chtějí především dvě věci – bezpečnost dodávek v kteroukoliv dobu a dostupné ceny. Toho nejlépe dosáhneme pomocí fungujícího evropského energetického trhu,“ prohlásil komisař pro energetiku Günther Oettinger na tiskové konferenci v listopadu 2012.¹ On i další představitelé Evropské unie (dále jen „EU“) se shodují na tom, že efektivní hospodářská soutěž je nejdůležitější hnací silou inovace, konkurenceschopnosti a růstu s významnými přínosy pro spotřebitele.²

Tato diplomová práce, *Specifika ochrany hospodářské soutěže Evropské unie v oblasti energetiky*, se zaměřuje na prosazování a ochranu hospodářské soutěže na úrovni obchodu s plynem a elektřinou. Pozornost práce je věnována pouze části odvětví energetiky, a sice elektrické energii a plynu, neboť tyto trhy se EU v devadesátých letech rozhodla liberalizovat s cílem postupně je přeměnit v jednotný evropský energetický trh, který bude zcela otevřen hospodářské soutěži, a zajistit tak odběratelům možnost výběru z širokého spektra dodavatelů a služeb za konkurenční cenu.

Energetika představuje pro každý stát strategické odvětví, které je předpokladem pro jeho řádné fungování a zachování, což činí dané odvětví citlivým a nepostradatelným pro celkovou státní bezpečnost. Proto v oblasti energetiky státy dlouhou dobu nebyly ochotny vzdát se části své suverenity.

Stěžejním principem liberalizace energetických trhů je zajistit transparentní a nediskriminační přístup třetích stran k distribučním a přenosovým soustavám jako předpoklad pro účinnou hospodářskou soutěž v oblastech plynárenství a elektroenergetiky.³ To je v energetice poměrně obtížný úkol, protože je zde tradičně všeobecně přijímán přirozeně monopolní charakter distribučních a přenosových soustav elektřiny a plynu, neboť vybudování i správa plynovodů a elektrifikačních soustav jsou ekonomicky velmi nákladné a často vyžadují přímý nebo nepřímý zásah státu. Nežádá se pak stává, že výrobce nebo dodavatel energie a provozovatel přenosové soustavy jsou vertikálně propojeni v jedné ekonomické struktuře.

Až do devadesátých let se elektroenergetický a plynárenský sektor v Evropě vyznačoval rozsáhlou existencí veřejných podniků a podniků, kterým vláda udělila výlučná dovozní a vývozní práva. Nicméně prohlubování evropské integrace a zavedení jednotného vnitřního trhu vyvíjela tlak na to, aby Evropská Komise (dále jen „Komise“) začala usilovat

¹ EVROPSKÁ KOMISE (2012), *'It's time to complete the internal energy market'* [tisková zpráva]. Brussels, 15 November 2012, IP/12/1214 [cit. 30.3.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release-IP-12-1214-en.htm>.

² Srov. ALMUNIA, JOAQUÍN (2012), *'Competition policy for innovation and growth: Keeping markets open and efficient'* [proslov]. Copenhagen, 8 March 2012, SPEECH/12/172 [cit. 30.11.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release-SPEECH-12-172-en.htm?locale=en>.

³ SCHAUB, ALEXANDER (2000), *'Competition Policy and Liberalisation of Energy Markets'*. Director General for Competition, European Utilities Circle 2000, Brussels, 23 November 2000 [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2000_023_en.pdf, str. 3.

i o liberalizaci těchto odvětví. Úkolem států je garantovat svým občanům, že se jim dostane dostatek elektrické energie a plynu i v dobách nelehkých, kdy se stát potýká s výpadky elektřiny a plynu. Na druhou stranu je v zájmu zákazníků, aby měli přístup k energiím za nejnižší možnou cenu, která je výsledkem tržní konkurence.

Ve své diplomové práci jsem si stanovila výzkumnou otázku, *čím je specifické prosazování pravidel hospodářské soutěže Evropskou unií vůči podnikům v energetickém sektoru*. Politiku ochrany hospodářské soutěže, jejímž cílem je zajistit řádné fungování evropského vnitřního trhu a poskytnout zákazníkům výhody volného tržního systému, prosazuje Komise různými nástroji v případě zjištění protiprávního jednání mající vliv na hospodářskou soutěž na vnitřním trhu EU. Normy soutěžního práva EU se týkají jednak jednání soukromých podniků a jednak vládních zásahů jednotlivých členských států.

Tato diplomová práce se zaměřuje pouze na normy soutěžního práva vztahující se na podniky, a tedy aplikaci těchto norem v oblastech elektrické energie a zemního plynu, a abstrahuje od zhodnocení specifík při uplatňování soutěžních norem EU vůči vládním zásahům v energetickém sektoru. Domnívám se totiž, že vzhledem k invenčnosti a ziskové orientaci podniků v soukromém sektoru bude možné lépe poukázat na specifika, která prosazování soutěžních pravidel vůči protiprávním jednáním těchto subjektů vykazuje. Na druhou stranu připouštím, že i při aplikaci soutěžních norem vůči vládním intervencím v energetické oblasti je možné nalézt specifické způsoby ochrany hospodářské soutěže EU.

Při hledání odpovědi na výzkumnou otázku, bude také zkoumáno, jakou roli hrají ex post prosazování soutěžního práva a kontrola spojování podniků Komisí při vytváření jednotného evropského energetického trhu a jak se přitom zohledňují objektivně daná specifika energetického sektoru. Na základě analýzy relevantních rozhodnutí Komise a SDEU v sektoru energetiky bude potom práce hledat odpověď na otázku, co Komise a SDEU rozhodováním soutěžních případů v oblasti energetiky sledují.

Tato práce je uceleným pojednáním o specifikách, které provádění soutěžních pravidel vůči podnikům v přirozeně nedokonale konkurenčním prostředí energetického sektoru vykazuje, a zhodnocením jejich prospěšnosti při vytváření jednotného energetického trhu EU. V současné době existuje jen limitované množství takto zaměřených děl, proto bude tato práce přínosným zdrojem informací nejen akademikům, ale i odborné veřejnosti. Pomůže zejména lépe poznat, jak se Komise profiluje a o co usiluje při rozhodování případů vedených pro porušení soutěžního práva EU v energetickém sektoru. Z teoretického hlediska, může práce posloužit jako užitečný pramen toho, jaké případy byly již Komisí a SDEU rozhodovány a čím se vyznačuje prosazování soutěžněprávních norem v energetickém sektoru.

Systematicky je práce rozčleněna na pět kapitol, Úvod, tři hlavní kapitoly a Závěr, dále Seznam zkratk, Seznam použité literatury a Přílohy. První kapitola s názvem *Právo na ochranu hospodářské soutěže EU* se zabývá základními normami práva na ochranu hospodářské soutěže a nástroji, které má Komise k dispozici k prosazování soutěžního

práva. Druhá kapitola se jmenuje *Energetická politika EU* a stručně popisuje vývoj energetické politiky v EU. Zaměřuje se také na významné milníky, kterých bylo při vytváření jednotné energetické politiky dosaženo, stejně tak na překážky, kterým liberalizace energetických trhů čelí. Kapitola stručně pojednává také o vztahu soutěžněprávních norem a předpisů energetické regulace. Tyto dvě kapitoly poskytují teoretický základ, ze kterého bude vycházet třetí, analytická, kapitola. V rámci třetí kapitoly, *Soutěžní právo v energetickém sektoru*, jsou postupně rozebírány případy, kdy vůči podnikům elektroenergetického a plynárenského sektoru byly aplikovány jednotlivé soutěžněprávní normy. Na základě analýzy jednotlivých skončených případů, které Komise nebo Soudní dvůr EU (dále jen „SDEU“) projednávaly, jsou pak v poslední kapitole, *Závěru*, shrnuta specifika, která prosazování pravidel hospodářské soutěže v energetickém sektoru vykazuje. V Závěru rovněž hodnotím jejich roli při liberalizaci energetických trhů EU.

Zdroje informací, které jsem použila k napsání práce lze rozčlenit na primární a sekundární. Nejdůležitější zdroj představují primární zdroje, které obsahují základní fakta a číselné údaje. Jsou jimi především primární právo EU (zakladatelské smlouvy EU) a sekundární právo EU (zejména individuální rozhodnutí Komise a SDEU, nařízení, směrnice EU atd.). Dále sem patří různé databáze, statistiky, politické proslovy, oficiální internetové stránky a portály spravované institucemi EU, vládními i nevládními mezinárodními organizacemi nebo státními úřady. Sekundárními zdroji informací jsou nejrůznější monografie, eseje, studie a vědecké články publikované odbornými časopisy, periodiky nebo akademickými institucemi.

Tato diplomová práce *Specifika ochrany hospodářské soutěže EU v oblasti energetiky* byla napsána během února až prosince 2014.

1 Právo na ochranu hospodářské soutěže EU

Jak bylo řečeno v úvodu této práce, tato kapitola přinese obecný výklad základních norem práva na ochranu hospodářské soutěže EU (dále též „soutěžní právo“) včetně nástrojů, které má Komise k dispozici k jejich prosazování. Kapitola tak poskytne základ pro následnou analýzu případů projednávaných Komisí a SDEU v sektoru energetiky.

Soutěžní právo EU nesleduje pouze jeden cíl, ale vyznačuje se mnohostí různých cílů.⁴ V posledních letech představitelé hospodářské soutěže EU zdůrazňují při uplatňování soutěžního práva důležitost spotřebitelského blahobytu a jeho maximalizace.⁵ To potvrdila i komisařka Neelie Kroes ve svém projevu v září 2005 v Londýně:

„Spotřebitelský blahobyt je nyní dobře etablované kritérium, které Komise používá při posuzování spojení a porušování soutěžních norem týkajících se kartelů a dominantního postavení. Náš cíl je jednoduchý – chránit soutěž na trhu jako prostředek zvyšování spotřebitelského blahobytu a zajištění efektivní alokace zdrojů.“⁶

Zastánci různých ekonomických doktrín uvádějí další hodnoty, které soutěžní právo chrání. Zvláště silné je propojení evropského soutěžního práva s cílem dosažení integrace vnitřního trhu, které lze vidět v rozhodnutích SDEU a Komise.⁷ EU si již od svého vzniku kladla za cíl vytvoření vnitřního trhu, na kterém by veškerý pohyb zboží, služeb, kapitálu i osob probíhal bez jakýchkoliv bariér.⁸ Imanentním rysem vnitřního trhu je především existence trhu a trh zase předpokládá volnou soutěž mezi jednotlivými subjekty. Z tohoto důvodu považuje EU volnou hospodářskou soutěž za klíč k efektivnímu fungování vnitřního trhu EU.

Autoři Whish a Bailey uvádějí, že mezi cíle chráněné soutěžními normami patří vedle spotřebitelského blahobytu a podpory vytváření vnitřního trhu také ochrana spotřebitele, redistribuce bohatství, ochrana soutěžitelů a další cíle jako ochrana zaměstnanosti, regionální politika, boj proti inflaci apod.⁹ Která ekonomická doktrína je převládající a tedy který cíl je prioritní, nelze jednoznačně říct, a proto není možné ani s jistotou určit, co přesně soutěžní právo chrání a jaká je hierarchie jím chráněných hodnot.¹⁰

⁴ MUNKOVÁ, JINDŘIŠKA, KINDL, JIŘÍ A SVOBODA, PAVEL (2012), *'Soutěžní právo'*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-424-7, str. 38-39.

⁵ WHISH, RICHARD, BAILEY, DAVID (2012), *'Competition Law'*, 7. vydání, New York: Oxford University Press, 2012, 1015 str., ISBN 978-0-19-958655-4, str. 19.

⁶ KROES, NEELIE (2007), *'European Competition Policy – Delivering Better Markets and Better Choices'* [proslav]. London, 15 September 2005, SPEECH/05/512 [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-05-512_en.htm?locale=en.

⁷ ŠMEJKAL, VÁCLAV (2014), *'Doktrínální souboj o evropský antitrust – odkud kam směřuje soutěžní politika a právo EU?'*. Právník, 2014, roč. 153, č. 2/2014, str. 104-105.

⁸ Tento cíl se jí velkou měrou podařilo uskutečnit v roce 1993, přesto zde ale zůstala řada odvětví, která si členské státy udržují pod svou kontrolou a nepřipouští v nich dokonalou konkurenci (roztržitost zůstává na trhu telekomunikačním, energetickým, veřejných zakázek atd.). EUROSKOP, *'Stručná historie vnitřního trhu'* [cit. 28.4.2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>.

⁹ WHISH, RICHARD, BAILEY, DAVID (2012), *'Competition Law'*, op. cit. pozn. 5, str. 20-23.

¹⁰ ŠMEJKAL, V. (2014), op. cit. pozn. 7, str. 111.

Elementární normy soutěžního práva EU jsou obsaženy jednak přímo ve Smlouvě o fungování EU (dále jen „SFEU“) a jednak v nařízeních Rady EU. Podle toho, na koho se pravidla vztahují, tedy kdo se dopustil narušení hospodářské soutěže, lze pravidla dělit na pravidla aplikovatelná na podniky a pravidla, která se vztahují na jednání členských států (čl. 37 a čl. 106-109 SFEU). Pokud jde o normy použitelné pro podniky, lze je členit dle typu narušení hospodářské soutěže na: čl. 101 SFEU (dřívější článek 81 Smlouvy o založení Evropského společenství (dále jen „SES“)) upravující dohody omezující hospodářskou soutěž, čl. 102 SFEU (bývalý článek 82 SES) regulující zneužití dominantního postavení na vnitřním trhu a nařízení Rady č. 139/2004 o kontrole spojování podniků (dále jen „Nařízení č. 139/2004“), které nahradilo dřívější nařízení č. 4064/89 o kontrole spojování podniků a které upravuje významné strukturální změny, jejichž tržní dopad přesahuje státní hranice každého členského státu.¹¹

Právě články 101 a 102 SFEU jsou jádrem práva hospodářské soutěže – zákaz dohod, které narušují hospodářskou soutěž, a zákaz zneužití dominantního postavení upravený v čl. 102 SFEU. První pravidlo je vymezeno generální klauzulí v článku 101 odst. 1 SFEU. Jeho podstatou je zákaz „*dohod mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž účelem je vyloučit, omezit nebo narušit hospodářskou soutěž na vnitřním trhu*“¹² – princip zakazuje jakékoliv dohody mezi podniky, které se věnují činnostem na stejné úrovni produkčního řetězce (horizontální dohody) nebo na různých úrovních v rámci produkčního nebo distribučního řetězce (vertikální dohody - typicky vztah výrobce a velkoobchodníků), a které se mohou týkat stanovení cen, rozdělení trhu nebo zákazníků, omezení nebo kontroly výroby apod. Takové dohody totiž vedou k tomu, že zákazníci platí více za méně kvalitní zboží a služby.¹³

Z tohoto zákazu však existují legální výjimky stanovené v článku 101 odst. 3 SFEU. Jedná se o případy, kdy dohody sice omezují hospodářskou soutěž, na druhou stranu jejich pozitivní přínos pro hospodářskou soutěž je vyšší než negativní dopady, a proto není efektivní takové dohody přímo zakazovat. Je však potřeba, aby tyto dohody současně splňovaly čtyři podmínky, a sice musí přispívat ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického nebo hospodářského pokroku, vyhrazovat přiměřený podíl spotřebitelům na těchto výhodách, nesmí ukládat jiná než nezbytná omezení a začtvrté, nesmí umožňovat vyloučit hospodářskou soutěž ve vztahu k podstatné části dotčených výrobků. Jakmile jsou tyto čtyři podmínky splněny, jsou tyto dohody platné a vykonatelné po celou dobu dodržování podmínek.¹⁴

¹¹ Nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků, Úřední věstník Evropské unie, L 024/1, 29.1.2004, bod 8.

¹² Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie, C 83/47, 30. 3. 2010, čl. 101 odst. 1.

¹³ EUROPA (2013), 'Procedures in anticompetitive agreements (Article 101 TFEU cases)' [cit. 28.4.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/procedures_101_en.html.

¹⁴ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, op. cit. pozn. 12, čl. 101 odst. 3.

Existuje rovněž řada nařízení, jež umožňují Komisi udělovat tzv. blokové výjimky ze zákazu dle článku 101 SFEU pro skupiny dohod s obdobným obsahem, které se vyznačují srovnatelným dopadem na hospodářskou soutěž.¹⁵ Další typ výjimek z tohoto zákazu představují dohody menšího významu. Jedná se o dohody, které sice omezují hospodářskou soutěž, ale jejich podíl na trhu je takový, že nejsou sto výrazně omezit hospodářskou soutěž. Oznámení Komise o dohodách menšího významu stanoví pro účastníky horizontální dohody 10% společný podíl na trhu a pro každého účastníka vertikální dohody nejvýše 15% podíl na kterémkoliv dotčeném trhu. Bez ohledu na tyto výjimky se některé typy dohod, zejména dohody o stanovení cen, rozdělení trhů nebo omezení výroby nebo prodeje, považují za omezující hospodářskou soutěž a jsou proto zakázány.¹⁶

Komise provádí soutěžní pravidla stanovená v článcích 101 a 102 SFEU na základě Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy (dále jen „Nařízení č. 1/2003“). Toto nařízení upravuje klasické vynucení soutěžních pravidel v rámci sankčního řízení, kdy na základě čl. 7 vydá Komise rozhodnutí o zákazu určitého protiprávního jednání. K tomu účelu může rovněž uložit podniku behaviorální nápravné opatření, tedy takové, které se týká tržního chování, nebo strukturální opatření působící změnu ve struktuře trhu. Ke strukturálním opatřením však může přistoupit pouze tehdy, pokud neexistuje stejně účinné behaviorální nápravné opatření nebo pokud sice takové existuje, ale bylo by pro podnik větší zátěží než nápravné opatření strukturální. V případě, že Komise shledá, že došlo k jednání porušující články 101 nebo 102 SFEU, může Komise udělit dotyčnému podniku pokutu do výše 10% jeho celkového obrátu za předchozí hospodářský rok.¹⁷

V posledních letech se výrazně rozšířily možnosti tzv. soutěžní advokacie zahrnující nejrůznější vyjednávací aktivity Komise před zahájením sankčního řízení a pak také samotné alternativy sankčního řízení, kterými jsou zejména narovnání a rozhodnutí o závazcích.¹⁸ Vyjednání narovnání je postup zaveden Komisí v roce 2008, jehož cílem je projednat kartelové případy rychleji a efektivněji. Účastníkům kartelu je umožněno, aby za účelem rychlejšího projednání případu přiznali svou účast na jednání v rozporu s článkem 101 SFEU a přijali za ni odpovědnost. Výměnou za to, nabízí Komise snížení pokuty, která by jim byla jinak uložena, až o 10%.¹⁹

¹⁵ EUROPA (2011), 'Použití článků 101 a 102 Smlouvy o fungování Evropské unie (dříve články 81 a 82 Smlouvy o ES)' [cit. 10.6.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/126092_cs.htm.

¹⁶ Nařízení Komise (ES) č. 802/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 139/2004 o kontrole spojování podniků, Úřední věstník Evropské unie, L 133/1, 30.4.2004.

¹⁷ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy, Úřední věstník Evropské unie, L 1/1, 4. ledna 2003, čl. 7, 23.

¹⁸ ŠMEJKAL, VÁCLAV (2013), 'Ochrana soutěže – ve jménu efektivnosti a spotřebitelů nebo růstu a zaměstnanosti? Analýza změn antitrustu EU v post-Lisabonském období'. Antitrust, 2013, č. 2/2013, str. VIII.

¹⁹ Nařízení Komise (ES) č. 622/2008, kterým se mění nařízení (ES) č. 773/2004 s ohledem na postup při narovnání v případech kartelů, Úřední věstník Evropské unie, L 171/3, 1.7.2008.

Nařízení č. 1/2003 představilo nový způsob ukončení řízení s právně závazným a vynutitelným výsledkem. Nařízení č. 1/2003 v článku 9 zmocňuje Komisi přijímat rozhodnutí, kterým prohlásí závazky dobrovolně nabídnuté podnikem, proti němuž se vede řízení pro možné narušení soutěže, právně závaznými a vynutitelnými. Takové rozhodnutí o závazcích neobsahuje nálezy o porušení evropského soutěžního práva ani neukládá sankce. Rozhodnutí o závazcích však nejsou vhodná v případech, ve kterých Komise zamýšlí uložit pokutu. Komise před schválením závazků zkoumá, zda podnik nabídl přiměřené závazky, které výhrady Komise vůči možnému porušování soutěžního práva adekvátně rozptýlí. Pokud by podnik tyto závazky schválené Komisí porušil, jednalo by se o protiprávní jednání a Komise by mu v souladu s článkem 23 uvedeného nařízení mohla uložit pokutu až do výše 10 % jeho celkového obrátu, aniž by musela dokazovat, že došlo k porušení pravidel hospodářské soutěže EU.²⁰ Schéma řízení vedeného Komisí o porušení článků 101 a 102 SFEU je znázorněno v Příloha 1: Schéma procesu prosazování článků 101 a 102 SFEU, jehož výsledkem je sankční rozhodnutí nebo rozhodnutí o závazcích.

V diagramu 1 jsou uvedeny další nástroje, které má Komise při prosazování soutěže na energetických trzích k dispozici. Jsou jimi zejména nejrůznější monitorovací aktivity Komise zahrnující provádění sektorových šetření nebo studií o specifickém trhu, které mapují fungování soutěže a zároveň identifikují problémy, které by mohly být důsledkem porušování pravidel hospodářské soutěže. Tyto aktivity sice nejsou přímo vynucením práva, nicméně působí na chování soutěžitelů preventivně, neboť poukazují na protisoutěžní chování podniků, které by Komise měla prošetřit, a také napovídají, co bude předmětem následné regulace Komisí.²¹ V energetickém sektoru detailní šetření fungování hospodářské soutěže, které Komise provedla v letech 2005-2007, umožnilo Komisi otevřít celou řadu případů soutěžního práva a dosáhnout přijetí významných nápravných opatření.²²

Jaký nástroj Komise v dané situaci zvolí, záleží na tom, jaký cíl sleduje. Na straně jedné se může jednat o efektivní a rychlé odstranění obav z narušení soutěžních pravidel, na straně druhé zájem na odstrašení uložením sankcí a tam, kde je to možné, také založení precedentu vůči prokázanému porušení soutěže.²³

²⁰ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003, op. cit. pozn. 17, recitál 13, čl. 9, 23 a EVROPSKÁ KOMISE (2014), 'Commission Staff Working Document - Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003'. Brussels, 9 July 2014, SWD (2014) 230/2 [cit. 15.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/swd_2014_230_en.pdf, str. 54.

²¹ KROES, NEELIE (2007), 'Fact-based competition policy – the contribution of sector inquiries to better regulation, priority setting and detection' [proslov]. München, 26 March 2007, SPEECH/07/186 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-07-186_en.htm?locale=en.

²² ALMUNIA, JOAQUÍN (2010), 'Competition v Regulation: where do the roles of sector specific and competition regulators begin and end?' [proslov]. Brussels, 23 March 2010, SPEECH/10/121 [cit. 30.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-121_en.htm?locale=en.

²³ EVROPSKÁ KOMISE (2014), 'Commission Staff Working Document - Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003', op. cit. pozn. 20, str. 55.

Diagram 1: Nástroje Komise k prosazování soutěžního práva na energetických trzích

Zdroj: Vlastní zpracování.

Absentujeme-li od rozhodnutí přijatých za horizontální kartely, přijala Komise od účinnosti Nařízení č. 1/2003 (tedy od května 2004) do prosince 2013 celkem 33 rozhodnutí podle čl. 9 Nařízení č. 1/2003 v porovnání s 19 rozhodnutími podle čl. 7 téhož nařízení. V energetickém sektoru je tendence stejná, jak ukazuje Graf 1. Za období let 2004–2014 přijala Komise v energetickém sektoru jedenáct rozhodnutí o závazcích a pouze dvě sankční rozhodnutí.²⁴ Přitom se v době přijetí tohoto nařízení přepokládalo, že postup směřující k vydání rozhodnutí o závazcích bude spíše výjimečným.²⁵ Tomu ostatně nasvědčoval i nerozhodný postoj Komise tento nástroj užívat v prvních letech po vstupu v platnost.²⁶ Komise neměla dostatečný návod k tomu, jak jej aplikovat v praxi, a nebyla si jista ani tím, kam až mohou nabídnuté závazky sahát z hlediska proporcionality k potenciálnímu narušení soutěže. Jednoznačnou odpověď podal v řízení o kasačních

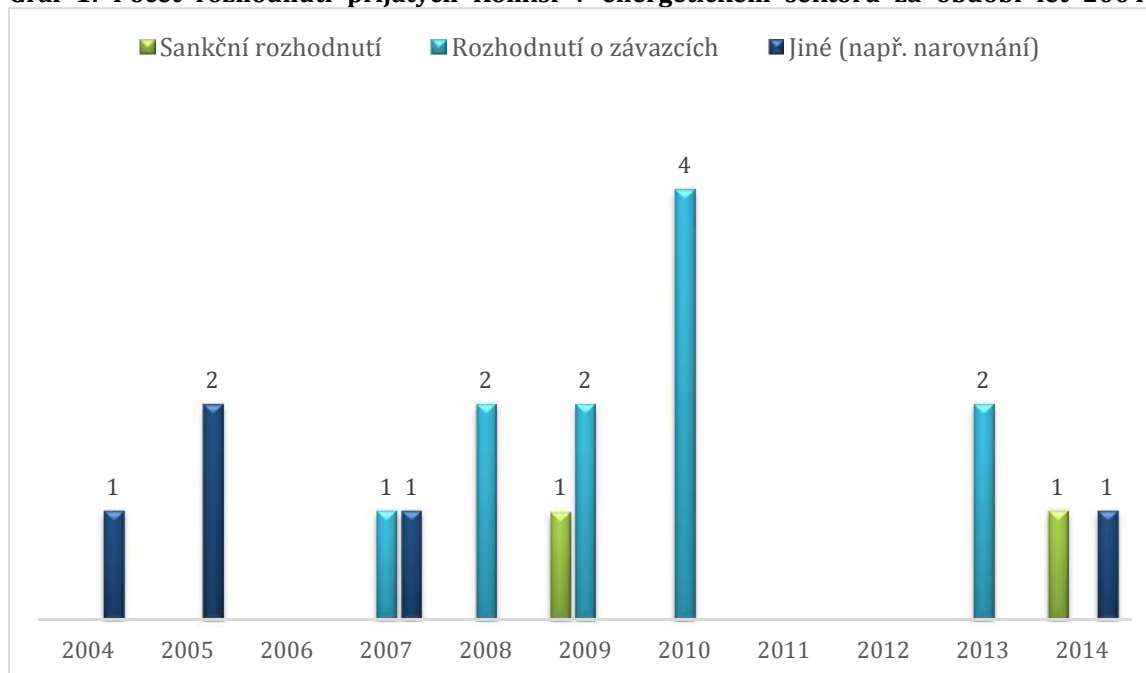
²⁴ EVROPSKÁ KOMISE (2014), 'Commission Staff Working Document - Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003', op. cit. pozn. 20, str. 55 – 56.

²⁵ SCHWEITZER, HEIKE (2012), 'Commitment Decisions in the EU and in the Member States: Functions and risks of a new instrument of competition law enforcement within a federal enforcement regime'. V e-Competitions Bulletin, Special Issue on Commitment Decisions, 2 August 2012 [cit. 16.11.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2101630, str. 2.

²⁶ Do roku 2008 přijala EK pouze 12 rozhodnutí o závazcích, zatímco od roku 2009, kdy generální advokátka vydala stanovisko ve věci Alrosa vyjadřující se ve prospěch diskreční pravomoci EK při vydávání rozhodnutí podle čl. 9 Nařízení č. 1/2003, se počet rozhodnutí o závazcích téměř zdvojnásobil na 21. EVROPSKÁ KOMISE (2014), 'Commission Staff Working Document - Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003', op. cit. pozn. 20, str. 55.

opravných prostředcích SDEU ve věci Komise v. Alrosa. SDEU v červnu 2010 konstatoval, že Komise rozhodující o schválení závazků musí dbát jen na to, aby závazky navržené dotyčným podnikem nebyly méně omezující v poměru k výhradám Komise vůči možnému narušení hospodářské soutěže. SDEU uznal širokou diskreční pravomoc Komise při prohlášení navržených závazků za závazné nebo jejich odmítnutí.²⁷

Graf 1: Počet rozhodnutí přijatých Komisí v energetickém sektoru za období let 2004-2014

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pokud jde o kontrolu spojování podniků, přestože se podle judikatury SDEU články 101 a 102 SFEU vztahují na určité druhy spojování, nejsou tyto dostatečné pro kontrolu všech aktivit, které by mohly narušit soutěž. Kontrola spojování podniků je proto upravena samostatným Nařízením č. 139/2004 a upravuje příslušnost Komise ve věcech spojení, která mají význam pro celou EU ve smyslu článku 1 Nařízení č. 139/2004. Spojení definována v daném nařízení a s významem pro celou EU musí být notifikována Komisi ještě před jejich uskutečněním. Řízení před Komisí je rozděleno na dvě fáze. V první fázi Komise notifikované spojení buď prohlásí za slučitelné se společným trhem, rozhodne, že nespadá do působnosti Nařízení č. 139/2004 nebo rozhodne o zahájení řízení, pokud notifikované spojení vyvolává pochybnosti o slučitelnosti se společným trhem. Druhá fáze řízení nastává pouze tehdy, jestliže Komise vydá rozhodnutí o zahájení řízení a s ním spojené hloubkové šetření. Tato fáze končí vydáním rozhodnutí, kterým Komise prohlašuje spojení za slučitelné nebo neslučitelné se společným trhem.²⁸

²⁷ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 29. června 2010, *Evropská komise v. Alrosa Company Ltd*, C-441/07 P, odst. 41 a 94.

²⁸ Nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků, Úřední věstník Evropské unie, L 024/1, 29.1.2004, články 6, 8.

Nařízení č. 139/2004 rozděluje příslušnost rozhodování ve věcech spojování podniků mezi Komisi a vnitrostátní orgány pro ochranu hospodářské soutěže na základě aplikace prahových hodnot obratu a zahrnuje tři korektivní mechanismy. Prvním je tzv. pravidlo dvou třetin, které znamená, že pokud některý z dotčených podniků dosáhne v jednom a též členském státě více než dvou třetin svého celkového obratu v rámci celé EU, spadá případ do působnosti vnitrostátních orgánů. Druhým korektivním mechanismem je mechanismus postupování případů spojení před oznámením, na základě kterého lze postoupit za určitých podmínek příslušnost na členské státy nebo na Komisi podle čl. 4 odst. 4 a 5 Nařízení č. 139/2004. Posledním korektivem je systém postoupení případů spojení po jejich oznámení, kdy členský stát se může obrátit na Komisi, aby přezkoumala spojení, které nedosahuje prahové hodnoty podle čl. 22 Nařízení č. 139/2004, nebo naopak může členský stát v určitých případech požádat, aby příslušnost k přezkoumání spojení byla postoupena vnitrostátnímu orgánu podle čl. 9 Nařízení č. 139/2004.²⁹

²⁹ Sdělení Komise Radě – Zpráva o uplatňování nařízení č. 139/2004, KOM(2009) 281 v konečném znění, Brusel, 18.6.2009, odst. 8 - 10.

2 Energetická politika EU

Na tomto místě je nutné vyložit vývoj právní úpravy energetického sektoru směřující k vytvoření jednotného energetického trhu EU. Kapitola také nastíní vztah ex ante regulace energetického sektoru a ex post prosazování soutěžních norem.

2.1 Energetická politika EU do 90. let 20. století

Kořeny evropské energetické politiky lze spatřovat již v počátcích evropské integrace. Byl to především těžký průmysl, který byl hlavním tahounem integrace evropských států po skončení druhé světové války. Státy usilovaly o jeho sjednocení pod společnou kontrolu, čímž by se eliminovala rizika vzniku další ničivé války. Proto v roce 1951 šest evropských států uzavřelo Smlouvu o Evropském společenství uhlí a oceli (ESUO), kterou byl zřízen Vysoký úřad, nadán nadnárodními pravomocemi v dané oblasti, a to i pokud šlo o aplikaci pravidel hospodářské soutěže. O šest let později, stejné státy uzavřely Smlouvu o Evropském společenství pro atomovou energii (Euratom) za účelem podpory spolupráce v oblasti jaderné energie.³⁰ Současně byla podepsána Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (EHS), která však neobsahovala zmínku o energetické politice, a tak byla prvotní energetická politika omezena na tato dvě odvětví.

Nicméně externí faktory přinutily členské státy učinit v této oblasti další kroky. Suezská krize z let 1956-57 vystavila země importující ropu a zemní plyn zranitelnosti a poukázala na jejich závislost, což mělo za následek, že Rada ministrů přijala směrnici, kterou se členskými státy EHS ukládala povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů.³¹ V reakci na cenové a dovozní šoky způsobené arabsko-izraelskou válkou, Komise vydávala pokyny pro energetickou politiku ES a následně v roce 1972 přijala Rada ministrů dvě nařízení požadující po členských státech poskytování informací o dovozech ropy a zemního plynu a také o investičních projektech do energetických sektorů (ropy, zemního plynu a elektřiny)³². V roce 1973 Komise předložila návrh na vytvoření společné energetické politiky, ale Rada ministrů jej zamítla z důvodu rozdílných zájmů členských států. Teprve v roce 1983 Rada ministrů poprvé přijala nařízení³³, ve kterém zdůraznila potřebu dostačující a bezpečné dostupnosti energie.³⁴

³⁰ ANDOURA, SAMI, HANCHER, LEIGH a VAN DER WOUDE, MARC (2010), *'Towards a European Energy Community: A Policy Proposal'*, Notre Europe, 11 March 2010, Studies & Research, [cit. 20.4.2014]. Dostupné z: <http://www.notre-europe.eu/media/europeanenergycommunity-andoura-hancher-vanderwoude-ne-march10.pdf?pdf=ok>, str. 7-10.

³¹ Směrnice Rady ze dne 20. prosince 1968, kterou se členskými státy EHS ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů, 68/414/EHS, Úřední věstník Evropských společenství, L 308/14, 23.12.1968.

³² Jednalo se o nařízení Rady č. 1055/72 (EEC) ze dne 18. května 1972 stanovující povinnost oznamovat Komisi dovozy ropy a zemního plynu a nařízení Rady č. 1056/72 (EEC) ze dne 18. května 1972 stanovující povinnost oznamovat Komisi investiční projekty v zájmu Společenství v sektorech ropy, zemního plynu a elektrické energie.

³³ Nařízení Rady č. 625/83 (EEC) ze dne 15. března 1983, kterým se zavádějí zvláštní opatření v zájmu Společenství týkající se energetické strategie, Úřední věstník Evropských Společenství, L 73/8, 19.3.1983.

³⁴ ANDOURA, S., HANCHER, L. a VAN DER WOUDE, M. (2010), op. cit. pozn. 30, str. 18-19; a LANGSDORF, SUSANNE (2011), *'EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050'*, Heinrich Böll Stiftung,

I přes nadějný začátek, energetická spolupráce se na rozdíl od stálého prohlubování ekonomické integrace nevyvíjela tak hladce. Důvodem byly jednak rozdílnosti energetických politik a dispozic členských států Evropského společenství brzdící vzájemnou energetickou spolupráci a jednak přesvědčení, že pouze přirozeně monopolní energetické podniky dokáží zajistit poskytování veřejných statků v oblasti elektroenergetiky a plynárenství.³⁵

Významným milníkem pro utváření společné energetické politiky a jednotného energetického trhu bylo přijetí Jednotného Evropského Aktu v roce 1986, na jehož základě došlo v roce 1993 k vybudování jednotného vnitřního trhu EU. Právě projekt jednotného vnitřního trhu se stal základním impulsem i pro liberalizaci, samostatnou regulaci a nadnárodní integraci dosud monopolizovaných odvětví, jako jsou energetické trhy.³⁶

2.2 Liberalizace energetického sektoru EU

Jednotná energetická politika tak byla formována skrze ekonomickou integraci procesu jednotného vnitřního trhu, což dokládá i neúspěch Komise prosadit integraci samostatné energetické kapitoly do Maastrichtské smlouvy. Některé členské státy, zejména ty s dostatečnými energetickými zásobami, byly proti návrhu, aby se kompetence v této oblasti přenesly na nadnárodní úroveň.³⁷ Proto bylo v Maastrichtské smlouvě v článku 3 pouze stanoveno, že mezi aktivity ES patří „opatření v oblasti energie, civilní ochrany a turismu“ a v článku 129b, že „ES má přispívat ke zřízení a rozvoji transevropských sítí v oblastech dopravní, telekomunikační a energetické infrastruktury“.³⁸

Smlouva však neobsahovala žádné zmocňující ustanovení, které by určilo konkrétní závazky, cíle nebo procedury představující základ pro působení ES, a odkaz na transevropské sítě byl příliš konkrétní na to, aby mohly být přijímány předpisy v energetickém sektoru. Na druhé straně, jistý pokrok lze spatřovat v tom, že Maastrichtskou smlouvou se energetika poprvé dostala do primárního práva. Navíc nic nebránilo tomu, aby se energetická politika začala rozvíjet prostřednictvím sekundárního práva majícího právní oporu v obecných ustanoveních o vnitřním trhu Maastrichtské smlouvy, tedy opět integrace ekonomické.

Pozitivní zkušenosti s deregulací energetiky v USA a Velké Británii počátkem 90. let povzbudily diskuse o liberalizaci elektroenergetiky a plynárenství na půdě EU. Komise představila v roce 1995 Zelenou knihu znázorňující vizi o roli EU při integraci a liberalizaci energetických trhů. Na ni pak navázala Bílá kniha obsahující pětiletý Akční

Green European Foundation, December 2011 [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: http://gef.eu/uploads/media/History_of_EU_energy_policy.pdf, str. 5.

³⁵ LANGSDORF, S. (2011), op. cit. pozn. 34, str. 2.

³⁶ ANDOURA, S., HANCHER, L. a VAN DER WOUDE, M. (2010), op. cit. pozn. 30, str. 20.

³⁷ LANGSDORF, S. (2011), op. cit. pozn. 34, str. 5.

³⁸ Treaty on European Union, together with the complete text of the Treaty establishing the European Community, Official Journal of the European Communities, C 224, Volume 35, 31 August 1992, čl. 3, písm. t, a čl. 129b odst. 1.

plán, který vyústil v přijetí prvního liberalizačního balíčku zahrnujícího jednak směrnici o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou (Směrnice 96/92/EC) a jednak směrnici o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem (Směrnice 98/30/EC). Směrnice představovaly částečné otevření národních trhů hospodářské soutěži a stanovily požadavek postupné liberalizace určitých aspektů trhů s elektřinou a plynem a postupného rozšiřování kategorií zákazníků, které si mohou vybírat své dodavatele elektřiny a zemního plynu.³⁹ Směrnice vymezily pouze obecné zásady směřující k otevírání energetických trhů při respektování zásady subsidiarity, takže členské státy měly velký prostor pro vlastní uvážení při vytvoření národních pravidel, zejména pokud šlo o přeshraniční obchod s energiemi, rozvoj regionálních trhů nebo spolupráci se státy mimo EU. Směrnice dále zakotvily požadavek, aby provozovatele distribuční soustavy měli oddělené účetnictví a vedli nezávislé řízení, nikoliv však, aby byli vlastnicky odděleni. Směrnice stanovily, že členské státy musí zvolit jeden ze dvou režimů (smluvní nebo regulovaný) pro přístup třetích stran k užívání distribuční sítě. Tato nejednotná implementace směrnic ve svém důsledku vedla k tomu, že některé trhy se staly liberalizovanější a otevřenější soutěži než jiné a hospodářská soutěž tak byla narušena.⁴⁰

Z tabulky 1 lze vidět, že v roce 2001 bylo pět elektroenergetických trhů EU plně liberalizováno, zatímco v jiných státech stále přetrvávaly bariéry volné hospodářské soutěže. Jako hlavní překážky byly identifikovány příliš vysoká síťová cla, vysoká tržní síla stávajících energetických výrobců nebo tarifní systémy cel, které nejsou předem publikovány ani nepodléhají předběžné akceptaci.⁴¹

³⁹ ANDOURA, S., HANCHER, L. a VAN DER WOUDE, M. (2010), op. cit. pozn. 30, str. 21.

⁴⁰ KAYIKCI, MEHMET SUAT (2011): *'The European Third Energy Package: How Significant for the Liberalisation of Energy Markets in the European Union?'* Social Science Research Network, 14 January 2011 [cit. 7.6.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2102161, str. 3.

⁴¹ EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market'*. Brussels, 3 December 2001, SEC (2001) 1957 [cit. 23.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/benchmarking_reports/2001_report_benchmarking.pdf, str. 2.

Tabulka 1: Implementace Směrnice 96/92/EC

	Stav otevření trhu v r. 2001 (deklarovaný) ⁴²	Datum plného otevření trhu
Rakousko	100%	2001
Belgie	35%	2007
Dánsko	90%	2003
Finsko	100%	1997
Francie	30%	nestanoveno
Německo	100%	1998
Řecko	30%	nestanoveno
Irsko	30%	2005
Itálie	45%	nestanoveno
Nizozemsko	33%	2003
Portugalsko	30%	nestanoveno
Španělsko	54%	2003
Švédsko	100%	1998
Velká Británie	100%	1998

Zdroj: EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market'*, op. cit. pozn. 41, vlastní zpracování.

Tabulka 2 ukazuje, že plynárenské trhy byly v roce 2001 ještě méně otevřené, neboť pouze Německo a Velká Británie měly své trhy plně liberalizované. Neuspokojivé výsledky procesu liberalizace v oblasti zemního plynu byly důsledkem i toho, že Směrnice 98/30/EC byla přijata o dva roky později a tudíž proces liberalizace začal později.

Tabulka 2: Implementace Směrnice 98/30/EC

	Stav otevření trhu v r. 2001 (deklarovaný) ⁴³	Datum plného otevření trhu
Rakousko	49%	2001
Belgie	59%	2005
Dánsko	30%	nestanoveno
Francie	20%	nestanoveno
Německo	100%	2000
Irsko	75%	2005
Itálie	96%	2003
Lucembursko	51%	2007
Nizozemsko	45%	2004
Španělsko	72%	2003
Švédsko	47%	2006
Velká Británie	100%	1998

Zdroj: EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market'*, op. cit. pozn. 41, vlastní zpracování.

⁴² Lucembursko si vyjednalo derogaci od Směrnice 96/92/EC. Viz EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market'*, op. cit. pozn. 41, str. 9.

⁴³ Finsku, Portugalsku a Řecko, jako nově se rozvíjejícím trhům, byla udělena výjimka pro odchýlení se od směrnice. EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market'*, op. cit. pozn. 41, str. 4.

Zasedání Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 akcentovalo potřebu urychlit proces liberalizace elektroenergetických a plynárenských trhů jako předpoklad pro vytvoření jednotného vnitřního trhu zboží a služeb. Evropská rada v Lisabonu také zdůraznila, že pro zajištění efektivity podniků na vnitřním trhu jsou nezbytná férová a jednotně aplikovaná soutěžní pravidla, která přispívají liberalizaci energetických trhů. Podle komisaře pro hospodářskou soutěž Maria Montiho je možné soutěžní energetické trhy dosáhnout, pouze pokud jsou splněny tři podmínky - volný přístup k sítím, volná soutěž mezi dodavateli a možnost zákazníků libovolně volit svého dodavatele.⁴⁴

V reakci na zasedání Evropské rady, v roce 2003 schválila Rada EU tzv. druhý energetický balíček zahrnující směrnice, které zakotvily pravidla liberalizace trhů se zemním plynem a elektrickou energií (tzv. akcelerační směrnice). Směrnice formulovaly jako jeden z hlavních principů, na němž by tyto trhy měly být založeny, závazek veřejné služby. Jedná se o povinnost, kterou členské státy mohou uložit energetickým podnikům, zabezpečit pravidelné dodávky elektřiny a zemního plynu v dané kvalitě a za přiměřenou, jasně srovnatelnou a transparentní cenu. Směrnice dále stanovily podrobná pravidla ohledně právního oddělení provozovatelů přenosových a distribučních⁴⁵ soustav od zbytku vertikálně integrovaného podniku, tedy oddělení distribučních aktivit od výroby a dodávek energií tak, aby si zákazníci mohli sami rozhodnout, od kterého dodavatele budou nakupovat zemní plyn a elektřinu.⁴⁶

Hlavním nástrojem pro otevírání vnitřního energetického trhu soutěží je regulace práva na přístup třetích stran k přepravní soustavě. V sektoru energetiky koncept přístupu třetích stran zahrnuje zejména právo přístupu udělené producentům zemního plynu a elektrické energie, dodavatelům energie a jejich zákazníkům, a umožňuje jim využívat, přepravovat a obchodovat energii přes elektrické sítě a plynovody, které jsou vlastněny a kontrolovány jinými společnostmi.⁴⁷ Směrnice druhého energetického balíčku obligatorně zavedly regulovaný režim na základě zveřejňování sazeb použitelný pro oprávněné zákazníky objektivně a bez diskriminace mezi uživateli soustavy.⁴⁸ Druhý balíček rovněž zakotvil požadavek plného otevření energetických trhů do 1. července

⁴⁴ SCHAUB, ALEXANDER (2000), *Competition Policy and Liberalisation of Energy Markets*. Director General for Competition, European Utilities Circle 2000, Brussels, 23 November 2000 [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2000_023_en.pdf, str. 3.

⁴⁵ Přenos je chápán jako přeprava komodity přes vysokonapěťové kabely, zatímco distribuce je přeprava přes nízkonapěťové sítě.

⁴⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 96/92/ES, Úřední věstník L 176, 15.7.2003, recitál č. 3, čl. 3, 15, 21; a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES, Úřední věstník L 176, 15.7.2003, recitál č. 3, čl. 3, 13, 23.

⁴⁷ KOTLOWSKI, ALEKSANDER (2007), *Third-Party Access Rights in the Energy Sector: A Competition Law Perspective*, Utilities Law Review, Vol. 16, No. 3, January 2007 [cit. 21.11.2014]. Dostupné z: http://works.bepress.com/aleksander_kotlowski/1, str. 101-102.

⁴⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 96/92/ES, op. cit. pozn. 46 čl. 20; a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES, op. cit. pozn. 46, čl. 18.

2004 pro velkoodběratele a do 1. července 2007 pro všechny spotřebitele. Tato pravidla se vztahovala jak na podniky členských tak nečlenských států. Směrnice navíc vyžadovaly po členských státech, aby určily nezávislé národní regulační úřady, které budou zajišťovat dodržování těchto pravidel.⁴⁹

I přes přijetí dvou liberalizačních balíčků, v roce 2005 ceny plynu a elektřiny nadále rostly, přetrvávaly bariéry vstupu na trh a zákazníci měli omezené možnosti výběru dodavatele. To vedlo Komisi k zahájení rozsáhlého šetření za účelem odhalení oblastí, kde hospodářská soutěž nefunguje, a nalezení příčin, proč tomu tak je. Jako hlavní překážka bránící úspěšnému provedení liberalizace energetických trhů byla identifikována vysoká míra *tržní koncentrace*, neboť trhy elektřiny i plynu byly stále ovládnuty silnými monopolními podniky z doby před liberalizací. Problém vertikálního omezení spočívající v nedostatečném oddělení přirozeně monopolních přenosových soustav od výrobních a dodavatelských aktivit brání novým účastníkům přistoupit k těmto sítím a vytvořit tak konkurenčního partnera a rovněž má za následek nedostatek investičních pobídek do infrastruktury a k zabezpečení přeshraničního zásobování.⁵⁰

K vytvoření jednotného energetického trhu nedošlo, neboť mezistátní obchody se neuskutečňují tak často, jak se očekávalo a to i z důvodů odlišné struktury národních trhů a jejich nedostatečnému vzájemnému propojení. Dalšími překážkami byly nedostatek transparentnosti, složitá tvorba cen nebo dlouhodobé smlouvy o dodávkách, které brání novým dodavatelům vstoupit na trh. K tomu, aby noví uživatelé sítí vstupovali na trh, je totiž zapotřebí, aby disponovali včasnými a transparentními informacemi o trzích. Je také potřeba účinnější a průhlednější tvorba cen, aby zákazníci mohli využívat výhody z plné liberalizace energetických trhů.⁵¹ Provedené šetření umožnilo Komisi získat informace o tom, kde její zásahy v oblasti soutěžního práva mohou být efektivnější a vhodnější.

Komise, vedena úsilím zavést účinnou a integrovanou energetickou politiku, předložila na jaře 2006 Evropské radě k projednání Zelenou knihu s návrhem na novou energetickou strategii, založenou na třech vzájemně propojených cílech – konkurenceschopnost, zabezpečení dodávek a udržitelnost. Součástí této nové energetické politiky bylo především dokončení jednotného vnitřního trhu s elektřinou a plynem.⁵² Na Zelenou knihu navázalo předložení návrhu třetího legislativního balíčku v roce 2007, který byl přijat v červenci 2009 a skládá se ze dvou směrnic týkajících se vnitřních trhů se zemním plynem a elektřinou, a tří nařízení, dvě o podmínkách přístupu na tyto trhy a třetí zřizující

⁴⁹ ANDOURA, S., HANCHER, L. a VAN DER WOUDE, M. (2010), op. cit. pozn. 30, str. 28.

⁵⁰ EVROPSKÁ KOMISE (2007), *Šetření podle článku 17 nařízení (ES) č. 1/2003 v odvětvích zemního plynu a elektrické energie v Evropě*. Brusel, 10. ledna 2007, KOM (2006) 851 v konečném znění [cit. 30.3.2014]. Dostupné

z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com%282006%290851_/com_com%282006%290851_cs.pdf, str. 5-6.

⁵¹ EVROPSKÁ KOMISE (2007), *Šetření podle článku 17 nařízení (ES) č. 1/2003 v odvětvích zemního plynu a elektrické energie v Evropě*, op. cit. pozn. 50, str. 6-9.

⁵² EVROPSKÁ KOMISE (2007), *Šetření podle článku 17 nařízení (ES) č. 1/2003 v odvětvích zemního plynu a elektrické energie v Evropě*, op. cit. pozn. 50, str. 3.

Agenturu pro spolupráci energetických regulačních úřadů (ACER).⁵³ Směrnice měly být implementovány do národních právních řádů do 3. března 2011 s výjimkou ustanovení o oddělení, jež měla být provedena do 3. března 2012.⁵⁴

Jak vyplynulo ze sektorového šetření, největší překážkou soutěžního prostředí na elektroenergetických trzích je situace, kdy dominantní výrobní nebo dodavatelský podnik energií zároveň vykonává kontrolu nad distribuční soustavou. To se pokusil třetí balíček odstranit zavedením tzv. úplného vlastnického oddělení přenosových sítí od výrobních a dodavatelských aktivit. Nicméně, ne všechny členské státy s takovým konceptem souhlasily, a proto byla doplněna další dvě řešení oddělení přenosových soustav s tím, že je ponecháno na členských státech, které z nich si zvolí. Další řešení spočívá v právním oddělení dodavatele od správce přenosové soustavy a to prostřednictvím tzv. nezávislého operátora přenosové soustavy. Tento nezávislý operátor (v praxi půjde zejména o správce přenosové sítě právně odděleného od dodavatele) bude odpovědný za to, že každý zájemce o přenos bude mít přístup do soustavy na základě principu nediskriminace. Poslední možnost, kterou státy mohou zvolit, je vytvoření tzv. nezávislého systémového operátora, který ponese odpovědnost za provoz distribuční soustavy a který bude od dodavatele vlastnický oddělen s tím, že přenosová soustava zůstane nadále ve vlastnictví dodavatele.⁵⁵

Třetí liberalizační balíček posílil pravomoci a nezávislost regulačních úřadů, zavedl nový poradní orgán – Agenturu pro spolupráci energetických regulačních úřadů (ACER), jehož úkolem je sladovat postupy jednotlivých národních regulačních orgánů a účastníků energetických trhů směřující k vytvoření jednotného trhu.⁵⁶

Převratným momentem ve vývoji společné energetické politiky bylo přijetí Lisabonské smlouvy, která energetice poprvé věnuje vlastní hlavu XXI, části třetí, a svěřuje EU pravomoci za účelem:

- *zajištění fungování trhu s energií;*
- *zajištění bezpečnosti dodávek energie v Unii;*
- *podpory energetické účinnosti a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie; a*
- *podpory propojení energetických sítí.*⁵⁷

Dle článku 4 SFEU tak oblast energetiky při dosahování uvedených cílů patří od 1. prosince 2009 mezi sdílené pravomoci EU a členských států, v jejichž rámci Rada a Parlament přijímají legislativní akty řádným legislativním postupem a Rada rozhoduje

⁵³ EUROPA, 'Single market for gas & electricity: Third package', European Commission, Energy [cit. 7.12.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/legislation/legislation_en.htm.

⁵⁴ ANDOURA, SAMI, HANCHER, LEIGH a VAN DER WOUDE, MARC (2010), 'Towards a European Energy Community: A Policy Proposal', op. cit. pozn. 30, str. 30.

⁵⁵ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE (2009), 'Energetika', Informační list č. 5/2009, 30. listopad 2009, strana 7-8.

⁵⁶ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE (2009), 'Energetika', op. cit. pozn. 55., strana 7.

⁵⁷ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, op. cit. pozn. 12, čl. 194, odst. 1.

kvalifikovanou většinou.⁵⁸ Zároveň se zde aplikuje zásada subsidiarity, podle které EU jedná pouze tehdy, jestliže nemohou v dané věci účinněji jednat členské státy.⁵⁹

Z taxativního výčtu cílů, pro jejichž dosahování je EU oprávněna přijímat opatření, vyplývá, že v ostatních oblastech energetiky členské státy nadále rozhodují v rámci svých svrchovaných práv (jedná se například o volbu složení energetického mixu, investice v oblasti energetiky, dodávky energie atd.). I tato jsou však nepřímo ovlivňována sekundárními předpisy EU stanovujícími přímé závazky členským státům v oblasti ochrany životního prostředí, jako jsou závazky o zvyšování podílu obnovitelných zdrojů nebo snižování emisí skleníkových plynů. Navíc článek 192 SFEU zakotvuje možnost přijímání ochranných opatření EU, která ovlivňují skladbu energetických zdrojů a zásobování energií členského státu, ale to pouze na základě jednomyslnosti Rady a z environmentálních důvodů.⁶⁰

Lisabonská smlouva také v článku 194 SFEU zakotvuje princip solidarity v oblasti energetiky, který je dále rozveden v článku 222 SFEU. Bude se jednat zejména o situace, kdy by se některý z členských států ocitl bez dodávek energie ať už v důsledku přírodní katastrofy nebo člověkem způsobené pohromy, ostatní státy mu solidárně poskytnou nezbytnou pomoc.⁶¹

2.3 Vztah soutěžního práva a předpisů energetické regulace

Z výše uvedeného vyplývá, že na jedné straně existují pravidla regulující hospodářskou soutěž obecně, na straně druhé předpisy upravující samotný energetický sektor. Lze tedy vyvodit jistý dualistický model, který ovšem sleduje jeden cíl – vytvoření liberalizovaného konkurenceschopného vnitřního energetického trhu EU (viz Diagram 2).

Předpisy energetického sektoru ex ante regulují strukturu trhu a otevírají trhy hospodářské soutěži tím, že stanoví podmínky pro vstup na trh a že poskytují novým soutěžitelům právní jistotu, čímž je pobízejí k investicím do daného sektoru. Soutěžněprávní normy jsou naopak prosazovány ex post (s výjimkou kontroly spojování) poté, co je zjištěno spáchání protiprávního jednání. Ex ante regulace může snížit riziko výskytu soutěžních problémů, ale nemůže je zcela eliminovat, jelikož dominantní podniky často umí obejít ex ante pravidla. Proto je prosazování pravidel hospodářské soutěže nezbytnou součástí regulovaných trhů.⁶²

⁵⁸ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, op. cit. pozn. 12, čl. 4, odst. 2 písm. I; čl. 194, odst. 2.

⁵⁹ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník Evropské unie, C 83/13, 30. 3. 2010, čl. 5, odst. 1.

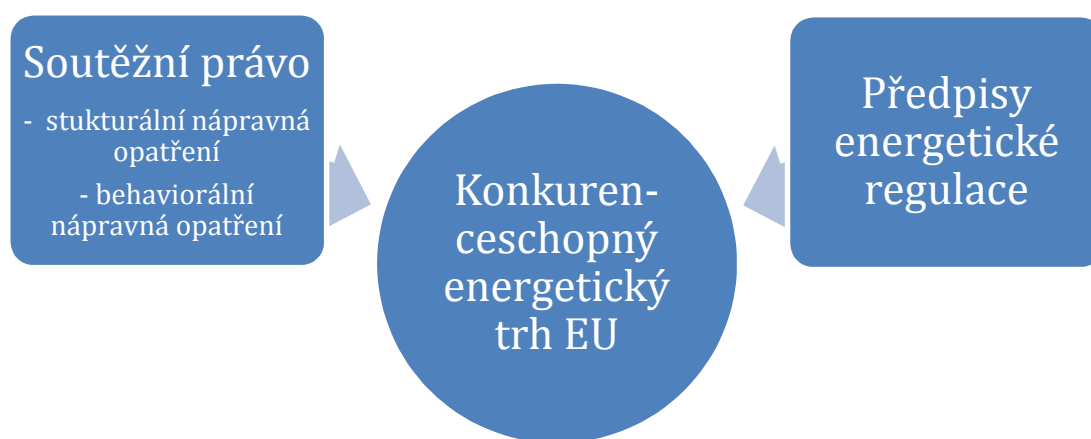
⁶⁰ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, op. cit. pozn. 12, čl. 192, odst. 2.; a EUROPA (2010), 'Energetika', Evropská integrace ve Smlouvách [cit. 23.2.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0024_cs.htm.

⁶¹ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, op. cit. pozn. 12, čl. 194, odst. 1 a čl. 222.

⁶² ALMUNIA, JOAQUÍN (2010), 'Competition v Regulation: where do the roles of sector specific and competition regulators begin and end?', op. cit. pozn. 22.

Soutěžní právo a předpisy energetického sektoru se navzájem doplňují, je však zapotřebí najít správnou rovnováhu mezi nimi. Soutěžní právo musí být prosazováno v kontextu liberalizujícího se trhu a odpovídat změnám v sektorové regulaci. Nemůže sice vynahrazovat mezery předpisů energetické regulace, ale soutěžní nápravná opatření musí brát v úvahu aktuální nedostatky trhu, a to jak při kontrole spojování, tak při aplikaci článků 101 a 102 SFEU, a musí být pokroková a strukturálně orientovaná, aby účinně doplňovala sektorovou regulaci.⁶³ Aby sektorová regulace zase plnila svůj účel, je zapotřebí při navrhování předpisů energetického sektoru přihlížet k cílům a principům soutěžního práva, což je zaručeno jednak duální rolí Komise, která prosazuje soutěžní právo a zároveň má monopol legislativní iniciativy,⁶⁴ a jednak kooperací mezi Komisí a národními regulačními úřady zastoupenými v Radě evropských energetických regulátorů (CEER) a orgánu ACER. CEER je nezisková organizace složená z národních regulátorů samotných.⁶⁵ ACER, instituce EU, která byla zřízena na základě Nařízení č. 713/2009, přijatého v rámci třetího liberalizačního balíčku, a jejím úkolem je koordinovat postupy národních regulačních orgánů na úrovni EU a ve spolupráci s Komisí sledovat vnitřní trhy s elektřinou a plynem.⁶⁶

Diagram 2: Vztah soutěžního práva a pravidel energetického sektoru směřující k témuž cíli - vytvoření jednotného energetického trhu

Zdroj: Vlastní zpracování.

⁶³ UNGERER, HERBERT (2006), 'Energy Competition Policy – Short Overview' [proslov]. Brussels, 31 October 2006, Director, DG Competition, European Commission, Stockholm Network [cit. 26.11.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2006_016_en.pdf, str. 6.

⁶⁴ ALMUNIA, JOAQUÍN (2010), 'Competition v Regulation: where do the roles of sector specific and competition regulators begin and end?', op. cit. pozn. 22.

⁶⁵ CEER, 'About the European Energy Regulators'. [cit. 7.12.2014]. Dostupné z: http://www.ceer.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_ABOUT/Tab.

⁶⁶ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 713/2009 ze dne 13. července 2009, kterým se zřizuje Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů, Úřední věstník Evropské unie, L 211/1, 14.5.2009, recitál odst. 8, čl. 1 odst. 2.

3 Soutěžní právo v energetickém sektoru

V rámci této kapitoly bude práce analyzovat prosazování soutěžněprávních norem v energetickém sektoru. Nejprve se kapitola zaměří na aplikaci článku 101 SFEU. Předmětem analýzy budou tedy dohody a jednání ve vzájemné shodě mezi energetickými podniky, které Komise považovala za odporující soutěžnímu právu. V druhé části bude analyzován článek 102 SFEU, tedy jednotlivé formy zneužití dominantního postavení energetickými podniky a výsledky řízení, které Komise provedla. Třetí část se zaměří na analýzu kontroly spojování podniků Komisí, jako ex ante uplatňování soutěžních norem vůči notifikovaným spojením. Bude také zjišťováno, co Komise při prosazování jednotlivých soutěžních norem sleduje.

3.1 Uplatňování článku 101 SFEU v energetickém sektoru

Při porušování článku 101 SFEU, lze rozlišovat dva typy případů narušující hospodářskou soutěž – horizontální (kartelové) a vertikální (distribuční) dohody. Na rozdíl od nesčetných zásahů Komise a SDEU proti porušování článku 101 SFEU v ostatních sektorových oblastech, v sektoru energetiky lze nalézt pouze několik málo případů, z nichž pouze jeden se dostal k projednání před SDEU.

3.1.1 Horizontální dohody mezi producenty

Především na počátku procesu liberalizace energetických trhů, kdy v jednotlivých sektorech existovalo pouze relativně málo výrobců, Komise často řešila případy, kdy dva nebo i více výrobních podniků spolu uzavřelo dohodu mající podobu horizontálního kartelu. Pro plynárenský sektor je totiž charakteristické, že spolu několik producentů spolupracuje na rozvoji pole se zemním plynem a uzavírají dohody o společném prodeji, jelikož těžba plynu je ekonomicky a technicky náročná a není zájem na tom, aby pole bylo rozdělováno mezi jednotlivé provozovatele. Navíc, vzhledem k tomu, že z pole odvádí plyn zpravidla pouze jeden plynovod, je třeba ujednat, že jednotliví producenti neodvedou více, než činí jejich podíl na zásobách zemního plynu.⁶⁷

Ještě před vstupem směrnice o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem v platnost, se Komise zabývala smlouvou týkající se pole se zemním plynem Britannia ve Spojeném království. Komise dospěla k názoru, že smlouva ohledně jmenování společného zástupce pro vyjednávání prodejů jménem vlastníků pole s kondenzovaným zemním plynem není schopna ovlivnit obchod mezi členskými státy a tudíž je mimo rámec evropského soutěžního práva, neboť v té době neexistovalo žádné propojení s jiným členským státem, který by mohl zemní plyn ve značném množství importovat.⁶⁸

⁶⁷ KOUMPLI, VASSILIKI (2005), *'The Application of EC Competition Law to the Liberalised Energy Markets'*, Hellenic Institute of International & Foreign Law [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: <http://www.hiifl.gr/wp-content/uploads/Revue-hellenique-de-droit-international.pdf>, str. 52.

⁶⁸ EVROPSKÁ KOMISE (1996), *'Britannia gas condensate field'* [tisková zpráva]. Brussels, 10 December 1996, IP/96/1214 [cit. 23.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-96-1214_en.htm.

Krátce po vstupu v platnost první liberalizační směrnice týkající se zemního plynu, zabývala se Komise případem pole zemního plynu Corrib v Irsku. Tři vlastníci pole Corrib žádali Komisi o udělení výjimky z pravidel hospodářské soutěže, aby mohli společně po dobu pěti let obchodovat zemní plyn. Argumentovali tím, že je to nezbytné za účelem vyvážení silné kupní síly dominujících irských energetických společností. Komise zpochybňovala možné přínosy společného obchodování zemního plynu vzhledem k probíhající liberalizaci energetických trhů. Po jednání vlastníci upustili od požadavku a rozhodli se obchodovat plyn každý samostatně.⁶⁹

Komise také projednávala případ kolektivních obchodů s norským zemním plynem. Nejméně od roku 1989 byl totiž veškerý norský zemní plyn prodáván prostřednictvím jediného prodejce - státní výbor pro vyjednávání prodejů zemního plynu (dále jen „Výbor“), složený ze dvou stálých členů – podniků Statoil a Norsk Hydro – norských největších producentů zemního plynu, a příležitostně dalších norských výrobců zemního plynu. Hlavní úkol Výboru spočíval v tom, aby jménem všech norských producentů zemního plynu vyjednával podmínky veškerých smluv o dodávkách s kupujícími se sídlem v EU.⁷⁰

V roce 1996 zahájila Komise vyšetřování a v červnu 2001 začala s formálním řízením proti asi třiceti norským plynárenským podnikům, jelikož systém prodejů prostřednictvím Výboru nebyl slučitelný s evropským soutěžním právem, protože pevně určoval cenu a množství prodejů. Plynárenské podniky i norská vláda během řízení argumentovaly tím, že je evropské soutěžní právo neaplikovatelné, protože od června 2001 je systém prodejů prostřednictvím Výboru zrušen a to na základě nařízení norské vlády. Dále také uváděly, že norští producenti byli nuceni vládou prodávat plyn přes systém Výboru zřízený norskou vládou a neměli tak možnost výběru.⁷¹ Po vyjasnění vzájemných pozic během slyšení se Komise a norští producenti dohodli na možnostech neformálního urovnání sporu bez vydání rozhodnutí. Statoil a Norsk Hydro se zavázaly zastavit všechny společné obchodní aktivity a zpřístupnit dohromady 15,2 bm^3 plynu novým zákazníkům za tržních podmínek. Mimo to společnosti potvrdily, že nezavedou doložky omezení teritoriálních prodejů ani omezení použití ve svých distribučních smlouvách⁷², neboť oba typy doložek jsou považovány za neslučitelné se soutěžním právem EU. Dalších šest skupin dotčených norských podniků se rovněž zavázalo zastavit všechny společné obchodní praktiky

⁶⁹ EVROPSKÁ KOMISE (2001), *'Enterprises Oil, Statoil and Marathon to market Irish Corrib gas separately'* [tisková zpráva]. Brussels, 20 April 2001, IP/01/578 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-01-578_en.pdf.

⁷⁰ EVROPSKÁ KOMISE (2002), *'Commission successfully settles GFU case with Norwegian gas producers'* [tisková zpráva]. Brussels, 17 July 2002, IP/02/1084 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-02-1084_en.htm.

⁷¹ V případě *Ladbroke SDEU* totiž judikoval, že články 81 a 82 SES se nepoužijí, jestliže protisoutěžní jednání podniků je vyžadováno národní legislativou nebo jestliže ta vytváří právní rámec, který eliminuje možnosti chovat se v souladu se soutěžním právem. Judgement of the Court of 11 November 1997, *Commission and France v Ladbroke Racing*, Case C-359/95 P.

⁷² Doložka omezení teritoriálních prodejů brání kupujícímu, aby nakoupenou komoditu dále prodával mimo určité území. Klauzule omezení použití je pak doložka, která omezuje kupujícího v používání komodity jinak, než pro vyjednané účely.

obdobně jako Statoil a Norsk Hydro. Jako protihodnotu se Komise zavázala prosazovat volný a efektivní přístup na evropské energetické trhy pro norské producenty a dodavatele plynu.⁷³

V době zahájení řízení Komisí proti norským plynárenským podnikům bylo Norsko, smluvní strana Dohody o Evropském hospodářském prostoru (dále jen „EHP“), která vstoupila v platnost dne 1. ledna 1994, povinno dodržovat čl. 53 Dohody o EHP, který je obdobou článku 101 SFEU a zakazuje jakékoliv dohody, které mohou ovlivnit nebo narušit obchod mezi smluvními stranami.⁷⁴ Státy EHP nebyly zavázány prvním energetickým balíčkem, to znamená, že se na ně nevztahovaly ani minimální požadavky otvírání národních energetických trhů hospodářské soutěži. Nicméně dohoda o společných prodeích norského zemního plynu byla takového charakteru, že mohla negativně ovlivnit obchod EU zjevným způsobem (na rozdíl od případu *Britannia*), neboť v té době činil podíl norského zemního plynu 10% na spotřebě plynu EU.⁷⁵ SDEU ve svém rozsudku ve věci *wood pulp*, zabývající se dohodou výrobců celulózy se sídly mimo území EU, dovedl tzv. doktrínu implementace, podle které je pro aplikovatelnost komunitárního soutěžního práva rozhodující místo, kde byla dohoda realizována. SDEU konstatoval, že „porušení čl. 101 SFEU, jakým je uzavření dohody, která má za následek narušení soutěže na společném trhu, je tvořeno jednáním skládajícím se ze dvou prvků - vlastním uzavřením dohody a její implementací.“⁷⁶ Postupem času evropská judikatura upřesnila doktrínu implementace vyvozením doktríny účinku, formulované Tribunálem ve věci *Gencor*. Podle názoru Tribunálu vyjádřeného v tomto rozsudku je použití komunitárního práva podmíněno tím, že dané jednání bude mít bezprostřední a podstatný účinek v rámci EU.⁷⁷ Vzhledem k tomu, že dohoda zavádějící systém prodeje norského zemního plynu prostřednictvím jednoho subjektu, byla schopna mít podstatný účinek v EU, a vzhledem k závaznosti dohody o EHP pro Norsko, Komise oprávněně požadovala dodržování soutěžních pravidel po norských producentech.

Je nepochybné, že závazky, které přijali norští producenti, přispěly k vytváření jednotného energetického trhu EU, neboť v EU se energetické trhy začaly již liberalizovat na základě prvního energetického balíčku a zákazníci tak získali širší spektrum dodavatelů zemního plynu za konkurenční ceny, nikoliv pevně stanovené Výborem jako dosud.

Tento demonstrativní výčet případů horizontálních dohod mezi výrobcí, kterými se Komise zabývala, poukazuje na to, že společné obchodování zemního plynu na rozdíl od

⁷³ EVROPSKÁ KOMISE (2002), *'Commission successfully settles GFU case with Norwegian gas producers'*, op. cit. pozn. 70.

⁷⁴ Agreement on the European Economic Area, OJ No L 1, 3.1.1994, čl. 53.

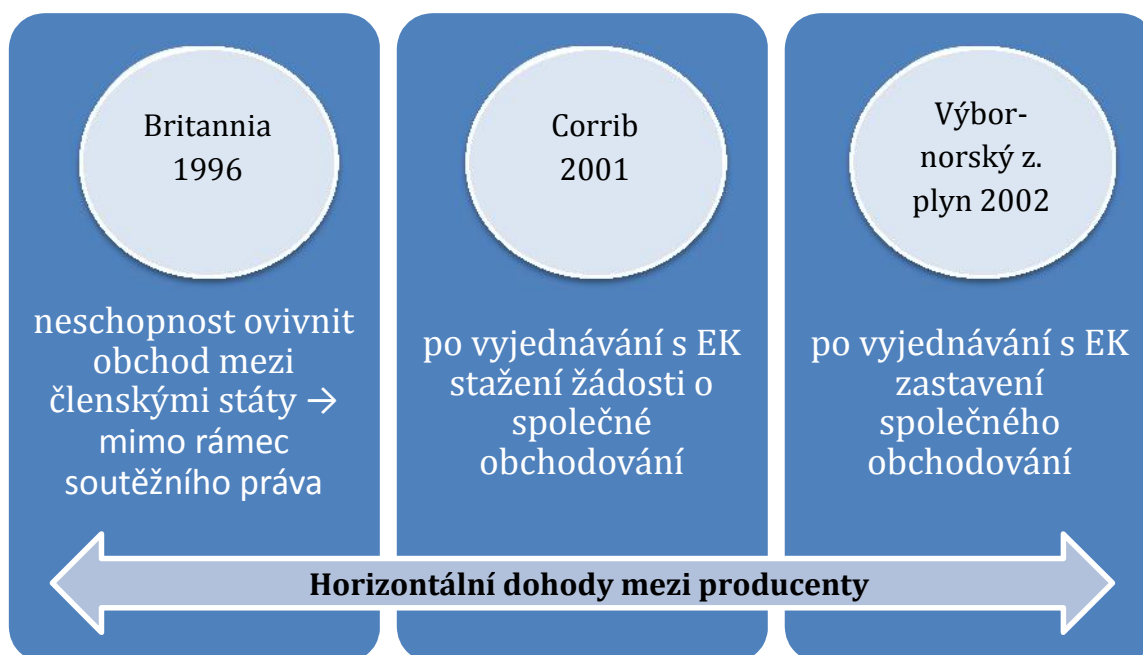
⁷⁵ EVROPSKÁ KOMISE (2002), *'Commission successfully settles GFU case with Norwegian gas producers'*, op. cit. pozn. 70.

⁷⁶ Srov. Judgment of the Court of 27 September 1988, - *A. Ahlström Osakeyhtiö and others v Commission of the European Communities*, Joined Cases 89, 104, 114, 116, 117 and 125 to 129/85 “wood pulp”, odst. 16.

⁷⁷ Rozsudek soudu (pátého rozšířeného senátu) ze dne 25. března 1999, *Gencor Ltd proti Komisi Evropských společenství*, T-102/96, odst. 90.

společného vlastnictví pole porušuje samou podstatu čl. 101 SFEU, neboť je schopno ovlivnit jiné subjekty. Za splnění určitých podmínek je však možné udělit výjimku podle čl. 101 odst. 3 SFEU. Podle generálního ředitele Komise pro hospodářskou soutěž by takové společné obchodování bylo přijatelné pouze v případě „nepostradatelnosti“ pro rozvoj pole se zemním plynem.⁷⁸ V uvedených případech lze polemizovat, zda byla splněna podmínka podle čl. 101 odst. 3 SFEU, že dohody poskytnou spotřebitelům přiměřený podíl na výhodách z nich vyplývajících. V důsledku systému společných prodejů by byly limitovány možnosti oprávněných zákazníků, jejichž počet se na základě přijatých směrnic zvyšoval, vybírat si svého dodavatele energií za konkurenční ceny, jelikož norský Výbor zahrnoval téměř všechny norské producenty a irské pole zemního plynu Corrib se po vyčerpání zásob v konkurenčním poli stalo jediným domácím zdrojem zemního plynu. Mimo to, jak bylo řečeno výše, zajištění volné soutěže na dodavatelské straně je jedním z předpokladů dosažení soutěže v nově liberalizovaném energetickém sektoru a Komise dala najevo striktní přístup ke společnému obchodování v plynárenském sektoru. Neochota Komise akceptovat společné prodeje v oblasti zemního plynu byla také projevena ve Zprávě Komise o soutěžní politice z roku 2000. Komise uvedla, že *„je zapotřebí přednostně vyřešit případy, které ukončí společné marketingové aktivity na navazujících trzích vyšší úrovně (např. společné prodeje).“*⁷⁹

Diagram 3: Přehled případů Komise v oblasti horizontálních dohod mezi producenty

Zdroj: Vlastní zpracování.

⁷⁸ SCHAUB, ALEXANDER (2000), 'Competition Policy and Liberalisation of Energy Markets'. Director General for Competition, European Utilities Circle 2000, Brussels, 23 November 2000 [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2000_023_en.pdf, str. 9.

⁷⁹ EVROPSKÁ KOMISE (2000), 'Report from the Commission – XXXth Report on competition policy 2000'. SEC/2001/0694 final [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001SC0694&from=EN>, odst. 135.

3.1.2 Ostatní horizontální dohody

Mezi zakázaná ujednání dohod patří destinační klauzule (tzv. klauzule omezující teritoriální prodeje), které mají původ v historickém rozdělení energetických trhů EU (a to jak horizontálním tak vertikálním), kdy velkoproducenti prodávali plyn národním podnikům, které byly limitovány v jeho dalším prodeji pouze na oblast, ve které kontrolovali plynovody (typicky území státu). Toto omezování svobody kupujícího v dalším prodeji plynu dál mimo určitou oblast umožňovalo dodavatelům vybírat od různých zákazníků různé ceny za plyn ze stejného odběrného místa.⁸⁰

Podle nařízení č. 17/62, které předcházelo Nařízením č. 1/2003, měly podniky podle čl. 4 povinnost oznamovat Komisi dohody, rozhodnutí a jednání ve vzájemné shodě ve smyslu dnešního čl. 101 SFEU v souvislosti s nimiž usilovaly o použití výjimky podle třetího odstavce dnešního čl. 101 SFEU.⁸¹ Na základě takto notifikované dohody o dodávkách zemního plynu uzavřené mezi britským dodavatelem EDF Trading a německou velkoobchodní společností Wingas Komise v roce 2002 dospěla k závěru, že dohody obsahují klauzule odporující soutěžnímu právu EU. Znepokojujícím bylo zejména ujednání, na základě kterého pokud by EDF Trading začal prodávat plyn konkurentům podniku Wingas na určitém území Německa, mohl by Wingas snížit objem nakupovaného zemního plynu od EDF Trading. Takováto „doložka o snížení“ totiž omezovala podnik EDF Trading v obchodování zemního plynu s jinými německými obchodníky. Po vyjednávání s Komisí dotyčné společnosti navrhly upravit dohody tak, aby nebránily jiným obchodníkům odebírat zemní plyn od EDF Trading na německých hranicích.⁸² Případ WINGAS a EDF-Trading dokazuje, že ačkoliv Komise konstatovala, že dohody jsou v rozporu se soutěžním právem, uchýlila se k opatrnému prosazování soutěžního práva cestou vyjednávání namísto vydání rozhodnutí.

Historicky prvními případy, kdy Komise vydala rozhodnutí o porušení soutěžního práva v energetickém sektoru, byly případy dohod mezi podniky Gas de France (GdF) a ENI a mezi podniky GdF a ENEL. Dohoda uzavřená s elektroenergetickým podnikem ENEL obsahovala ujednání, že podnik ENEL může používat zemní plyn nakoupený od Nigérie a dovážený přes francouzské území podnikem GdF pouze v Itálii.⁸³ Dohoda uzavřená s podnikem ENI se týkala přepravy zemního plynu nakoupeného podnikem ENI v severní Evropě, který byl podnikem GdF přepravován přes francouzské území na hranice se Švýcarskem. Dohoda obsahovala doložku, která zavazovala podnik ENI obchodovat zemní plyn výlučně na navazujících energetických trzích nižší úrovně od místa dodání, tedy

⁸⁰ TALUS, KIM (2013), 'EU Energy Law and Policy: A Critical Account', United Kingdom: Oxford University Press, 352 str., ISBN 978-0-19-968639-1, str. 128.

⁸¹ Nařízení Rady EHS č. 17/62, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úřední věstník 013, 21/02/1962, str. 0204 – 0211, čl. 4.

⁸² EVROPSKÁ KOMISE (2002), 'Commission clears gas supply contracts between German gas wholesaler WINGAS and EDF-Trading' [tisková zpráva]. Brussels, 12 September 2002, IP/02/1293 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-02-1293_en.htm?locale=en.

⁸³ Décision de la commission du 26 octobre 2004 relative à une procédure d'application de l'article 81 du traité CE, Affaire COMP/38662 - GDF - décision GDF/ENEL, odst. 63.

implicitně zakazovala prodávat zemní plyn zpět do Francie.⁸⁴ V obou případech Komise konstatovala, že destinační doložky omezovaly území, na němž strany mohly používat zemní plyn, a jejich cílem bylo zabránit francouzským zákazníkům, aby získávali dodávky zemního plynu od podniků ENEL a ENI, a proto představovaly narušení hospodářské soutěže ve smyslu čl. 81 SES. Přestože doložky byly ze smluv vymazány téměř rok před vydáním rozhodnutí, Komise měla zájem vydat tato rozhodnutí, ve kterých shledala porušení soutěžního práva, protože chtěla dát najevo ostatním soutěžitelům v nově liberalizujícím se energetickém sektoru jasný výklad soutěžních norem a svůj nekompromisní postoj v obdobných případech, které se vyskytnou.⁸⁵

V květnu 2006 provedla Komise v souladu s čl. 20 Nařízení č. 1/2003 předem neohlášené inspekce v plynárenských společnostech v pěti členských státech EU (Itálie, Francie, Belgie, Německo a Rakousko), protože měla podezření, že podniky porušily článek 81 SES uzavřením kartelové dohody a jednáním ve vzájemné shodě v oblasti zemního plynu. Na jejich základě zahájila Komise v červenci 2007 řízení k dalšímu prověřování proti německému podniku E.ON AG, resp. jeho dceřiné společnosti E.ON Ruhrgas AG, a francouzskému podniku Gas de France Suez SA (GdF Suez).⁸⁶

Předmětem sporu byla dohoda uzavřená v roce 1975 podniky GdF Suez a Ruhrgas, na jejímž základě došlo k vybudování a provozování plynovodu MEGAL transportujícího zemní plyn od 1. ledna 1980 z Ruska do Francie a Německa. Podniky se mezi sebou dohodly, že nebudou prodávat plyn dovezený tímto plynovodem na trh druhého z podniků a nevstupovat na trh druhého smluvního partnera, aby si zachovaly pozice na svých domácích trzích trhu. Podniky pokračovaly v naplňování dohody i poté, co byl trh se zemním plynem plně otevřen konkurenci v srpnu 2000 a i přesto, že věděly, že se dopouští protiprávního jednání. Nadále se jejich představitelé scházeli a probírali realizaci dohody na nově liberalizovaném evropském trhu s plynem. V roce 2009 uložila Komise každému podniku pokutu 553 miliónů EUR za porušení článku 101 SFEU, nařídila ukončit protiprávní jednání a zdržet se obdobného jednání se stejným účinkem. Oba podniky se odvolaly k Tribunálu EU.⁸⁷

Tribunál zjistil, že v případě Francie pokládala Komise jako počáteční rok porušování rok 2000, protože před přijetím prvního energetického balíčku (v srpnu 2000 vstoupila v platnost liberalizační směrnice v oblasti zemního plynu) podnik GdF Suez disponoval na francouzském trhu monopolním postavením na dovoz plynu do Francie. To znamená, že dohoda zde nemohla omezovat soutěž před rokem 2000. Pokud jde o Německo, Komise vzala jako výchozí rok 1980, neboť od tohoto roku E.ON neměl monopol na německém

⁸⁴ Décision de la commission du 26 octobre 2004 relative à une procédure d'application de l'article 81 du traité CE, Affaire COMP/38662 - GDF - décision GDF/ENI, odst. 82.

⁸⁵ EVROPSKÁ KOMISE (2004), '*Commission confirms that territorial restriction clauses in the gas sector restrict competition*', [tisková zpráva]. Brussels, 26 October 2004, IP/04/1310 [cit. 8.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-1310_en.htm.

⁸⁶ Entscheidung der Kommission vom 8. Juli 2009 in einem Verfahren nach Artikel 81 EG-Vertrag, Sache COMP/39.401 - E.ON/GdF, odst. 43, 45.

⁸⁷ Rozsudek Tribunálu (pátého senátu) ze dne 29. června 2012, *GdF Suez SA proti Evropské komisi*, T-370/09.

trhu. Komise považovala za rok ukončení protiprávního jednání 30. září 2005, kdy dohoda byla nahrazena novými dohodami a kdy strany začaly obchodovat plyn na trhu druhého z podniků. Tribunál však dospěl k závěru, že Komise se přitom dopustila dvou chyb, pokud jde o trvání protiprávního jednání, a uvedenou pokutu snížil na 267 miliónů EUR. V případě Německa protiprávní jednání netrvalo v letech 1980-1998, jelikož zde existovaly demarkační dohody a dohody o výlučných povoleních, které efektivně vytvářely faktické teritoriální monopoly v Německu a GdF Suez tak nemohl vstoupit na německý trh. U Francie zase Komise neunesla důkazní břemeno, že k protiprávnímu jednání docházelo po srpnu 2004, kdy E.ON a GdF Suez podepsaly dohodu, že předchozí ujednání o územním omezení jsou neplatná.⁸⁸

Komise s ohledem na neuspokojivé výsledky vytyčené směrnicemi v rámci druhého energetického balíčku, uplatnila jí svěřené pravomoci a zasáhla za účelem odhalení kartelové dohody a to hned proti podnikům dvou silných států EU – Francie a Německa. Tato dohoda umožnila podnikům E.ON a GdF Suez zachovat si na svých trzích se zemním plynem silnou pozici a to i poté, co byly otevřeny konkurenci, a zákazníci tak neměli možnost výběru mezi dodavateli zemního plynu ani čerpat jiné výhody z liberalizace jako je cena stanovena na základě konkurenčního boje. Jedná se o první případ, kdy Komise uložila pokutu za porušování pravidel hospodářské soutěže v oblasti energetického sektoru. Ačkoliv se Komisi nepodařilo prokázat, že protiprávní jednání obou podniků trvalo jí tvrzenou dobu, tento případ dokazuje, že Komise je schopna prosazovat soutěžněprávní normy v prostředí přirozeně nedokonalé konkurence energetických trhů. Tyto ex post zásahy Komise velmi přispívají k vytváření liberalizovaného a konkurenčního energetického trhu.

Obdobný případ porušování čl. 101 SFEU, resp. článku 53 Dohody o EHP, který Komise řešila, se týkal uzavření nesoutěžní dohody mezi podniky provozujícími trhy s okamžitými obchody s elektřinou, tzv. energetickými burzami⁸⁹ - EPEX Spot se zapsaným sídlem ve Francii a Nord Pool Spot AS se zapsaným sídlem v Norsku. Komise nejprve provedla kontroly v budovách obou podniků (v únoru 2012) a posléze, v březnu 2013 zahájila řízení s cílem urovnat spor narovnáním podle novely nařízení z roku 2008 umožňující takový postup. Komise zjistila, že se podniky v období od června 2011 do února 2012 (kdy Komise provedla inspekce v prostorách podniků) dopustily řady jednání, která byla vedena unifikovaným cílem – omezit soutěžení mezi sebou, zejména pak chránit své tradiční silné postavení na trzích a dohodnout se na dalším rozšiřování při zachování rovnováhy sil mezi sebou. Podniky se tak mezi sebou dohodly na rozdělení trhů, například kdo předloží nabídku v určité veřejné zakázce nebo kdo z nich bude poskytovat technické know-how určité třetí energetické burze. Podniky rovněž dosáhly společné shody na tom, že budou chránit své tradiční silné postavení tím, že nebudou zasahovat na „domácích trzích“ druhé strany (domácími trhy podniku EPEX se rozuměly

⁸⁸ Rozsudek Tribunálu (pátého senátu) ze dne 29. června 2012, *GdF Suez SA proti Evropské komisi*, T-370/09.

⁸⁹ Energetická burza je burza, kde se střetává nabídka výrobců energie a poptávky ze strany obchodníků, a jejímž úkolem je přímo a transparentně obchodovat s energiemi.

Francie, Německo a Rakousko, a podniku Nord Pool Spot Norsko, Švédsko, Dánsko a Finsko). Strany jednání o narovnání, které probíhalo od června do listopadu 2013, posléze učinily návrhy na narovnání, kterými uznaly svou odpovědnost za jednání v rozporu s článkem 101 SFEU. Za uvedené porušování pravidel hospodářské soutěže uložila Komise oběma podnikům pokutu, kterou však snížila o 10% jako odměnu za narovnání, takže společnosti EPEX Spot nakonec uložila zaplatit 3 651 000 EUR a společnosti Nord Pool Spot 2 328 000 EUR.⁹⁰

Obchodování s energiemi na burzách je obdobné jako obchodování s jinými komoditami s tím, že promptní obchodování s elektřinou představuje významný objem celosvětového obchodu, jakož i obchodu mezi členskými státy EU a státy EHP, tudíž uvedené jednání bylo způsobilé mít zjevný dopad na obchod mezi členskými státy a státy EHP. Komise proto striktně postihla protisoutěžní kartelovou dohodu, která byla navíc uzavřena v kontextu posílené legitimní kooperace mezi zúčastněnými osobami (tj. národními regulátory, energetickými burzami, Komisí atd.) při vytváření nového společného technického systému pro přeshraniční mezidenní a vnitrodenní obchodování elektřiny.⁹¹ Za těchto okolností se dotyčné EPEX Spot a Nord Pool Spot rozhodly vytvořit společný projekt k usnadnění jednání o technickém systému, a také uzavřít výše uvedené protisoutěžní dohody.⁹² Vzhledem k závažnosti jednání a s cílem projednat spor rychle a efektivně, přistoupila Komise na vyjednání narovnání a pokutu podnikům snížila.

3.1.3 Vertikální (distribuční) dohody

V roce 2001 zahájila Komise rozsáhlé šetření směřující k odhalení destinačních klauzulí obsažených v dohodách mezi velkými neevropskými producenty zemního plynu a evropskými kupujícími. Prvním takovým případem, kterým se Komise v prosinci 2002 zabývala, byly dohody, které nigerijský producent zemního plynu LNG uzavíral se svými odběrateli v EU. Tyto dohody obsahovaly právě výše zmíněné doložky bránící evropským zákazníkům prodávat zemní plyn mimo své státní území. Komise vedla s podnikem LNG jednání vedoucí k narovnání, ve kterém se LNG zavázal, že ze svých stávajících dohod vypustí a do budoucích dohod nebude vkládat doložky omezení teritoriálních prodejů ani doložky omezení použití. Rovněž také potvrdil, že stávající kontrakty neobsahují tzv. mechanismus sdílení zisku, který zavazuje kupujícího, respektive dovozce, aby sdílel určitou část zisku s dodavatelem nebo producentem, pokud dovozce prodá zemní plyn zákazníkovi mimo sjednané území nebo zákazníkovi, který používá zemní plyn k jinému než dohodnutému účelu. LNG se zavázal, že je ve svých nových smlouvách nezavede.

⁹⁰ Commission Decision of 5 March 2014 addressed to EPEX Spot and Nord Pool Spot AS relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 53 of the EEA Agreement, Case AT.39952 – Power Exchanges, C(2014) 1204 final, 9, 12, 16, 18-21, 28-30, 88, 90.

⁹¹ Posílená spolupráce zúčastněných osob byla nastolena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/72/EC ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/EC, Úřední věstník L 211, 14.8.2009.

⁹² Commission Decision of 5 March 2014, op. cit. pozn. 90, odst. 24-27, 54, 55.

Komise uvítala tyto kroky a poukázala na fakt, že lze efektivně obchodovat mimounijní zemní plyn v EU, aniž by k tomu byly zapotřebí tyto doložky.⁹³

Dalším předmětem vyšetřování Komise byla vertikální distribuční dohoda uzavřená mezi ruským producentem zemního plynu Gazprom a italským velkoobchodníkem se zemním plynem a ropou ENI. Jejich dohoda obsahovala řadu omezujících ujednání, která bránila podniku Gazprom prodávat jiným zákazníkům v Itálii bez souhlasu ENI a společnost ENI nesměla prodávat zemní plyn nakoupený od Gazpromu mimo Itálii. Příklad byl ukončen v říjnu 2003 poté, co se strany smluvně zavázaly významně upravit jejich dohodu tak, aby to neodporovalo soutěžnímu právu EU, zejména odstranit z existujících smluv teritoriální omezení a ustanovení o získání souhlasu druhé strany k tomu, aby Gazprom mohl prodávat plyn jiným zákazníkům v Itálii, jakož i závazek neuzavírat obdobné doložky v budoucích smlouvách. Vedle těchto smluvních závazků, se Komisi podařilo prosadit také mimosmluvní opatření. Společnost ENI se totiž zavázala nabídnout značné množství plynu zákazníkům mimo Itálii, souhlasila se zvětšením kapacit plynovodu a s umožněním přístupu třetím subjektům, což Komise uvítala jako kroky vedoucí k efektivní hospodářské soutěži v energetickém sektoru EU.⁹⁴

Obdobný případ vertikální dohody řešila Komise v roce 2005 tentokrát mezi rakouskou energetickou společností OMV a ruským producentem zemního plynu Gazprom. Jejich dohoda obsahovala doložky, které porušovaly čl. 81 SES, a sice že podnik OMV nemohl dále prodávat mimo Rakousko zemní plyn, který nakoupil od Gazpromu, a Gazprom nemohl prodávat zemní plyn jiným zákazníkům v Rakousku, aniž by jej prvně nenabídl podniku OMV. Podniky se smluvně zavázaly odstranit ze svých smluv ujednání o omezení teritoriálních prodejů a další ustanovení, zejména předkupní právo, zavazující Gazprom nabídnout zemní plyn nejprve podniku OMV. Opět Komise dosáhla přijetí mimosmluvních závazků podnikem OMV, akcionářem významného plynovodu TAG dovážejícího plyn z Ruska přes Rakousko na italský trh. OMV se zavázal v tomto plynovodu přispívat ke zvětšení jeho přepravních kapacit a podporovat zlepšení přístupu třetích stran k plynovodu.⁹⁵

Poslední případ omezení exportu ruského zemního plynu projednávala Komise v červnu 2005 v případě distribučních dohod mezi podnikem Gazprom a německou plynárenskou společností Ruhrgas, patřící do skupiny E.ON. Podniky se zavázaly vypustit ze svých smluv doložku omezení teritoriálních prodejů, na základě které Ruhrgas nemohl dále prodávat zemní plyn nakoupený od Gazpromu mimo Německo. Strany se rovněž shodly, že zruší ze

⁹³ EVROPSKÁ KOMISE (2002), *'Commission settles investigation into territorial sales restrictions with Nigerian gas company NLNG'*. Brussels, 12 December 2002, IP/02/1869 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-02-1869_en.pdf.

⁹⁴ EVROPSKÁ KOMISE (2003), *'Commission reaches breakthrough with Gazprom and ENI on territorial restriction clauses'* [tisková zpráva]. Brussels, 6 October 2003, IP/03/1345 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-03-1345_en.htm.

⁹⁵ EVROPSKÁ KOMISE (2005), *'Commission secures improvements to gas supply contracts between OMV and Gazprom'*. Brussels, 17 February 2005, IP/05/195 [cit. 19.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-05-195_en.htm.

svých smluv doložku nejvyšších výhod, podle které byl Gazprom povinen přiznat podniku Ruhrgas případné výhodnější podmínky přiznané konkurentům Ruhrgasu v Německu. Obě tato pravidla byla v rozporu se soutěžními pravidly EU (článkem 101 SFEU), a proto Komise uvítala dohodu o jejich vypuštění jako krok směřující k vytvoření soutěžního prostředí na energetických trzích, neboť umožnila Ruhrgasu vstupovat na sousední trhy.⁹⁶

Po dlouhém vyjednávání s alžírskými představiteli, které trvalo přes sedm let, se Komisi podařilo v červenci 2007 dosáhnout dohody také s Alžírskem. Strany se dohodly, že alžírský producent a dodavatel zemního plynu Sonatrach odstraní ze všech stávajících smluv doložky omezení teritoriálních prodejů a mechanismus sdílení zisku⁹⁷ a nebude je uvádět ani v budoucích distribučních smlouvách.⁹⁸

3.1.4 Shrnutí výsledků řízení vedených pro porušení článku 101 SFEU

Komise se již před vstupem liberalizačních směrnic zajímala o to, zda podniky na území členských států EU nejednají v rozporu se soutěžním právem EU. V případě Britannia sice Komise neprokázala vliv na obchod mezi členskými státy, nicméně v případě Corrib již razantně zakročila proti možnému společnému obchodování vlastníků pole zemního plynu, neboť měla obavy z potenciálních negativních dopadů na obchod mezi členskými státy. V neposlední řadě Komise neformálně vyřešila problém jednotného systému obchodování zemního plynu norských plynárenských společností, odporující evropskému soutěžnímu právu pevným stanovováním množství a ceny prodejů. Aby i norská strana pocítovala jisté zadostiučinění, zavázala se Komise ke zlepšení přístupu třetích stran na evropské energetické trhy.

Historicky prvním případem, kdy Komise rozhodla o uložení pokuty za protiprávní jednání narušující hospodářskou soutěž podle čl. 101 SFEU v oblasti energetického sektoru, bylo v roce 2009 podnikům GdF a Ruhrgas za horizontální kartelovou dohodu mezi dodavateli zemního plynu. Příklad se dostal až před SDEU, a přestože soud pokutu zmírnil, potvrdil věcnou správnost rozhodování Komise. Další případ kartelové dohody mezi energetickými burzami EPEX Spot a Nord Pool Spot a výsledek provedeného řízení Komise ukazuje, že Komise přísně sankcionuje kartelové dohody, navíc v daném případě uzavřené v době zvýšené spolupráce při vytváření nového systému pro přeshraniční toky elektrické energie.

⁹⁶ EVROPSKÁ KOMISE (2005), 'Commission secures changes to gas supply contracts between E.ON Ruhrgas and Gazprom' [tisková zpráva]. Brussels, 10 June 2005, IP/05/710 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-05-710_en.htm.

⁹⁷ Mechanismus sdílení zisku však může být ponechán v případě smluv, kdy prodávající nese všechny náklady a nebezpečí spojené s přepravou zboží až do smluvené destinace. EVROPSKÁ KOMISE (2007), 'Commission and Algeria reach agreement on territorial restrictions and alternative clauses in gas supply contracts'. Brussels, 11 July 2007, IP/07/1074 [cit. 20.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-07-1074_en.htm.

⁹⁸ EVROPSKÁ KOMISE (2007), 'Commission and Algeria reach agreement on territorial restrictions and alternative clauses in gas supply contracts', op. cit. pozn. 97.

V případě vertikálních dohod Komise vyšetřovala v minulosti často používané omezující doložky a mechanismus sdílení zisku dovozce s dodavatelem, které jsou v rozporu se soutěžním právem EU. Ve všech třech případech velkých producentů a dodavatelů zemního plynu (nigerijský LNG, ruský Gazprom i alžírský Sonatrach) dosáhla Komise po intenzivním vyjednávání neformálního urovnání tak, aby byly protisoutěžní doložky ze smluv odstraněny a v budoucnu nebyly zaváděny. V případech Gazprom/ENI a Gazprom/OMV Komise vedle smluvního urovnání svým vyjednáváním dosáhla rovněž přijetí mimosmluvních závazků ze strany podniků ENI a OMV, které mají s destinačními klauzulemi pramálo společného, a docílila zlepšení soutěžních podmínek na italském a rakouském trhu dodávek zemního plynu. Kauzy poukazují na odhodlání Komise jednat proti jakýmkoliv dohodám rozdělováním energetický trh a jiným protisoutěžním ujednáním, která brání plné liberalizaci energetického sektoru.

Prvními případy, ve kterých Komise vydala rozhodnutí o porušení soutěžního práva, byly dohody podniku GdF s podnikem ENEL a s podnikem ENI, které obsahovaly protisoutěžní doložky omezující teritoriální prodeje. Ačkoliv dotyčné podniky omezující klauzule odstranily ze smluv, Komise vydala formální rozhodnutí, v nichž shledala porušení soutěžněprávních norem. Komise tento krok vysvětlila tím, že je zapotřebí jasně interpretovat soutěžní normy v nově se liberalizujícím prostředí. V této souvislosti dala rovněž najevo, že i když v těchto kauzách neuložila pokuty, shledá-li stejné protisoutěžní destinační doložky ve smlouvách v dalších případech v budoucnosti, pokuty již nekompromisně uloží. Lze však polemizovat, co vydáním těchto rozhodnutí Komise sledovala. Přestože po těchto precedenčních rozhodnutích vedla Komise jednání o odstranění doložek porušujících článek 81 SES obsažených ve smlouvách mezi podniky Gazprom a OMV a mezi Gazprom a Ruhrgas, neřídila se svými předchozími závazky a urovnala spory neformálně. Ani sedm let trvající jednání o odstranění omezujících doložek ze smluv s alžírským podnikem Sonatrach nevedlo Komisi k přijetí sankčního rozhodnutí a uložení pokuty, nehledě na to, že svůj postoj v odůvodněních nijak nevysvětlila. Vysvětlení rozdílného přístupu Komise se nabízí v podobě neochoty Komise vydat skutečné sankční rozhodnutí a uložení pokuty jako první hned dvěma velkým a důležitým externím producentům a dodavatelům zemního plynu, na jejichž dovozech je EU závislá,⁹⁹ proto místo toho Komise volila vstřícnější postup v podobě nesnadného vyjednávání. Zatímco v případech GdF a ENI/ENEL byla dohoda uzavřena na horizontální úrovni mezi dodavatelem zemního plynu a její podstatou byla izolace trhů členských států EU, v případech vertikálních dohod uzavřených mezi důležitými neevropskými producenty zemního plynu a evropskými odběrateli šlo o záležitost citlivější z důvodu významu dovozu zemního plynu do EU.

⁹⁹ EUROSTAT (2014), 'Energy dependency rate, EU-28, 2002-12' [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Energy_dependency_rate,_EU-28,_2002%E2%80%9312_%28%25_of_net_imports_in_gross_inland_consumption_and_bunkers,_based_on_tonnes_of_oil_equivalent%29_YB14.png.

3.2 Uplatňování článku 102 SFEU v energetickém sektoru

Jak bylo řečeno výše, je z hlediska úspěšného otevírání plynárenského a elektroenergetického trhu hospodářské soutěži klíčový požadavek na volný přístup třetích stran k přenosové a distribuční soustavě, jelikož k zákazníkům se zemní plyn a elektřina mohou dostat právě jedinečně skrze tyto rozvodné sítě. Tento požadavek, aby podniky, které na své náklady vybudovaly infrastrukturu, poskytovaly přístup ke svému majetku, implikuje nutnost regulovat přístup k takové monopolní síti, což EU učinila prostřednictvím prvních a druhých liberalizačních směrnic. Druhý balíček směrnic o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem z roku 2003 však stanovil, že členské státy musí zavést regulovaný režim přístupu třetích stran umožňující dodavatelům a přepravcům zemního plynu používat plynovody, nadále ve vlastnictví provozovatele. Vedle této specifické úpravy pro energetický sektor, začala Komise v energetickém sektoru používat tzv. doktrínu nezbytných zařízení. Termín „nezbytná zařízení“ byl poprvé použit Komisí v roce 1992 a v roce 1998 se nezbytnými zařízeními zabýval SDEU v případě *Bronner*. SDEU sice výslovně nepoužil označení nezbytná zařízení, místo toho posuzoval případ jako zneužití spočívající v odmítnutí dodávek. SDEU stanovil tři podmínky, které jsou nezbytné k tomu, aby se v takovém případě jednalo o zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 82 SES. Zaprvé, odmítnutí služby způsobí vyřazení veškeré soutěže v té části relevantního trhu, ve které dotyčný o službu žádá. Zadruhé, takové odmítnutí není objektivně ospravedlnitelné a zatřetí, služba sama o sobě je nepostradatelná k podnikání žádajícího subjektu, neboť za ni neexistuje skutečný nebo potenciální substitut.¹⁰⁰

Doktrína nezbytných zařízení znamená, že nezbytná zařízení, mezi něž patří i elektrické a plynárenské rozvodné soustavy, musí být přístupná všem soutěžitelům za předpokladu, že tito soutěžitelé nemohou nebo mohou pouze s vynaložením značných nákladů vybudovat vlastní přenosové soustavy. Doktrína sama o sobě je však nejednoznačná a evropské soudy dosud neměly příležitost aplikovat ji v případě energetických trhů. Nicméně Komise tuto doktrínu aplikuje v případech odmítnutí přístupu k různým částem plynárenské rozvodné sítě a toto odmítnutí přístupu k nezbytným zařízením je považováno za zneužití dominantního postavení dle článku 102 SFEU.¹⁰¹

Na základě ekonomického přístupu posuzování následků jednání porušující článek 102 SFEU, který představila Komise ve svém sdělení ve formě Pokynů v roce 2009, Komise musí vždy předložit k prokázání protiprávního jednání jasné ekonomické důkazy, jež

¹⁰⁰ Srov. Judgement of the Court (Sixth Chamber) of 26 November 1998, *Oscar Bronner GmbH & Co. KG v Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG and Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG*, Case C-7/97, odst. 41.

¹⁰¹ TALUS, KIM (2011), 'Just what is the scope of the essential facilities doctrine in the energy sector?: Third party access-friendly interpretation in the EU v. contractual freedom in the EU'. *Common Market Law Review* 48: 1571-1598, University of Eastern Finland Law School, Khover Law International, United Kingdom [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2360066, str. 1575, 1577.

dokládají založení dominantního postavení a pravděpodobné vylučující následky jednostranného jednání.¹⁰²

3.2.1 Případ odmítnutí přístupu podniku Marathon k distribuční síti

Na základě stížnosti norské pobočky amerického výrobce ropy a zemního plynu podniku Marathon zahájila Komise vyšetřování pěti evropských plynárenských podniků – Thyssengas (podnik s majetkovou účastí německé RWE a britsko-holandské Shell), holandského Gasuine, BEB (německý podnik s majetkovou účastí ExxonMobil a britsko-holandské Shell), francouzského Gas de France (GdF) a německého Ruhrgas. Stěžovatel se dovolával toho, že těchto pět podniků společně odmítlo v devadesátých letech udělit norskému plynárenskému producentovi Marathon přístup k evropským distribučním soustavám. Přestože stížnost byla stažena poté, co podnik Marathon a evropské společnosti uzavřely mimosoudní dohody, generální ředitelství Komise pro hospodářskou soutěž ve vyšetřování pokračovalo, protože se domnívalo, že mimosoudní urovnání neodstranilo dostatečně obavy z možného narušení hospodářské soutěže.¹⁰³

Prostředkem soutěžní advokacie, vyjednáváním, docílila Komise předložení závazků ze strany dotčených podniků. Jako první nabídl závazky Komisi podnik Thyssengas v roce 2001. Podnik se mimo jiné zavázal zlepšit transparentnost režimu přístupu třetích stran a způsob vyřizování žádostí o přístup. Pokud jde o rezervaci kapacit samotným podnikem Thyssengas, zavázal se zavést princip „použij nebo ztratíš“, což znamená, že třetí strany jsou oprávněny užívat nevyužité přepravní kapacity, původně zamluvené obchodním oddělením podniku Thyssengas.¹⁰⁴

Podobné závazky o dva roky později po dlouhém jednání s Komisí nabídly také holandský plynárenský podnik Gasuine a německý BEB. Jako poslední nabídly závazky ke zlepšení přístupu třetích stran ke svým distribučním sítím podniky GdF a Ruhrgas v dubnu 2004. Přestože závazky sledují tentýž cíl, zlepšit přístup třetích stran a zvýšit prospěch zákazníků z liberalizace plynárenských trhů, reflektují specifické tržní prostředí jednotlivých států, a proto nebyly nikdy zcela totožné. Poté, co se závazky dotyčných podniků staly účinnými, Komise rozhodla o zastavení vyšetřování proti nim.¹⁰⁵

V tomto případě odmítnutí přístupu třetích stran k distribuční soustavě neznamenal jen porušení sekundárních norem (1. a 2. směrnice týkající se zemního plynu) zakotvující

¹⁰² Sdělení Komise – Pokyny k prioritám Komise v oblasti prosazování práva při používání článku 82 SES na zneužívající chování dominantních podniků vylučující ostatní soutěžitele.' Úřední věstník EU C 45/7, 24.2.2009.

¹⁰³ EVROPSKÁ KOMISE (2003), 'Commission's competition services settle Marathon case with Gasuine' [tisková zpráva]. Brussels, 16 April 2003, IP/03/547 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-03-547_en.htm?locale=en.

¹⁰⁴ EVROPSKÁ KOMISE (2001), 'Commission settles Marathon case with Thyssengas' [tisková zpráva]. Brussels, 23 November 2001, IP/01/1641 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-01-1641_en.pdf.

¹⁰⁵ EVROPSKÁ KOMISE (2004), 'Commission settles Marathon case with Gaz de France and Ruhrgas' [tisková zpráva]. Brussels, 30 April 2004, IP/04/573 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release-IP-04-573_e.htm.

možnost třetích stran užívat plynovody ve vlastnictví jejich provozovatelů, ale také i možné zneužití dominantního postavení podniky nebo omezující jednání ve vzájemné shodě (pokud je odmítnutí učiněno společně) ve smyslu čl. 102 a 101 SFEU. Vyřešení těchto případů poskytuje názorný příklad, jak prosazování soutěžních norem Komisí prostředky vyjednávání podporuje liberalizační proces energetických trhů.

3.2.2 Případ dominantního postavení podniku Distrigas na belgickém trhu

Přijetím prohlášení o námitkách zahájila Komise v únoru 2004 řízení proti podniku Distrigas, jelikož měla podezření, že zneužívá svého dominantního postavení na belgickém trhu. V červenci 2005 vydala Komise předběžné posouzení, podle kterého podnik svým soutěžitelům, tj. dodavatelům zemního plynu, ztěžoval vstup na belgický trh tím, že uzavíral dlouhodobé smlouvy o dodávkách zemního plynu a že uzavřené smlouvy byly vázány na vysoké minimální objemy zemního plynu, které zákazník musel odebrat.¹⁰⁶

V reakci na předběžné posouzení předložil Distrigas v souladu s čl. 9 Nařízení č. 1/2003 Komisi soubor závazků, které bude dodržovat a které povedou k otevření belgického plynárenského trhu hospodářské soutěži. Distrigas se mimo jiné zavázal, že maximální délka nových dohod se zákazníky (tj. průmysloví uživatelé a výrobci elektřiny) nepřesáhne pět let a že průměrně 70% objemu plynu, které Distrigas těmto zákazníkům dodává každý rok, se vrátí na trh, takže jiní dodavatelé budou moci zákazníkům učinit konkurenční nabídku. Tyto závazky se staly na základě rozhodnutí Komise pro Distrigas právně závazné.¹⁰⁷

3.2.3 Případ dominantního postavení podniku EdF na francouzském trhu

V červenci 2007 zahájila Komise řízení proti podniku EdF, dominujícímu dodavateli elektřiny ve Francii a jednomu z největších podniků evropského elektroenergetického průmyslu, pro možné porušení pravidel zakazující zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 82 SES. V prosinci 2008 zaslala Komise dotčenému podniku prohlášení o námitkách, ve kterém dospěla k závěru, že protiprávní jednání podniku EdF spočívalo v uzavírání smluv o dodávkách elektřiny s velkými průmyslovými odběrateli obsahující závazky k dlouhodobým obchodům výhradní povahy a zakazy dalšího prodeje elektrické energie. Tato ustanovení bránila zákazníkům měnit jejich dodavatele a zároveň jiným dodavatelům vstoupit nebo expandovat na francouzských elektroenergetických trzích. Komise konstatovala, že předmětné jednání podniku je způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy, protože doložky omezující přeprůdeje brání prodeji energie mimo území Francie a dochází k dělení vnitřního trhu EU.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Commission Decision of 11 October 2007 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty, Cases COMP/B-1/37966 – Distrigaz, odst. 1, 2, 19 – 22.

¹⁰⁷ Commission Decision of 11 October 2007, op. cit. pozn. 106, odst. 43, 45.

¹⁰⁸ Commission Decision of 17 March 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.386 – Long-term contracts France, odst. 8, 10, 29, 30-33, 40.

Přestože podnik EdF zpochybňoval závěry Komise uvedené v prohlášení o námitkách, nabídl Komisi závazky v souladu s čl. 9 Nařízení č. 1/2003. Podnik se zavázal, že po celou dobu trvání závazků bude v průměru za všechny kalendářní roky alespoň 65% objemu elektrické energie, kterou EdF dodává velkým průmyslovým zákazníkům, vráceno na trh, ať už z důvodu skončení smlouvy o dodávkách nebo z důvodu využití možnosti zákazníky odstoupit od smlouvy bezplatně. Nadto se podnik zavázal, že maximální doba nových smluv o dodávkách elektrické energie s velkými odběrateli nepřesáhne pět let a že odstraní ze smluv omezující doložky o dalším prodeji. Provedením tržního testu Komise potvrdila, že závazky nabídnuté podnikem EdF jsou vhodným prostředkem k odstranění výhrad Komise vůči narušení soutěžního práva, proto v březnu 2010 rozhodla o jejich právní závaznosti pro podnik EdF.¹⁰⁹

Dlouhodobé smlouvy vázané na velké objemy energie, které podniky Distrigas a EdF uzavíraly, zpomalují liberalizaci energetických trhů, protože nedávají možnost konkurentům kontrahovat se zákazníky a brání tak rozvoji soutěže.

3.2.4 Případ dominantního postavení podniku E.ON na německém trhu s elektřinou

Navázáním na sektorové šetření realizované Komisí bylo provedení řady inspekcí mimo jiné i na německém trhu s elektrickou energií v roce 2006. Po uskutečněném vyšetřování Komise v předběžném posouzení konstatovala, že podnik E.ON porušil soutěžněprávní normy zneužitím svého dominantního postavení dvojitým způsobem. Zaprvé, jako velkoobchodník na německém trhu s elektřinou měl úmyslně zdržovat dostupné kapacity na výrobu elektřiny za účelem zvýšení cen na úkor spotřebitelů a také provádět strategii odrazování jiných konkurentů od investování do výroby elektrické energie. Zadruhé, jako systémový operátor přenosové soustavy měl preferovat na trhu poptávky po sekundárních vyrovnávacích rezervách¹¹⁰ v síti E.ON svou výrobní divizi zvyšováním vlastních nákladů, které pak přenesl na konečné spotřebitele, čímž zabránil jiným producentům elektrické energie z jiných členských států prodávat jejich vyrovnávací energii v přenosové soustavě podniku E.ON.¹¹¹

V květnu 2008 zahájila Komise řízení s cílem přijmout rozhodnutí podle kapitoly III Nařízení č. 1/2003. Přesto, že podnik E.ON se závěry Komise nesouhlasil, nabídl závazky, které Komise podrobila tržnímu testu. E.ON se zavázal, že odprodá svým konkurentům zhruba 5000 MW kapacit na výrobu elektrické energie a dále svou vysokonapěťovou přenosovou soustavu, systémový provoz v kontrolní zóně a související činnosti. Komise závazky považovala za přiměřené a vydáním rozhodnutí se pro E.ON staly závaznými.¹¹² Odprodejem elektráren podnik E.ON zaručil, že už nadále nebude schopen zdržovat výrobní kapacity s cílem dosažení zisku a také zajistil svým soutěžitelům přístup k již

¹⁰⁹ Commission Decision of 17 March 2010, op. cit. pozn. 108, odst. 41, 72, 77, 92, 103.

¹¹⁰ Sekundární vyrovnávací rezervy elektrické energie jsou dodávky elektřiny na poslední chvíli s cílem zachovat určitou frekvenci proudu v síti. Commission Decision of 26 November 2008 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty and Article 54 of the EEA Agreement, Cases COMP/39.388 – German Electricity Wholesale Market and COMP/39.389 – German Electricity Balancing Market, odst. 46.

¹¹¹ Commission Decision of 26 November 2008, op. cit. pozn. 110, odst. 2, 4, 26, 50

¹¹² Commission Decision of 26 November 2008, op. cit. pozn. 110, odst. 5, 7, 79, 86, 90.

vybudovaným elektrárnám, zavedeným technologiím a zařízením a umožnil tak rozvoj konkurenčního tržního prostředí. Odprodejem vysokonapěťové přenosové soustavy rozptýlil E.ON obavy Komise vyjádřené v sektorovém šetření z vertikálně integrovaných struktur v oblasti výroby/dodávky a přepravy elektrické energie. V důsledku tohoto nápravného opatření došlo k vlastnickému oddělení provozovatele distribuční soustavy od výrobce a dodavatele elektřiny na německém trhu, jako žádoucí varianta oddělení požadovaná třetí liberalizační směrnicí.

Tento případ, kdy podnik odprodal významnou část svých výrobních kapacit a vysokonapěťovou přenosovou síť, je prvním svého druhu za dobu existence soutěžního práva EU. To, že podnik se k odprodeji rozhodl dobrovolně, dokládá, že vlastní navržené opatření může být účinnější než sankční rozhodnutí Komise.

3.2.5 Případ dominantního postavení provozovatele přenosové soustavy ENI

V květnu 2006 provedla Komise neohlášené inspekce v budovách podniku ENI, jeho dceřiných společností a společností jím kontrolovaných, neboť se domnívala, že se podnik ENI dopustil zneužití svého dominantního postavení ve smyslu čl. 82 SES. Protiprávní jednání mělo záležet v odepření přístupu k plynovodům pro přepravu zemního plynu v Itálii a do Itálie, a sice k plynovodům TAG, TENP a Transitgas, jednak tím, že podnik ENI odmítal poskytovat konkurenčním podnikům dostupnou přepravní kapacitu plynovodů (tedy hromadil kapacity), neúčelným způsobem nabízel kapacity (degradace kapacit) a jednak strategicky snižoval investice do svých mezinárodních přepravních soustav (strategické nedostatečné investování).¹¹³

V dubnu 2007 zahájila Komise řízení proti podniku ENI a v březnu 2009 oznámila prohlášení o námitkách, ve kterém zhodnotila jednání dominantního podniku ENI spočívající v odepření přístupu jiným soutěžitelům k nezbytnému zařízení (tj. infrastruktura) bez objektivního ospravedlnění jako zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 102 SFEU. Komise považovala přepravní infrastrukturu podniku ENI za nepostradatelné zařízení, protože přístup k ní byl objektivně nutný pro dovoz zemního plynu a zajištění dodávek v Itálii. V důsledku existence technických, právních a ekonomických překážek pokládala Komise za nepřiměřeně obtížné, ne-li nemožné, pro dovozce zemního plynu, ať již sám nebo v kooperaci, vybudovat obdobnou přepravní soustavu. Všechny tři podmínky stanovené SDEU v kauze Bronner shledala Komise za naplněné. Přestože podnik nesouhlasil se zjištěními Komise, nabídl závazky s cílem rozptýlit obavy Komise z možného narušení hospodářské soutěže. ENI se zavázal, že odprodá své podíly v mezinárodních přenosových plynovodech TAG, TENP a Transitgas včetně nehmotných statků (jako např. software pro dispečink, licence atd.) vhodnému kupujícímu, který bude nezávislý a nevyvolá zjevné obavy z narušení hospodářské soutěže. Komise shledala, že neexistuje jiný behaviorální nápravný prostředek, který by stejně efektivně zbavil podnik ENI podílů v mezinárodních plynovodech, a proto nápravné

¹¹³ EVROPSKÁ KOMISE (2010), 'Oznámení zveřejněné podle čl. 27 odst. 4 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ve věci COMP/B-1/39.315 – ENI', Úřední věstník Evropské unie, C 55/13, 5.3.2010.

strukturální opatření zhodnotila jako nezbytné a dostatečné a rozhodnutím prohlásila závazky pro podnik ENI za právně závazné.¹¹⁴

3.2.6 Případ dominantního postavení provozovatele přenosové soustavy RWE na německém plynárenském trhu

Na základě provedeného místního šetření v budovách koncernu RWE zahájila Komise v dubnu 2007 proti skupině RWE řízení, jelikož měla podezření, že zneužívá svého dominantního postavení na regionálních trzích přenosu a velkoobchodní dodávky zemního plynu. Během svého vyšetřování Komise identifikovala dva typy jednání odporující článku 82 SES. Zaprvé, správce přenosových sítí skupina RWE odmítala poskytovat novým soutěžitelům přenosové služby své plynárenské rozvodné soustavy tím, že snižovala maximální technickou kapacitu, kterou bylo možné nabídnout zájemcům o přenosové služby a také tím, že nezavedla efektivní systém řízení hromadění plynu, který by spravoval nedostatečné kapacity v rámci distribuční soustavy. Zadruhé skupina RWE úmyslně stanovila vysoké tarify za přístup do sítě a asymetrickou strukturu nákladů, které znevýhodňovaly konkurenty RWE na trhu dodávek plynu snižováním jejich marží.¹¹⁵

V předběžném posouzení Komise, aplikujíc doktrínu nezbytných zařízení, shledala, že podnik jako provozovatel distribuční sítě odmítal přístup k nezbytnému zařízení, který byl z objektivního hlediska nezbytný pro obchodování na trzích dodávek zemního plynu, a pro ostatní uživatele tohoto zařízení bylo ekonomicky nemožné postavit novou rozvodnou soustavu k napojení na ostatní plynovody. Komise dospěla k závěru, že jednání podniku je zjevně způsobilé ovlivnit obchod mezi členskými státy EU ve smyslu článku 82 SES, zejména pak dovozní nebo vývozní toky nebo zabránit zahraničním konkurentům soutěžit s RWE v rámci její sítě. Reakcí RWE na tyto argumenty bylo předložení závazků Komisi v souladu s článkem 9 Nařízení č. 1/2003. Koncern RWE nabídl, že odprodá téměř celou svou vysokotlakou plynárenskou síť včetně nehmotných statků sloužících k provozu sítě. Komise tyto závazky v podobě strukturálního nápravného opatření označila jako dostatečné a přiměřené, neboť odprodání plynárenské sítě účinně vylučuje možnost RWE zapojit se do obdobného jednání porušující hospodářskou soutěž. Komise vydala rozhodnutí prohlašující závazky za závazné pro podnik RWE.¹¹⁶

3.2.7 Případ dominantního postavení dodavatele zemního plynu GdF Suez

Na základě informací získaných neohlášenou kontrolou, kterou Komise provedla v květnu 2006 v prostorách podniku GdF Suez ve Francii, a dalších zjištění, vyplývajících zejména z různých žádostí o informace, rozhodla Komise v květnu 2008 o zahájení řízení proti podniku GdF Suez. V předběžném posouzení vyjádřila Komise obavy z možného zneužití dominantního postavení podnikem GdF Suez dle článku 82 SES na trzích dovozních

¹¹⁴ Commission Decision of 29 September 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.315 – ENI, odst. 8 – 10, 39, 88, 92, 115.

¹¹⁵ Commission Decision of 18 March 2009 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.402 – RWE Gas Foreclosure, odst. 4, 5, 17, 23, 26-27, 29.

¹¹⁶ Commission Decision of 18 March 2009, op. cit. pozn. 115, odst. 18, 22, 37-38, 48, 54.

kapacit a dodávek plynu. Protiprávního jednání se měl dopustit dlouhodobými rezervacemi většiny kapacit pro dovoz zemního plynu do Francie, způsobem přidělování kapacit a dále omezováním investic do dodatečných dovozních kapacit. Přepravní kapacity na domácích vstupech byly podniku GdF Suez zarezervovány z důvodů historických a nebyly přiděleny na základě transparentního a nediskriminačního řízení. Komise s ohledem na doktrínu nezbytných zařízení dospěla k názoru, že infrastruktura a dovozní kapacity podniku GdF Suez do Francie vytvářely nezbytné vstupy, neboť přístup k této infrastruktuře a dovozní kapacitě znamenají objektivní předpoklady pro dovoz zemního plynu do Francie. Komise považovala z technických, právních a ekonomických důvodů za nemožné nebo extrémně obtížné, aby jiný přepravce, ať už sám nebo ve spolupráci s jinými dodavateli vytvořili vlastní infrastrukturu nebo vybudovali dovozní kapacity, které by představovaly konkurenci pro podnik GdF Suez a které by používali pro vlastní dovozní aktivity ve Francii.¹¹⁷

Přestože podnik se závěry předběžného zjištění nesouhlasil, nabídl na základě jednání s Komisí závazky podle článku 9 Nařízení č. 1/2003. Podnik se zavázal okamžitě uvolnit velký podíl svých dlouhodobých rezervací dovozních kapacit zemního plynu do Francie (zhruba 10% veškerých dlouhodobých dovozních kapacit do Francie) ve prospěch třetích stran a pokračovat ve snižování podílu těchto rezervací pod 50% do 1. října 2014. To umožní jiným soutěžitelům získat dlouhodobé dopravní kapacity a konkurovat tak podniku GdF Suez. Rozhodnutím, kterým Komise v prosinci 2009 prohlásila závazky za právně závazné pro podnik,¹¹⁸ však nespécifikuje, jakým způsobem má onoho 50% prahu svých dlouhodobých rezervací dovozních kapacit dosáhnout. GdF Suez tak může uvolnit své stávající dovozní kapacity, ale může také stávající kapacity rozšířit nebo vybudovat novou infrastrukturu dovozních kapacit. Vzhledem k tomu, že protiprávní jednání podniku spočívalo v rezervacích kapacit dodavatelem zemního plynu GdF Suez, nikoliv provozovatelem plynovodů, požadavek oddělení provozovatele od dodavatele by v tomto případě nevyřešil soutěžní problém. Nicméně, nápravné opatření v podobě uvolnění kapacit implicitně způsobí trvalou změnu struktury francouzských dovozů a je tedy svým způsobem strukturální povahy.

3.2.8 Příklad dominantního postavení dodavatele zemního plynu E.ON

Obdobný případ zahájila Komise dne 22. prosince 2009 s cílem přijmout rozhodnutí podle Hlavy III Nařízení č. 1/2003 proti podniku E.ON AG a jeho dceřiným společnostem (dále jen „E.ON“) údajně zneužívající své dominantní postavení na německých trzích dodávek a přepravy zemního plynu. V tentýž den přijala Komise předběžné posouzení o tomto možném protiprávním jednání ze strany podniku E.ON, které mělo spočívat ve vyřazení ostatních soutěžitelů trhu, kteří usilují o přepravu a prodej zemního plynu, tím, že si podnik ve vlastní přepravní soustavě rezervoval téměř všechnu dostupnou kapacitu na vstupních místech na základě dlouhodobých smluv. Komise se domnívala, že

¹¹⁷ Commission Decision of 3 December 2009 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.316 – Gaz de France, odst. 4, 5, 24-27.

¹¹⁸ Commission Decision of 3 December 2009, op. cit. pozn. 117, odst. 42-45, 47, 89.

konkurenčním subjektům byl v rámci plynárenské distribuční sítě podniku E.ON znemožněn přístup k potřebné infrastruktuře nezbytné pro zásobování koncových zákazníků.¹¹⁹

Přestože podnik E.ON se závěry Komise nesouhlasil, v lednu 2010 předložil Komisi závazky, které reagovaly na výhrady Komise z možného porušování pravidel hospodářské soutěže. Podnik se zavázal k významnému strukturálnímu snižování svých dlouhodobých zarezervovaných kapacit v německé distribuční soustavě do října 2015 na určité prahové podíly. Komise považovala plynárenskou distribuční soustavu podniku E.ON za nezbytné zařízení, neboť přístup ostatních soutěžitelů k ní byl nutný pro distribuci jimi nabízeného zemního plynu. Je zřejmé, že vybudování nové distribuční soustavy by nebylo vhodným alternativním opatřením zejména kvůli vysokým nákladům na výstavbu a dlouhé době, jež by vyžadovala. Proto byly závazky umožňující přístup ostatním konkurentům k infrastruktuře smysluplné řešení. V květnu 2010 vydala Komise rozhodnutí, kterým prohlásilo závazky pro podnik E.ON za závazné.¹²⁰

3.2.9 Případ dominantního postavení podniku ČEZ na českém trhu

V listopadu 2009 provedla Komise neohlášené místní šetření v budovách energetického podniku ČEZ, a.s. a dalších společnostech v České republice. Komise měla podezření, že jednání společnosti ČEZ jak unilaterální, tak ve spojení s jinými subjekty, mohlo vést ke značnému narušení hospodářské soutěže a ke zneužití dominantního postavení společnosti ČEZ na trhu výroby a velkoobchodní dodávky elektrické energie v České republice, čímž mohlo dojít k porušení článku 102 SFEU.¹²¹

V rámci předběžných posouzení zaujala Komise stanovisko, že společnost ČEZ uskutečňovala strategii zabránění vstupu novým subjektům na trh výroby a velkoobchodní dodávky elektřiny. Jako součást strategie si společnost ČEZ v lednu 2007 preventivně zarezervovala kapacitu v elektrické přenosové soustavě ČR, takže dostupná přenosová kapacita, která by mohla být využita ostatními soutěžiteli, tak byla zcela vyčerpána, a ostatní tak neměli možnost přístupu do infrastruktury. Komise zjistila, že tato rezervovaná kapacita podnikem ČEZ neodpovídala jeho skutečným plánům ohledně výroby elektrické energie. Tím, že podnik zabránil novým subjektům v přístupu k infrastruktuře, účinně zabránil vstupu ostatních soutěžitelů na trh výroby a velkoobchodní dodávky elektrické energie. Komise dospěla k závěru, že možné zneužití dominantního postavení je schopné ovlivnit obchod mezi členskými státy dle článku 102 SFEU. ČEZ s těmito závěry nesouhlasil, nicméně nabídl Komisi závazky v souladu s článkem 9 Nařízení č. 1/2003. Podnik se zavázal, že odprodá jedno ze svých výrobních zařízení konkurenčnímu subjektu a že nezíská po dobu deseti let kontrolu nad tímto

¹¹⁹ Commission Decision of 4 May 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.317 – E.ON Gas, C(2010) 2863 final, 4, 31-33, 36.

¹²⁰ Commission Decision of 4 May 2010, op. cit. pozn. 119, odst. 32-33, 43, 47, 73.

¹²¹ EVROPSKÁ KOMISE (2009), 'Antitrust: Commission confirms inspections in Czech electricity sector'. Brussels, 24 November 2009, MEMO/09/518 [cit. 23.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-518_en.htm?locale=en.

prodaným zařízením. Komise uznala závazky za přiměřené a dostatečné opatření sloužící k nápravě protiprávního jednání, proto je svým rozhodnutím v dubnu 2013 schválila, čímž se staly pro ČEZ závaznými.¹²²

3.2.10 Případ dominantního postavení podniku Svenska Kraftnät na trhu s přenosem elektrické energie

V dubnu 2009 zahájila Komise řízení proti podniku Svenska Kraftnät (dále jen „SvK“), švédskému systémovému operátorovi elektrické přenosové soustavy, z důvodu možného zneužití dominantního postavení podle čl. 102 SFEU na švédském trhu s přenosem elektrické energie. Podle předběžného posouzení Komise z června 2009 se tohoto protiprávního jednání měl podnik SvK, nositel výhradního povolení provozovat švédskou přenosovou soustavu elektrické energie, dopustit tím, že v situacích očekávaných vnitřních přetížení přenosové sítě snižoval kapacity propojovacích (exportních) zařízení sloužících obchodu mezi Švédskem a sousedními členskými státy EU a EHP. Tím, že rozdílně zacházel se žádostmi o přenos elektřiny za účelem jejich spotřeby ve Švédsku a se žádostmi o přenos za účelem exportu, uměle rozdělával vnitřní trh bez objektivního důvodu a diskriminoval tak služby určené pro vývoz elektrické energie. Vzhledem k tomu, že se jedná o jednání způsobené na území jednoho trhu, které vyvolává následky na jiném trhu (v tomto případě trhy s elektřinou v sousedních zemích), je možné jej považovat za zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 102 SFEU.¹²³

Přestože podnik SvK s předběžným posouzením Komise nesouhlasil, zavázal se SvK ve smyslu článku 9 Nařízení č. 1/2003 vnitřně rozdělit švédskou přenosovou síť na dvě nebo více regulačních oblastí, které takhle začne provozovat nejpozději 1. listopadu 2011. Tyto regulační oblasti budou představovat dva samostatné trhy, kdy v případě přetížení mechanismus zúčtování trhu automaticky upraví poptávku a nabídku v každé oblasti a stanoví pro oblasti různé ceny tak, aby se množství přenášené elektřiny mezi oblastmi rovnalo kapacitě mezi nimi. Podnik se dále zavázal posílit síť v oblasti západního pobřeží postavením nové infrastruktury a uvést ji do provozu do 30. listopadu 2011. Komise po provedení tržního testu vydala rozhodnutí, kterým se závazky staly pro podnik SvK závaznými.¹²⁴

3.2.11 Případ dominantního postavení podniku Deutsche Bahn

Neohlášené místní šetření provedla Komise v březnu 2011 v prostorách podniku Deutsche Bahn AG (DB) a jejich dceřiných společnostech. Komise se domnívala, že skupina DB a zejména pak její dceřiná společnost DB Energie jako jediný dodavatel

¹²² Commission Decision of 10 April 2013 addressed to CEZ, a.s. relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case AT/39727 – CEZ, C(2013) 1997 final, odst. 21-23, 26, 34, 38-39, 83.

¹²³ Commission Decision of 14 April 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.351 – Swedish Interconnectors odst. 3, 4.3, 4.5.

¹²⁴ Commission Decision of 14 April 2010, op. cit. pozn. 123, odst. 3, 7, 9.

trakčního proudu¹²⁵ železničním podnikům v Německu, cenově zvýhodňuje podniky skupiny DB poskytující služby v oblasti železniční nákladní a dálkové osobní dopravy. V červnu 2012 zahájila Komise formální řízení s cílem přijmout rozhodnutí podle kapitoly III Nařízení č. 1/2003. Podle předběžného posouzení se Komise obávala možného zneužití dominantního postavení skupinou DB na trhu dodávky trakčního proudu určováním takových cen za trakční proud, včetně slev, pro své konkurenty, které vedly ke stlačování marží a porušení článku 102 SFEU. Ke stlačování marží může docházet v případech, kdy vertikálně propojený podnik prodává produkt nebo službu svým konkurentům na předcházejícím trhu, kde má dominantní postavení, a soutěží s těmito podniky na navazujícím trhu, pro které je tento produkt nebo služba nezbytným vstupem.¹²⁶

V daném případě Komise zjistila, že v období let 2003-2011 soutěžitelům skupiny DB na trhu železniční nákladní dopravy byla poskytována v průměru sleva 6% a soutěžitelům na trhu osobní dálkové dopravy průměrná sleva 7%. Ve stejném období byla podnikům skupiny DB na těchto trzích poskytována dvojnásobná sleva 14%. Komise provedla test „stejně efektivního soutěžitele“, na základě kterého určila, že v období možného protiprávního jednání, by železniční podniky skupiny DB na trzích železniční nákladní i osobní dálkové dopravy nebyly schopny soutěžit se ziskem, jestliže by jim byla poskytována stejně nízká sleva pro trakční proud jako jejich konkurentům. Tyto cenové praktiky podniku DB Energie působící stlačování marží měly podle Komise zřejmě za následek obtížnější vstup na trhy, takže bránily rozvinutí hospodářské soutěže v delším horizontu.¹²⁷

Aby společnost DB rozptýlila obavy Komise, navrhla, že od 1. července 2014 zavede nový systém zpoplatnění trakčního proudu, v němž budou odděleny ceny za dodávky elektřiny od poplatků za přístup k rozvodné síti. V tomto novém systému bude podnik DB Energie účtovat stejné ceny za elektřinu všem železničním podnikům bez slev poskytovaných na základě objemu nebo době trvání. Podnik DB se také zavázal zaplatit železničním podnikům v Německu, které nepatří do skupiny DB, jednorázovou částku ve výši 4% jejich roční faktury za trakční proud, a to na základě období jednoho roku předcházející vstupu nového systému zpoplatnění v platnost. Společnost DB navrhla, že bude každý rok poskytovat Komisi údaje nezbytné pro posouzení, zda by úrovně cen za trakční proud a dopravní služby, účtované skupinou DB, mohly vést ke stlačování marží. Podnik DB Energie bude také oznamovat Komisi s předstihem veškeré změny v jím účtovaných cenách elektřiny. Komise shledala závazky jako vhodné a přiměřené a svým rozhodnutím podle článku 9(1) Nařízení č. 1/2003 je učinila pro podnik DB závaznými.¹²⁸

¹²⁵ Trakční proud je specifický druh elektrické energie používaný k pohonu elektrických lokomotiv. Commission Decision of 18 December 2013 addressed to Deutsche Bahn AG, DB Energie GmbH, DB Mobility Logistics AG, DB Fernverkehr AG and DB Schenker Rail Deutschland AG relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU, Case COMP/AT.39678/Deutsche Bahn I, Case COMP/AT.39731/Deutsche Bahn II, odst. 16.

¹²⁶ Commission Decision of 18 December 2013, op. cit. pozn. 125, odst. 7, 8, 14, 15.

¹²⁷ Commission Decision of 18 December 2013, op. cit. pozn. 125, odst. 50, 53, 58.

¹²⁸ Commission Decision of 18 December 2013, op. cit. pozn. 125, odst. 70, 81, 104.

3.2.12 Případ dominantního postavení podniku OPCOM na rumunské energetické burze

V prosinci 2012 se Komise rozhodla zahájit řízení proti rumunské energetické burze OPCOM (provozovatel jediné energetické burzy) a její mateřské společnosti CNTEE Transelectrica (provozovatel přenosové soustavy), aby zjistila, zda provozovatel jediné energetické burzy v Rumunsku nezneužívá svého dominantního postavení. Komise se obávala, že OPCOM porušuje článek 102 SFEU tím, že požaduje, aby všichni účastníci na spotových trzích měli rumunskou daňovou registraci. Podle názoru Komise tento požadavek diskriminuje participanty, kteří jsou již daňově zaregistrováni v jiném členském státě EU, protože na rozdíl od domácích účastníků, kterým stačí pouze jedna daňová registrace, unijní účastníci se musejí registrovat k dani z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) dvakrát. Komise shledala jednání společnosti OPCOM jako diskriminaci účastníků spotových trhů na základě národnosti nebo místa založení. Komise zjistila, že protiprávní jednání trvalo od 30. června 2008, kdy se stala účinnou smlouva o účasti na mezidenním trhu obsahující požadavek daňové registrace, a skončilo 16. září 2013, když OPCOM předložil energetickému regulátorovi upravený návrh smluv pro spotové trhy (mezidenní a vnitrodenní) bez požadavku registrace. V září 2013 začal OPCOM rovněž umožňovat přístup unijním obchodníkům, aniž by vyžadoval rumunskou registraci k DPH.¹²⁹

Zneužívající jednání společnosti OPCOM bránilo zahraničním obchodníkům vstoupit na rumunský velkoobchodní trh s elektřinou, neboť všichni účastníci spotových trhů museli být založeni v Rumunsku, což se negativně odrazilo na struktuře hospodářské soutěže v rámci rumunského trhu. Podnik OPCOM se sice bránil, že jeho aktivity jsou regulované a pod dozorem energetického regulátora, nicméně Komise argumentovala, že podle rozhodovací praxe soudu protisoutěžní jednání, které bylo schváleno národním regulátorem, nezavazuje podnik odpovědnosti podle soutěžního práva EU, a že v daném případě požadavek daňové registrace nebyl uložen regulátorem, ale byl rozhodnutím podniku OPCOM. Podnik OPCOM nedokázal unést ani další argumenty na podporu svého tvrzení, že diskriminační požadavek daňové registrace pro obchodníky EU byl prokazatelně ospravedlnitelný nebo měl za následek jiné podstatné zefektivnění. Vzhledem k závažnosti porušení soutěžního práva, které je založeno na diskriminaci z důvodu národnosti nebo místa založení, a které již bylo mnohokrát předmětem rozhodnutí Komise i soudních instancí EU, v březnu 2014 po konaném ústním slyšení Komise uložila společnosti OPCOM a její mateřské společnosti Transelectrica společně a nerozdílně pokutu ve výši 1 031 000 EUR, požadovala, aby bylo protiprávní jednání ukončeno, a nařídila, aby se dotyčné společnosti zdržely jednání s obdobným účinkem.¹³⁰

¹²⁹ Commission Decision of 5 March 2014 addressed to S.C. OPCOM S.A. and C.N.T.E.E. Transelectrica S.A. relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), Case AT.39984 – Romanian Power Exchange/OPCOM, C(2014) 1342 final, odst. 10, 13, 16, 46, 56-57, 230-234.

¹³⁰ Commission Decision of 5 March 2014, op. cit. pozn. 129, odst. 146-148, 151, 170, 240, 294, 319-320.

Tabulka 3: Přehled případů vedených Komisí pro porušení článku 102 SFEU

Případ	Formy zneužití dom. postavení	Výsledek řízení
Marathon	Odmítnutí přístupu k infrastruktuře	Jednostranné závazky při dohledu správce (2001-2004)
Distrigas	Dlouhodobé smlouvy o dodávkách zemního plynu	Rozhodnutí o závazcích (2007)
EdF	Dlouhodobé smlouvy o dodávkách el. energie	Rozhodnutí o závazcích (2010)
E.ON (elektřina)	Zadržování výrobních kapacit	Rozhodnutí o závazcích (2008)
	Preference výrobní divize v rámci vertikálně integrované struktury	Rozhodnutí o závazcích (2008)
ENI	Hromadění kapacit, degradace kapacit, strategické nedostatečné investování	Rozhodnutí o závazcích (2010)
RWE	Hromadění kapacit, snižování marží konkurentům	Rozhodnutí o závazcích (2009)
GdF Suez	Dlouhodobé rezervace kapacit	Rozhodnutí o závazcích (2009)
E.ON (plyn)	Dlouhodobé rezervace kapacit	Rozhodnutí o závazcích (2010)
ČEZ	Preventivní rezervace kapacit	Rozhodnutí o závazcích (2013)
Svenska Kraftnät	Diskriminační snižování exportních kapacit	Rozhodnutí o závazcích (2010)
Deutsche Bahn	Cenové zvýhodňování divize v rámci vertikálně integrované struktury, snižování marží konkurentům	Rozhodnutí o závazcích (2013)
OPCOM	Diskriminační požadavek rumunské daňové registrace	Sankční rozhodnutí, uložení pokuty (2014)

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.2.13 Shrnutí případů vedených pro porušení článku 102 SFEU

Z tabulky 3 lze vidět, že při projednávání případů vedených pro porušení článku 102 SFEU převažují rozhodnutí o závazcích. Pouze v jediném případě (případ OPCOM) vydala Komise sankční rozhodnutí podle čl. 7 Nařízení č. 1/2003 a uložila dotyčným podnikům pokutu.

Z pohledu Komise je jednou z hlavních výhod rozhodnutí o závazcích rychlost a úspěšnost řízení, protože Komise nemusí vést klasické sankční řízení a prokazovat porušení soutěžního práva. To potvrdila i komisařka Neelie Kroes na tiskové konferenci v Bruselu v prosinci 2009: „rozhodnutím o závazcích je ekonomická škoda rychle ukončena a přináší okamžité výhody pro trh“.¹³¹ Výše uvedené případy dokazují, že prostřednictvím závazků lze dosáhnout přijetí významných strukturálních opatření mající za následek podstatné změny ve struktuře trhu. Taková rozhodnutí považuje Komise za svůj úspěch, protože napravují závažné nedostatky fungování energetických trhů identifikované sektorovým

¹³¹ KROES, NEELIE (2009), 'GdF Suez commits to open French gas market' [proslov]. Brussels, 3 December 2009, SPEECH/09/569 [cit. 8.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-569_en.htm.

šetřením.¹³² Závazky, které podniky samy nabídnou, aby předešly vydání sankčního rozhodnutí o zákazu jednání a uložení pokuty, často daleko přesahují to, co by jim mohla Komise uložit dle článku 7 Nařízení č. 1/2003.¹³³

Důsledkem vyřešení případů dominantního postavení podniků E.ON, ENI a RWE přijetím závazků bylo úplné vlastnické oddělení infrastruktury od výroby a dodávky energie, tedy v podstatě to, oč Komise usilovala při přijetí třetího liberalizačního balíčku. Při vydání rozhodnutí o závazcích však Komise nekonstatuje, že podniky porušily soutěžní právo, jako je tomu v případě vydání formálního sankčního rozhodnutí podle čl. 7 Nařízení č. 1/2003. Jediné co uvádí, jsou výhrady k potenciálnímu jednání narušujícímu hospodářskou soutěž. To ovšem komplikuje možné soukromoprávní žaloby na náhradu škody ze strany třetích osob, tj. odběratelů a spotřebitelů, kteří byli protiprávním jednáním energetického podniku dotčeni. Žalobci sice mohou odkazovat na výhrady vznesené Komisí při rozhodování o přijetí závazků, ale nemohou svou žalobu opřít o silný důkaz, že soutěžní právo bylo podnikem porušeno.¹³⁴ Vzhledem k cenám energií v EU¹³⁵ a počtu dotčených spotřebitelů, by škody mohly dosáhnout značných částek, proto by Komise při rozhodování o závazcích měla pečlivě vážit vedle pozitivních přínosů strukturálních změn pro jednotný vnitřní trh EU také možné ekonomické dopady na třetí osoby dotčené protiprávním jednáním, kterým bude ztížena možnost domáhat se s úspěchem náhrady škod u soudů.

Z pohledu podniků je řízení o závazcích příznivou alternativou vydání sankčního rozhodnutí a uložení pokuty. Podniky předejdou dlouhému a ekonomicky nákladnému vyšetřovacímu procesu, který může trvat i několik let a vyhnou se újmě na reputaci, která mnohdy doprovází zdlouhavé řízení. Nadto mají příležitost samy si stanovit závazky a tak mít kontrolu nad výsledkem řízení. Absence formálního sankčního rozhodnutí, které by mohlo být evidentním důkazem pro soukromoprávní žaloby na náhradu škody poškozených odběratelů, je jedním z hlavních důvodů, proč podniky přijetí závazků preferují.¹³⁶ Energetické podniky jsou si dobře vědomy, že faktury za odběr zemního plynu a elektřiny jsou povinny uchovávat dlouhá léta a mohou proto sloužit potencionálním žalobcům jako další důkaz v řízení o náhradu škody.¹³⁷ Na druhou stranu

¹³² KROES, NEELIE (2009), 'GdF Suez commits to open French gas market', op. cit. pozn. 131.

¹³³ VEDDER, HANS H. B. (2011), 'Competition in the EU Energy Sector – An Overview of Developments in 2009 and 2010', University of Groningen. 4 January 2011 [cit. 16.11.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1734639, str. 10.

¹³⁴ EU ENERGY (2010), 'Big commitments: Energy firms weigh alternatives for defending antitrust actions', Platts, Issue 227, 26 February 2010, [cit. 9.12.2014]. str. 11. ISSN: 1473-7450. Dostupné z: http://www.tilburguniversity.edu/upload/756f305d-1dcf-4f5d-bacf-335899dd60f2_LeighHancher_article_EUenergy.pdf.

¹³⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Ceny energie a energetické náklady, COM(2014) 21 final, Brusel, 22.1.2014.

¹³⁶ SCHWEITZER, HEIKE (2012), 'Commitment Decisions in the EU and in the Member States: Functions and risks of a new instrument of competition law enforcement within a federal enforcement regime'. V e-Competitions Bulletin, Special Issue on Commitment Decisions, 2 August 2012 [cit. 16.11.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2101630, str. 2.

¹³⁷ VEDDER, HANS H. B. (2011), 'Competition in the EU Energy Sector – An Overview of Developments in 2009 and 2010', op. cit. pozn. 133, str. 14.

závazky, které podniky Komisi předkládají, vycházejí z jejich vlastní iniciativy, a proto existuje riziko, že si navrhnou mnohem přísnější sankci, než by jim byla uložena Komisí podle čl. 7 Nařízení 1/2003.

Vzhledem ke specifikám energetické infrastruktury, zejména její nepostradatelnost pro státní energetickou bezpečnost, význam pro dodavatele energií i zákazníky, vysoké investice potřebné pro vybudování nebo rozšíření jejich kapacit, stejně tak technická náročnost projektu, umožnily Komisi relativně často interpretovat přenosovou soustavu jako nezbytné zařízení, k němuž odmítnutí přístupu bez objektivního ospravedlnění znamená zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 102 SFEU. Doktrína se stala významným nástrojem Komise k prosazování lepších podmínek přístupu k síti, zejména pokud jde o transparentnější přístup nebo dokonce zvětšování kapacit sítě.

Při projednávání dalších možných porušení soutěžního práva v oblasti energetického sektoru však Komise rozsah použití doktríny značně pozměnila a rozšířila. Komise ji totiž ve stejném rozsahu jako v případě odmítnutí přístupu provozovateli sítě aplikovala také na případy zneužití dominantního postavení dodavateli zemního plynu GdF Suez a E.ON (plyn), kterého se dopustili tím, že si dlouhodobě rezervovali většinu dovozních kapacit a znemožnili tak ostatním soutěžitelům přístup k infrastruktuře nezbytné pro zásobování zákazníků. Komise tím jednak vyloučila určité objektivní ospravedlnění přístupu k síti (v daném případě by se za objektivně ospravedlnitelné dalo považovat odmítnutí přístupu k síti provozovatelem z důvodu nedostatku kapacit kvůli nasmlouvaným závazkům s dodavateli) a dominantní distributory, kteří si v rámci své vlastní sítě rezervovali dlouhodobě přepravní kapacity, zahrnula rovněž pod doktrínu nezbytných zařízení, bez ohledu na to, zda jsou jejich distribuční kapacity plně využívány nebo ne. Komise rovněž dovodila, že dodavatelé zemního plynu mají povinnost rozšířit dostupné distribuční kapacity na základě čl. 102 SFEU.

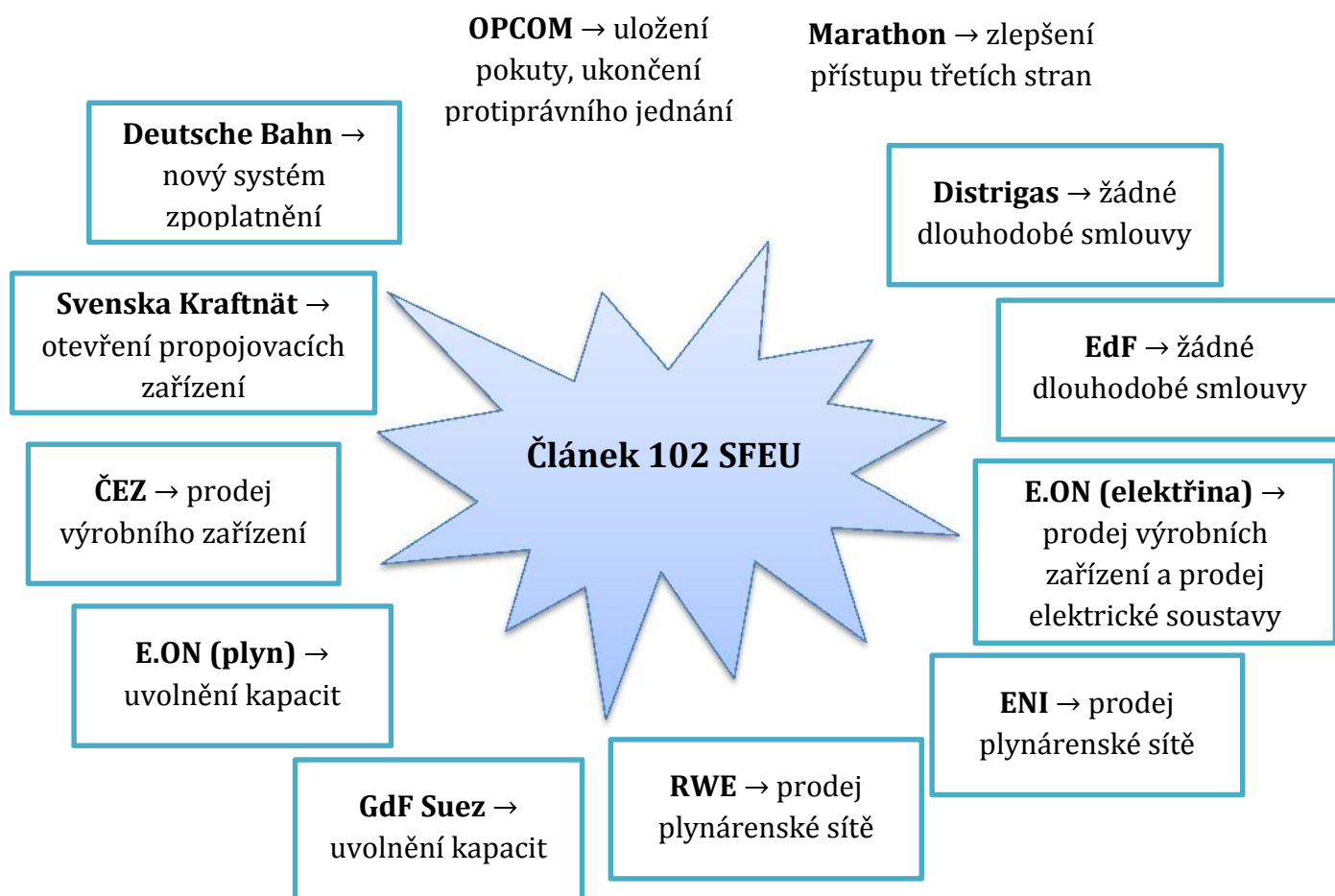
Vedle zajištění volného přístupu k distribuční soustavě, jako jedna z podmínek identifikovaná komisařem Mariem Montim pro vytvoření soutěžního energetického trhu EU, Komise sleduje další předpoklad - aby byla zaručena volná soutěž mezi spotřebiteli. To znamená, že ti nebudou vázáni dlouhodobými smlouvami o dodávkách, které jednak umožňovaly dodavatelům určovat unilaterálně ceny a podmínky dodání a jednak bránily jiným soutěžitelům ve vstupu na trh, jak tomu bylo v případech dominantního postavení podniků Distrigas a EDF. Komise schválením závazků nabídnutých podniky docílila nejen omezení doby, na kterou lze smlouvy uzavřít, ale také se podniky zavázaly každoročně vrátit na trh značné objemy plynu/elektrické energie, čímž dají prostor pro rozvoj konkurenčních nabídek na trhu, a zákazníci si tak mohou volně vybírat a měnit svého dodavatele.

Komise vydala také řadu rozhodnutí schvalujících behaviorální nápravná opatření. Kromě uvedených opatření podniků EDF a Distrigas, přijala Komise behaviorální nápravné opatření v podobě nového systému zpoplatnění také v případě zneužití dominantního postavení vertikálně propojeným podnikem DB, který cenově zvýhodňoval vlastní divizi

oproti konkurentům, čímž snižoval jejich marži. Podnik DB sice podobně jako provozovatel plynárenské sítě RWE na německých trzích znevýhodňoval konkurenční podniky na trhu dodávek snižováním jejich marží, nesnižoval však dostupné přepravní kapacity pro své konkurenty. Přestože se jednalo o velmi podobný případ, přijaté závazky se od sebe značně lišily. Zatímco podnik DB za protisoutěžní cenové praktiky nabídl především peněžní odčinění a zavedení transparentního systému poplatků, podniku RWE vzhledem k závažnosti zneužití postavení v podobě odmítnutí přístupu a snižování marží konkurentům by nabídnutí stejných závazků pravděpodobně neobstálo a navrhl proto odprodat svou plynárenskou síť.

Posledním typem zneužití dominantního postavení bylo diskriminační jednání podniků SvK a OPCOM. Podnik SvK bez objektivního důvodu diskriminoval služby určené pro export elektrické energie. Tato diskriminace z důvodu bydliště dominantním podnikem je rozhodovací praxí Komise i SDEU kvalifikována jako zneužití dominantního postavení ve smyslu čl. 102 SFEU. Podnik SvK s cílem předejít vydání sankčního rozhodnutí reagoval na výhrady Komise a nabídl přijetí závazků. Naproti tomu podnik OPCOM proces rozhodování o závazcích podle čl. 9 Nařízení 1/2003 neinicioval, proto Komise zahájila formální řízení pro porušení čl. 102 SFEU. Během řízení podnik OPCOM nedokázal objektivně ospravedlnit diskriminační požadavek daňové registrace pro účastníky ze států EU, Komise kvalifikovala jednání jako zneužití dominantního postavení diskriminací na základě národnosti nebo místa založení a vydala sankční rozhodnutí.

Diagram 4: Výsledky řízení vedené Komisí pro porušení článku 102 SFEU

Legenda:

Případy ohraničené modrým obdélníkem – skončily vydáním rozhodnutí o závazcích

Případy neohraničené – skončily jinak

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.3 Kontrola spojování podniků v energetickém sektoru

Účelem kontroly spojování je zabránit spojování velkých podniků, které by mohlo vytvořit nežádoucí koncentrace podniků, působit vznik nových bariér na trhu a eliminovat tak pozitiva plynoucí z otevírání energetických trhů. Na druhou stranu jsou přeshraniční spojení žádoucí, neboť jsou významným nástrojem přispívajícím k rozvoji nadnárodních infrastruktur a tedy integraci evropského energetického trhu. Proto má Komise zájem na tom, aby kontrola spojování přeshraničních podniků spadala do její příslušnosti.

Zejména v důsledku aplikace pravidla dvou třetin, specifikovaného v první kapitole, dochází k tomu, že spojení, která jsou svým přeshraničním účinkem významná pro celou EU, spadají do příslušnosti vnitrostátních orgánů, které při rozhodování zohledňují státní zájmy a staví se protekcionisticky k převzetí národního podniku zahraniční

společností.¹³⁸ Z tohoto důvodu Komise neustále poukazuje na potřebu revize pravidla dvou třetin tak, aby její působnost byla zajištěna pokaždé, když transakce významně ovlivňuje soutěž v rámci EU. Komise také podnikla právní kroky vůči vládám členských států, aby přestaly bránit přeshraničním spojováním tím, že bez ospravedlnitelných důvodů upřednostňují domácí podniky na úkor principů vnitřního trhu.¹³⁹ Příkladem toho, jak stát odporoval převzetí domácího energetického podniku zahraničním subjektem, byla akvizice španělského podniku Endesa německým podnikem E.ON.

Podnik Endesa, španělská energetická firma, která působí kromě Španělska také v Portugalsku, Francii, Itálii, Německu, Polsku, Latinské Americe nebo severní Africe. V září 2005 deklarovala španělská společnost Gas Natural svůj záměr nabídnout akcionářům společnosti Endesy odkoupení všech akcí společnosti a následně jej notifikovala španělskému úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Společnost Endesa však toto převzetí vyhodnotila jako mající význam pro celou EU ve smyslu čl. 1 Nařízení č. 139/2004, a proto shledala nezbytné, aby jej přezkoumala Komise podle čl. 22 Nařízení č. 139/2004. Společnost Endesa především namítala, že k výpočtu obratu je potřeba použít mezinárodní finanční standardy IFRS, na jejichž základě se bude Komise převzetím zabývat. V listopadu 2005 však Komise přijala rozhodnutí, kterým konstatovala nedostatek unijní dimenze a odmítla se případem zabývat s tím, že příslušnost náleží vnitrostátním orgánům. Proti tomuto rozhodnutí podala společnost Endesa žalobu k Tribunálu. Nicméně ten v červenci 2006 žalobu odmítl a potvrdil tím právo společnosti Gas Natural provést převzetí společnosti Endesa.¹⁴⁰

Během probíhajícího řízení se o společnost začala zajímat německá energetická firma E.ON, která v únoru 2006 oznámila, že má v plánu učinit nabídku převzetí ohledně celého základního akciového kapitálu společnosti Endesa, přičemž minimum pro převzetí si stanovila alespoň 50,01% akciového kapitálu. Následně společnost E.ON oznámila Komisi záměr spojení podle čl. 4 Nařízení č. 139/2004. Vzhledem ke geografickému rozmístění obratu podniku E.ON mělo navrhované spojení význam v rámci EU, a tudíž Komise měla výhradní pravomoc rozhodovat o této transakci. Komise posuzovala dopady na hospodářskou soutěž v pěti relevantních zemích, ve kterých společnost působí v sektorech elektřiny a plynu (Německo, Francie, Itálie, Polsko a Španělsko) a dospěla k závěru, že obě společnosti mají pouze velmi omezené překrývající se aktivity na trzích s elektřinou ve Francii, Německu, Itálii a Polsku a žádné překrývající se činnosti na trzích se zemním plynem. Proto Komise v dubnu 2006 vydala rozhodnutí, kterým notifikované spojení prohlásila za slučitelné s vnitřním trhem EU.¹⁴¹

¹³⁸ Sdělení Komise Radě – Zpráva o uplatňování nařízení č. 139/2004, op. cit. pozn. 29, odst. 16.

¹³⁹ KROES, NEELIE (2009), 'Developments in competition policy' [proslav]. Brussels, 9 September 2009, SPEECH/09/375 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-375_en.htm?locale=en.

¹⁴⁰ Judgement of the Court of First Instance (Third Chamber) of 14 July 2006, Endesa, SA v Commission of the European Communities, T-417/05, odst. 15, 17-22, 28, 260.

¹⁴¹ Commission Decision of 25 April 2006, Case No COMP/M.4110 – E.ON/Endesa, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision, odst. 5, 7-8, 74-75.

Akvizice podniku Endesa společností E.ON se však nelíbila španělské vládě, která preferovala vytvoření domácího energetického konsorcia. V červenci 2006 stanovil španělský regulační úřad pro spojení společností devatenáct podmínek, na které reagovala Komise vydáním rozhodnutí, ve kterém prohlásila, že většina těchto podmínek je v rozporu s čl. 21 Nařízení č. 139/2004 a jsou tudíž neslučitelné s právem EU, a proto požadovala jejich odstranění. V listopadu 2006 španělské ministerstvo průmyslu jako nadřízený orgán podmínky pouze modifikovalo a Komise vydala druhé rozhodnutí, ve kterém trvala na tom, aby zbývající podmínky neslučitelné s právem EU byly odstraněny. Vzhledem k tomu, že Španělsko povinnosti, které pro něj vyplývají z těchto rozhodnutí, nesplnilo, podala Komise proti Španělsku žalobu k Soudnímu dvoru EU pro nesplnění povinnosti.¹⁴² Španělsko na obranu svého jednání především tvrdilo, že ochrana veřejného zájmu na bezpečnosti dodávek energie ospravedlňovala uložení podmínek. Dle SDEU by tento argument Španělska znamenal, že podmínky jím uložené jsou v souladu s právem EU, tedy přesný opak toho, co Komise tvrdila ve svých rozhodnutích, a že zpochybňovalo platnost rozhodnutí Komise. SDEU vyslovil, že členský stát nemůže v rámci žaloby Komise na nesplnění povinnosti státem spočívající v neprovedení rozhodnutí Komise argumentovat na svou obranu tím, že dané rozhodnutí je nezákonné. Mohl by tak učinit pouze v případě, že by opatření obsahovalo zvláště závažné a zjevné vady, na jejichž základě by bylo považováno za neexistující. SDEU zamítl argumenty Španělska a došel k závěru, že Španělsko nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z rozhodnutí Komise.¹⁴³

Komise se každoročně zabývá stovkami případů notifikací spojení, o kterých rozhodne, že nespádají do její působnosti nebo je prohlásí za slučitelné se společným trhem. Předmětem této kapitoly však budou situace, kdy Komise buď prohlásila spojení za slučitelné v první fázi řízení po provedení šetření, ale požadovala přitom přijetí nápravných opatření, nebo zahájila druhou fázi řízení, neboť notifikované spojení vyvolávalo pochybnosti o slučitelnosti se společným trhem.

3.3.1 Rozhodnutí vydaná v první fázi řízení

V energetickém sektoru v první fázi řízení vydala Komise již celkem 11 rozhodnutí¹⁴⁴ za současného uložení povinností nebo závazků. Předmětem této práce není analýza všech, ale pouze čtyř vybraných, neboť všechny případy jsou si velmi podobné.

V případě navrhovaného spojení podniků EDF a British Energy (BE), které bylo notifikováno Komisi v roce 2008, Komise sice nezahájila řízení a detailní hloubkové

¹⁴² EVROPSKÁ KOMISE (2008), *'Mergers: Commission welcomes Court judgement on Spain's failure to withdraw illegal conditions imposed on E. ON/Endesa merger'*. Brussels, 6 March 2008, MEMO/08/147 [cit. 8.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-147_en.htm?locale=FR.

¹⁴³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 6. března 2008, *Evropská komise v. Španělsko*, C-196/07, odst. 22, 33-35, 39-40.

¹⁴⁴ Případy, o nichž není pojednáno této práci, jsou spojení podniků EDF a Louis Dreyfus, EnBW a EDP a Cajastur a Hidrocantabrico, Lyonnaise des Eaux a Suez, Neste a Ivo, Total a GdF, Linde a Boc a GdF Suez a International Power. EUROPA (2014), *'Competition'*, European Commission, Competition Cases [cit. 28.11.2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/eojade/isef/index.cfm>.

šetření, nicméně na základě prvotního vyšetřování zjistila, že by spojení pravděpodobně mělo vliv na hospodářskou soutěž. Navržené vertikální spojení se týkalo francouzského podniku EdF, zabývajícího se ve Velké Británii výrobou, velkoobchodem, dodávkami a distribucí elektřiny všem skupinám zákazníků, a britského podniku BE působícího na trzích výroby, velkoobchodu a dodávky elektřiny průmyslovým a obchodním zákazníkům. Hlavní výhrady měla Komise vůči následkům způsobených vertikálním propojením. Problém spatřovala Komise v tom, že by spojením podniků došlo k integraci potřeb výroby a zásobování do jednoho systému, neboť BE by neměla potřebu prodávat většinu své vyrobené elektřiny na velkoobchodní trhy a podnik EdF by neměl potřebu kupovat energii na velkoobchodních trzích. Komise se domnívala, že transakce by mohla vést ke snížení likvidity na britských velkoobchodních trzích s elektřinou a působit potíže ostatním výrobcům a dodavatelům při zajišťování svých pozic. Znepokojením pro Komisi také bylo, že spojení podniků EdF a BE by mohlo snadněji stahovat dodávky elektřiny z trhu a tak zvyšovat ceny. Dotyčné podniky nabídly Komisi závazky, které Komise na základě výsledků provedeného tržního testu a vlastního zhodnocení neshledala jako dostatečné. Proto podniky navrhly další opatření, kdy se zavázaly odprodat elektrárnu na výrobu energie v Sutton Bridge (vlastněná EdF) a elektrárnu v Eggborough (vlastněná BE), uvolňovat minimální objem elektrické energie na velkoobchodní trh po určitou dobu a také odprodat jedno z míst vhodné pro stavbu nové jaderné elektrárny. Komise nakonec usoudila, že by navrhovaná transakce pozměněná přijatými závazky zásadně nenarušila účinnou soutěž na společném trhu nebo na jeho podstatné části, a proto navržené spojení schválila.¹⁴⁵

V první fázi řízení ukončila Komise také případ navržené akvizice holandského podniku Essent německým podnikem RWE, oba podniky vyvíjející aktivity na trzích elektřiny i zemního plynu v Holandsku a Německu. Po provedeném šetření Komise zjistila, že předmětné spojení vzbuzuje obavy z narušení soutěže na německých trzích výroby a velkoobchodu elektřiny a zemního plynu. Transakcí by totiž na velkoobchodních trzích s elektřinou posílil své postavení podnik RWE pohlcením svého konkurenta Stadtwerke Bremem AG, vlastnicího výrobní kapacity, v němž měl rozhodující podíl podnik Essent, a tím by se zvýšily možnosti RWE snižovat výrobní kapacity za účelem zvýšení cen. Na velkoobchodních trzích se zemním plynem by vytvoření vertikálního vztahu mohlo mít za následek uzavření dodávek zákazníkům. Podniky reagovaly na výhrady Komise a navrhly odprodej rozhodujícího podílu (51%) podniku Essent v podniku Stadtwerke Bremem AG. Komise pak usoudila, že navrhovaná transakce, pozměněná přijatými závazky, nenaruší soutěž na trhu ani na jeho podstatné části, a proto jej v červnu 2009 dle článku 6(1) (b) Nařízení č. 139/2004 schválila.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Commission Decision of 22 December 2008, Case No COMP/M.5224 – EdF/British Energy, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2), odst. 3-4, 29, 37, 152-153, 198-199, 202.

¹⁴⁶ Commission Decision of 23 June 2009, Case No COMP/M.5467 – RWE/Essent, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2), odst. 2-3, 265-272, 453, 457-458, 465-467.

V roce 2009 oznámil podnik Vattenfall, kontrolovaný Švédským státem, zamýšlenou akvizici holandského podniku Nuon Energy. Šetření Komise odhalilo, že navržené spojení nevzbuzuje soutěžní problémy na většině relevantních trhů kvůli nízkému horizontálnímu překrytí aktivit podniků. Jedinou výjimkou však s ohledem na maloobchodní operace obou firem v Německu byly dodávky elektřiny malým obchodním a domácím zákazníkům v Berlíně a Hamburku. Zde navrhovaná transakce vzbuzovala soutěžní obavy, neboť Vattenfall byl v těchto městech dominantní dodavatel a Nuon nejsilnější nový účastník. Uvedené spojení by posílilo pozici podniku Vattenfall, čímž by eliminovalo podstatnou část účinků z tržní liberalizace. Aby Vattenfall rozptýlil tyto obavy Komise, nabídl, že odprodá Nuon Deutschland GmbH, pobočku podniku Nuon Energy, zabývající se maloobchodem s elektřinou v Německu. S ohledem na tyto navržené závazky, Komise rozhodla, že operace nenaruší účinnou soutěž na společném trhu ani na jeho podstatné části, a proto ji schválila.¹⁴⁷

Další z případů, který Komise ukončila v roce 2009 v první fázi řízení, byla navrhovaná akvizice belgického podniku Segebel francouzským podnikem EdF. Podnik EdF, zabývající se výrobou, velkoobchodem, přenosem, distribucí a maloobchodem s elektřinou především ve Francii, byl přítomen na belgických trzích pouze minimálně, přesto zde působil jako třetí největší elektroenergetický subjekt. Segebel byla holdingová společnost, jejíž jediným majetkem byl 51% podíl v podniku SPE S.A., který byl druhým největším belgickým podnikem působícím v oblasti výroby, obchodu a dodávky elektrické energie. Komise shledala, že navrhované spojení by významně neovlivnilo soutěž na většině trzích kvůli omezeným nebo téměř žádným horizontálním překrytím aktivit podniků. Nicméně Komise zjistila, že transakcí by došlo k odstranění EdF jako možného významného účastníka na belgických velkoobchodních trzích s elektřinou, neboť by se značně snížily motivy spojeného subjektu vytvářet nové výrobní kapacity v Belgii v porovnání s motivy, které podnik EdF měl před spojením, kdy pracoval na rozvoji dvou nových výrobních zařízení čítajíc okolo 10% celkové belgické kapacity. Podnik EdF reagoval na výhrady Komise tím, že nabídl okamžitě odprodat majetek jednoho ze dvou podniků zodpovědných za výstavbu plánovaných elektráren. Navíc, v případě, že by EdF neinvestoval do druhé plánované elektrárny do stanoveného data nebo by v té době neučinil rozhodnutí o investování, EdF se zavázal odprodat i majetek druhého podniku. Vzhledem k tomu, že tyto závazky poskytnou jinému soutěžiteli dostatečné motivy rozvíjet výrobní zařízení rovnocenné motivům podniku EdF před spojením, Komise navrženou akvizici schválila.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Commission Decision of 22 June 2009, Case No COMP/M.5496 – Vattenfall/Nuon Energy, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2), odst. 2-3, 60, 62-63, 73.

¹⁴⁸ Commission Decision of 12 November 2009, Case No COMP/M.5549 – EdF/Segebel, Merger Procedure Article 6(2), 2-3, 116-117, 225-228, 245-248.

3.3.2 Rozhodnutí vydaná v druhé fázi řízení

V druhé fázi řízení v sektoru energetiky vydala Komise také 11 rozhodnutí¹⁴⁹, z toho jedno o neslučitelnosti se společným trhem. Vedle tohoto rozhodnutí o zákazu spojení jsou opět vybrány čtyři případy, protože ostatní jsou jak průběhem řízení, tak povahou závazků značně podobné.

Prvním rozhodnutím, které Komise učinila ve věci spojování ještě podle předchozího nařízení o spojování, byl případ spojení podniků VEBA a VIAG v roce 2000. Německé podniky PreussenElektra AG (VEBA) a Bayernwerk AG (VIAG) oznámily Komisi záměr spojení, na základě kterého Komise zahájila řízení spojené s hloubkovým šetřením a vznesla výhrady k zamýšlenému spojení z důvody ochrany soutěže. Ve stejnou dobu totiž německý kartelový úřad prošetřoval spojení podniků RWE a VEW a kdyby obě tato spojení byla schválena, vytvořil by se na německém trhu s elektřinou dominantní duopol, který by kontroloval přes 80% trhu dodávek elektřiny z propojené sítě. Navíc by duopol kontroloval bezesporu největší část zavedených výrobních kapacit i největší část německé přenosové soustavy, což by bránilo novým soutěžitelům vstoupit na trh výroby i dodávek. Aby se podniky vyhnuly vydání rozhodnutí o zákazu spojení, nabídly řadu závazků, které Komise považovala za dostatečné k rozptýlení jejich výhrad vůči narušení soutěže. Jednalo se zejména o zaručení, že hlavní vazby mezi dvěma velkými koncerny budou přerušeny tím, že dojde k prodeji jejich podílů ve společnostech VEAG (východoněmecký dodavatel energií) a LAUBAG (producent lignitu), jakož i k prodeji podílů podniku VIAG ve společnosti VEW.¹⁵⁰

V roce 2004 se Komise zabývala návrhem podniků EDP (dominantní poskytovatel elektrické energie v Portugalsku zabývající se výrobou, distribucí a dodávkami) a ENI (italská energetická společnost působící na všech úrovních energetického distribučního řetězce) převzít společnost GDP, dominantního poskytovatele zemního plynu v Portugalsku, který disponuje výlučným právem na dovoz, uložení, přepravu a dodávky zemního plynu distribučním společností. Komise se v tomto případě rozhodla zahájit řízení a provést hloubkové šetření, neboť první fáze vyšetřování naznačila, že spojení vyloučí podnik GDP jako možného konkurenta podniku EDP na portugalských trzích s elektřinou a ve svém důsledku posílí dominantní postavení podniku EDP na těchto trzích. Rovněž by to vyloučilo podnik EDP jako potenciálního konkurenta GDP, pokud jde o velkoobchodní dodávky zemního plynu v Portugalsku. Po úplné analýze možných dopadů navrhovaného spojení Komise dospěla k závěru, že spojení by posílilo dominantní postavení podniku EDP na velkoobchodních i maloobchodních trzích s elektřinou a navíc, protože je zemní plyn jedna z nejefektivnějších surovin pro výrobu elektrické energie, spojením by se ostatní portugalští producenti energií stali závislými na svém hlavním

¹⁴⁹ Případy druhé fáze řízení, o nichž není pojednáno, jsou spojení Air Liquide a Boc, Linde a Aga, EdF a EnBW, Grupo Villar Mir a EnBW a Hidroelectrica Del Cantabrico, EnBW a ENI a GVS, Verbund a Energie Allianz. EUROPA (2014), 'Competition', op. cit. pozn. 144

¹⁵⁰ Commission Decision of 13 June 2000 on the compatibility of a concentration with the common market and with the EEA Agreement, Case No COMP/M.1673 – VEBA/VIAG, Merger Procedure Article 8(2), odst. 4-5, 60-63, 130, 226-229, 239, str. 62.

konkurentovi EDP. Spojení by také posílilo dominantní postavení podniku GDP na plynárenských trzích v důsledku vyřazení podniku EDP jako nejvíce pravděpodobného uchazeče o vstup na tyto trhy. Podniky EDP a ENI nenabídkly dostatečná nápravná opatření, aby rozptýlily obavy Komise, a protože navržené převzetí podniku GDP pod společnou kontrolu podniků EDP a ENI by narušilo efektivní soutěž, Komise jej podle článku 8(3) Nařízení č. 139/2004 zakázala. Spojení by vedlo k posílení dominantního postavení jak podniku EDP na portugalských velkoobchodních a maloobchodních trzích s elektřinou, tak podniku GDP na portugalských trzích se zemním plynem, což by zvýšilo ceny portugalským spotřebitelům a průmyslovým uživatelům a vedlo by ke ztrátě konkurenceschopnosti portugalské ekonomiky.¹⁵¹

Jelikož podnik EDP s rozhodnutím nesouhlasil, podal žalobu na zrušení rozhodnutí Komise k Tribunálu. Jedním z žalobních důvodů bylo, že Komise nesprávně vycházela z předpokladu, že bylo na stranách, aby dokázaly, že jejich závazky vyloučí problémy spojené s možným narušením hospodářské soutěže identifikované Komisí. Tribunál však v daném případě shledal, že Komise na strany nepřenesla důkazní břemeno, které nese ve vztahu ke své povinnosti prokázat, že spojení tak, jak je pozměněno závazky, je neslučitelné se společným trhem. Naopak se snažila prokázat, proč by akvizice měla být zakázána i přes nabídnuté závazky a v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedla pět důvodů na podporu svého tvrzení, tedy že navržené závazky byly nedostatečné k tomu, aby zajistily, že dodatečné kapacity zemního plynu budou skutečně poskytnuty třetím osobám. Tribunál po přezkoumání dalších žalobních důvodů dospěl k závěru, že důvody napadeného rozhodnutí, které nebyly zrušeny, dostatečně odůvodňují jeho výrok, podle kterého musí být spojení prohlášeno za neslučitelné se společným trhem, a žalobu zamítl.¹⁵²

O rok později, v roce 2005, německý dodavatel energií E.ON Ruhrgas oznámil Komisi svůj záměr převzít dvě dceřiné společnosti maďarského plynárenského podniku MOL, a sice MOL WMT, působící v oblasti velkoobchodu, a MOL Storage, zabývající se skladováním. Komise zahájila řízení ve smyslu článku 6(1c) Nařízení č. 139/2004 a provedla hloubkové šetření, v rámci kterého zjistila, že dominantní postavení podniku MOL na plynárenských velkoobchodních a skladovacích trzích ve spojení s aktivitami podniku E.ON na maloobchodních trzích elektřiny a zemního plynu, by porušovaly soutěžní právo na maďarských velkoobchodních i maloobchodních trzích s elektřinou a zemním plynem. Za předpokladu, že by se navržená akvizice uskutečnila, E.ON by získal kontrolu nad zásobami zemního plynu v Maďarsku a následkem toho by mohl určovat ceny a další obchodní podmínky na trzích dodávek zemního plynu a elektřiny pro průmyslové, obchodní i rezidentní zákazníky a na trzích výroby a velkoobchodní dodávky elektřiny. Aby E.ON rozptýlil výhrady přednesené Komisí, nabídl strukturální nápravné opatření

¹⁵¹ Commission Decision of 9 December 2004 declaring a concentration to be incompatible with the common market, Case No COMP/M.3440 – EDP/ENI/GDP, Merger Procedure Article 8(3), odst. 5-7, 521, 528, 569, 609, 914.

¹⁵² Rozsudek soudu (druhého senátu) ze dne 21. září 2005 EDP v. Komise, T-87/05, odst. 60.73, 227, 240-241.

v podobě úplného vlastnického oddělení výroby a přenosu zemního plynu (které budou ve vlastnictví podniku MOL) od velkoobchodních dodávek a skladování zemního plynu získané podnikem E.ON. Toho docílí koupí veškerých menšinových podílů od podniku MOL v MOL WMT a MOL Storage. E.ON také nabídl jako behaviorální opatření implementovat program, na základě kterého uvolní během deseti let na trh značný objem zemního plynu (celkem 16bm³ odpovídající 14% maďarské spotřeby) za soutěžních podmínek, který zvýší likviditu a zabrání uzavírání maďarského trhu se zemním plynem. Na základě přijetí těchto opatření, které Komise pečlivě analyzovala a shledala je dostatečnými, Komise navrhované spojení schválila.¹⁵³

Řízení a hloubkové šetření zahájila Komise také v případě návrhu na převzetí dánských podniků Elsam, Energi E2, Københavns Energi Holding A/S a Frederiksberg Elnet A/S Dánskem vlastněným podnikem DONG, působícím v oblasti průzkumu, výroby a prodeje ropy a zemního plynu, jakož i skladování a distribuce zemního plynu. Podniky Elsam a Energi E2 jsou dominantními výrobci elektrické energie v Dánsku, zatímco Københavns Energi Holding A/S a Frederiksberg Elnet A/S jsou dodavateli elektrické energie. Komise vyjádřila obavy, že dominantní postavení podniku DONG v kombinaci s odstraněním skutečné nebo potencionální konkurence všech dotyčných podniků, by narušilo efektivní soutěž na některých trzích zemního plynu. Aby podnik DONG rozptýlil obavy Komise, nabídl se, že odprodá své větší skladovací zařízení, a že po dobu sedmi let bude svým soutěžitelům prodávat v dražbě velké množství zemního plynu odpovídající 10% dánské poptávky po plynu v roce 2005. Komise zhodnotila, že strukturální opatření v podobě prodeje skladového zařízení umožní vytvoření nového soutěžitele na dánském trhu se skladováním a přispěje k vlastnickému oddělení plynárenské distribuční sítě. Opatření v podobě uvolnění zemního plynu zase zlepší likviditu dánského trhu se zemním plynem a zajistí, že uživatelé zemního plynu nebudou mít menší výběr než před spojením. V březnu 2006 proto Komise akvizici schválila.¹⁵⁴

V červnu 2006 zahájila Komise v souladu s Nařízením č. 139/2004 řízení a hloubkové šetření notifikovaného spojení podniku GdF a skupiny Suez, oba působící v Belgii i ve Francii. Prvotní průzkum trhu provedený Komisí naznačil, že navrhovanou transakcí by mohla být značně narušena hospodářská soutěž na všech úrovních dodavatelského řetězce elektřiny a zemního plynu v Belgii a na všech úrovních dodavatelského řetězce zemního plynu ve Francii. Po provedeném šetření Komise konstatovala, že bez přijetí nápravných prostředků, by transakce značně narušila účinnou soutěž. Spojením by totiž došlo k posílení dominantního postavení podniku GdF ve Francii odstraněním jeho nejsilnějšího konkurenta skupiny Suez, paralelně na belgickém trhu by odstranění nejsilnějšího konkurenta, podniku GdF a jím vyvíjeného soutěžního tlaku, vedlo k posílení

¹⁵³ Commission Decision of 21 December 2005 declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.3696 – E.ON/MOL, odst. 3-5, 449-593, Merger Procedure Article 8(2), 735-748, 802, 824.

¹⁵⁴ Commission Decision of 14 March 2006, declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.3868 – DONG/Elsam/Energi E2, Merger Procedure Article 8(2), odst. 3-5, 663-664, 706-716, 733, 764.

dominantní pozice skupiny Suez na trzích se zemním plynem. Navíc, vzhledem k vysokým bariérám vstupu na trh by spojení jejich pozice dále významně posílilo. Strany proto Komisi nabídly rozsáhlá nápravná strukturální opatření. Suez se zavázal odprodat dceřinou společnost Distrigas a zanechat kontroly nad provozovatelem plynovodů Fluxys. GdF nabídlo odprodat své podíly v podniku SPE, což je druhá největší společnost na belgických trzích s elektřinou a zemním plynem. Strany se také zavázaly uskutečnit řadu investičních projektů v Belgii i ve Francii s cílem zvětšit síťové kapacity a tak usnadnit vstup novým konkurentům na trh a podpořit hospodářskou soutěž. Poté, co se k nápravným prostředkům vyjádřili provozovatelé trhu, strany předložily upravený balíček opatření, který Komise zhodnotila a shledala, že nápravná opatření jsou dostatečná a spojení je slučitelné se společným trhem EU.¹⁵⁵

Případem spojení, který sice Komise schválila bez požadavku přijetí závazků a podmínek ze strany podniku, který ale porušil povinnost notifikovat spojení podniků ještě před jeho realizací, je akvizice podniku Compagnie Nationale du Rhône podnikem Electrabel. Komise spojení podniků zabývajících se výrobou elektřiny schválila, nicméně zjistila, že podniky de facto fungují jako spojené již téměř pět let. Vzhledem ke skutečnostem, že spojení již trvalo značnou dobu a že Electrabel si měl být vědom své povinnosti získat souhlas s akvizicí před jejím uskutečněním, uložila mu Komise pokutu 20 miliónů EUR.¹⁵⁶

Přesto, že spojení bylo slučitelné se společným trhem, je pro účinnou kontrolu podstatné, aby společnosti respektovaly pravidla a oznamovaly spojení s významem v rámci EU před jejich implementací. Tento případ dokládá, že Komise netoleruje porušení tohoto základního pravidla systému kontroly spojování.

¹⁵⁵ Commission Decision of 14 November 2006 declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.4180 – Gaz de France/Suez, Merger Procedure Article 8(2), odst. 3-6, 616, 930-932, 998, 1137-1145, 1147, 1229.

¹⁵⁶ Commission Decision of 10 June 2009 imposing a fine for putting into effect a concentration in breach of Article 7(1) of the Council Regulation (EEC) No 4064/89, Case No COMP/M.4994 – Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône, Merger Procedure Article 14(2), odst. 1-6, 10-12, 40-42, 165, 172-177, 225-227.

Tabulka 4: Přehled řízení o slučitelnosti spojení podniků se společným trhem EU a jejich výsledky

	Výsledek řízení	Přijatá nápravná opatření
VEBA/VIAG	Podmíněné schválení (2000) II. fáze	Odprodej podílů v konkurenčních podnicích
EDP/ENI/GDP	Rozhodnutí o zákazu (2004)	-
E.ON/MOL	Podmíněné schválení (2005) II. fáze	Uvolnění zemního plynu, odprodej provozovatele přenosové soustavy a skladovacího zařízení
DONG/Elsam/Energi E2/ Københavns Energi Holding/Frederiksberg Elnet GdF/Suez	Podmíněné schválení (2006) II. fáze	Uvolnění zemního plynu, odprodej skladovacího zařízení
EdF/British Energy	Podmíněné schválení (2008) I. fáze	Odprodej výrobních kapacit, uvolnění elektřiny
RWE/Essent	Podmíněné schválení (2009) I. fáze	Odprodej podílu v konkurenčním podniku
Vattenfal/Nuon	Podmíněné schválení (2009) I. fáze	Odprodej maloobchodní pobočky
EdF/Segebel	Podmíněné schválení (2009) I. fáze	Odprodej výrobních kapacit

Legenda:

Podmíněné schválení znamená, že Komise spojení schválila za současného uložení splnění závazků, které dotyčné podniky nabídly.

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.3.3 Shrnutí případů týkajících se slučitelnosti spojení podniků se společným trhem EU

Komise v odůvodněních k projednávaným případům vyjádřila, že úkolem Komise je zajistit, aby spotřebitelé profitovali z efektivnější soutěže, zejména aby měli možnost vybírat si své dodavatele a dostupné nízké ceny. Efektivní soutěž na domácích trzích také zaručuje, že dodavatelé jsou efektivní a schopni lépe pronikat na jiné trhy. Komise nezohledňuje to, že energetické trhy jsou nově liberalizované, spíše naopak, zajištění efektivní soutěže na těchto trzích je pro ni prioritou, a proto brání těm společnostem, které se spojují, aby vytvářely nežádoucí formy koncentrace narušující pozitivní efekty plynoucí z liberalizace energetických trhů. Na druhé straně, Komise spojování nadnárodních podniků podporuje, protože taková spojení, za předpokladu, že jsou slučitelná s právem EU, mohou ve svém důsledku přispět integraci evropského energetického trhu, tedy cíle, o který se EU snaží.

Uvedené případy vedené na základě nařízení o spojování dokazují, že Komise při přezkoumávání oznámených spojení usiluje o to, aby výsledky jejích rozhodnutí přispívaly k vytváření efektivní soutěže na energetických trzích. V řízení o schválení nebo zákazu spojení podle Nařízení č. 139/2004 lze spatřovat jisté analogické prvky s řízením, jehož výsledkem je rozhodnutí o závazcích. Komise po zahájení řízení provádí hloubkové šetření, jehož výsledkem mohou být výhrady Komise vůči možnému narušení hospodářské soutěže. Pak je dán prostor dotyčnému podniku, aby výhrady Komise rozptýlil učiněnými závazky, které hodlá přijmout. Komise závazky podrobí tržnímu testu a zhodnotí, zda jsou dostatečně způsobilé odvrátit obavy z možného narušení soutěže, a poté vydá rozhodnutí, kterým spojení prohlašuje za slučitelné nebo neslučitelné se společným trhem.

V první fázi rozhoduje Komise případy, kdy její obavy z možného narušení hospodářské soutěže jsou natolik vážné, že pokud by podniky nenabídly přijetí nápravných opatření, vydá Komise prohlášení o neslučitelnosti spojení podniků již v této fázi. Vertikální propojení podniků EdF a BE vyvolávalo obavy Komise z narušení soutěže na britských velkoobchodních trzích s elektřinou, tudíž odprodej elektráren, uvolnění části objemu elektřiny a odprodej lokality určené pro jadernou elektrárnu nabídnuté dotyčnými podniky tyto obavy dostatečně eliminovaly. Příklad spojení podniků Essent a RWE byl zase způsobilý narušit soutěž na německých trzích výroby a velkoobchodu elektřiny a zemního plynu, proto byl také schválen Komisí pouze za podmínky přijetí strukturálního opatření v podobě odprodeje významného podílu v podniku vlastního výrobního zařízení. Stejný scénář měla i akvizice holandského podniku Nuon Energy švédským podnikem Vattenfall vyvolávající soutěžní obavy na maloobchodních trzích elektřiny v Berlíně a Hamburku. Opět strukturální opatření ve formě odprodeje pobočky věnující se maloobchodu s elektřinou podmiňovalo schválení navrženého spojení. Potenciál narušit soutěž na belgických velkoobchodních trzích mělo také spojení podniků EdF a Segebel. Aby Komise transakci schválila, musel se podnik EdF zavázat k odprodeji podniku připravujícího výstavbu elektrárny, čímž zaručil, že plánovaná výstavba elektrárny nebude spojením podniků zmařena.

Druhou fázi řízení uskutečňuje Komise v případech, ve kterých získala podezření, že by spojení mohlo mít negativní dopady na soutěž, a potřebuje je tudíž detailněji prošetřit. Prvním takovým bylo spojení podniků VEBA a VIAG, kdy na základě hloubkového šetření dospěla Komise k závěru, že by transakce mohla skutečně narušit soutěž na německých trzích. Podniky proto nabídly, že odprodají své podíly v konkurenčním podniku a že přeruší veškeré vazby s konkurenčním koncernem, se kterým by jinak vytvořili dominantní duopol. Poté Komise spojení schválila. Příklad akvizice podniku GDP podniky EDP a ENI byl dosud jediným na energetických trzích, který Komise zakázala. Předmětná akvizice po provedeném šetření vzbuzovala závažné obavy z možného narušení soutěže, neboť spojením podniků by došlo k vzájemnému vyloučení potencionálních konkurentů. Podniky během řízení nenabídly dostatečně přiměřené závazky, proto Komise vydala rozhodnutí o neslučitelnosti transakce. Přijetí významného strukturálního opatření v podobě vlastnického oddělení výroby a přenosu zemního plynu od skladování a

dodávek na maďarském trhu dosáhla Komise také v případě spojení podniků E.ON a společností MOL. Na dánském trhu bylo podobné strukturální opatření odprodeje skladovacího zařízení povinen nabídnout podnik DONG při převzetí dánských podniků. Aby mohlo dojít ke spojení podniků GdF a Suez, musely podniky přijmout význačná opatření pozměňující strukturu trhu s elektřinou a zemním plynem, zejména zanechat kontroly nad provozovatelem plynovodů nebo odprodat podíly v konkurenčních podnicích.

Komise v důsledku rozhodování o schválení nebo zákazu spojení docílila přijetí významných strukturálních opatření, jako je vlastnické oddělení nebo přerušování vazeb mezi dodávkami a infrastrukturou, které vytváří pro-soutěžní prostředí na energetických trzích a kterých by pomocí sektorové regulace jen stěží dosáhla. V případě strukturálních opatření v podobě odprodeje části vertikálně propojeného, často dominantního podniku vzniká totiž na trhu konkurenční subjekt, čímž se snižuje vysoká míra tržní koncentrace, identifikovaná Komisí jako jedna z hlavních překážek liberalizace energetických trhů.

Také další opatření, která podniky přijaly, např. závazky investic do infrastruktur pomáhají rozvoji evropské energetické sítě. Nadnárodní koncerny jsou totiž více motivovány k přeshraničním výstavbám plynárenských a elektrických soustav a větší spolupráci napříč státy, o což Komise mimo jiné usiluje.

Závěr

Liberalizace elektroenergetických a plynárenských trhů EU byla nastartována v polovině 90. let s cílem překonat státní hranice a vytvořit jednotný energetický trh EU. Od přijetí prvního balíčku harmonizačních směrnic v roce 1996, resp. 1998, jejichž smyslem bylo postupně vytvořit liberalizovaný energetický trh, uplynulo přes sedm let, než Komise poprvé ex post aplikovala soutěžní právo v energetickém sektoru. S přijetím nového nařízení o provádění pravidel hospodářské soutěže v roce 2003 však Komise získala nové nástroje k prosazování soutěžních norem, které začala využívat i v energetickém sektoru. Provedení sektorového šetření v letech 2005-2007 umožnilo Komisi identifikovat, kde jsou hlavní překážky liberalizace energetického sektoru a na které případy je potřeba se zaměřit.

Ve své diplomové práci jsem si stanovila výzkumnou otázku, *čím je specifické prosazování pravidel hospodářské soutěže Evropskou unií vůči podnikatelským subjektům v energetickém sektoru*. Objektivně daná specifika energetického sektoru, kterými jsou energetická vybavenost států a s tím související zajištění státní a následně i evropské energetické bezpečnosti, význam energie pro zákazníky, přirozeně monopolní charakter infrastruktury, charakter produkce zemního plynu a elektrické energie, dlouhodobé uchovávání dat o dodávkách energie dodavateli a jiné, do jisté míry předurčují to, čím se prosazování soutěžních pravidel vyznačuje.

Na počátku tisíciletí Komise řešila především případy dohod obsahující protisoutěžní doložky mající původ v historickém rozdělení energetických trhů EU, kdy zahraniční velkoproducenti prodávali plyn státním podnikům a současně si ujednali omezení jeho dalšího prodeje. Komise většinu případů vyřešila neformálním urovnáním. První případ, kdy Komise vydala rozhodnutí, byly dohody obsahující destinační doložky mezi podniky GdF a ENI a mezi GdF a ENEL. Přestože doložky byly ze smluv vyňaty dlouho před vydáním rozhodnutí, Komise chtěla dát najevo svůj odhodlaný přístup jednat nekompromisně v dalších případech stejného charakteru. Přesto Komise v následujících kauzách o odstranění restriktivních doložek volila vstřícnější postup ve formě vyjednávání, protože se jednalo o významné producenty a dodavatele zemního plynu do EU. Lze tedy dovodit, že energetická bezpečnost a zejména pak závislost EU na externích dodávkách zemního plynu je faktorem, jež EU zohledňuje při prosazování soutěžního práva v energetickém sektoru. Následující případ kartelové dohody mezi dodavateli GdF Suez a E.ON o rozdělení trhu již Komise sankcionovala. S ohledem na limitované množství producentů, resp. dodavatelů energií dané charakterem produkce zemního plynu a elektřiny (nezbytnost naleziště, resp. výstavby elektrárny, vysoké investice, potřeba infrastruktury atd.) Komise projednáváním případů o odstranění omezujících ujednání v energetických dohodách, jež jsou dána zejména historicky, sleduje především dosažení volné hospodářské soutěže mezi dodavateli a producenty a tedy zajištění větší konkurence mezi nimi.

Při uplatňování čl. 102 SFEU v energetickém sektoru začala Komise hojně charakterizovat přepravní síť jako nezbytné zařízení, k němuž odmítnutí přístupu znamená zneužití dominantního postavení ve smyslu článku 102 SFEU. Doktrína nezbytných zařízení

vyžaduje splnění tří podmínek, z nichž právě jedna je vzhledem k charakteru energetické infrastruktury relativně snadno splnitelná v energetickém sektoru. Přístup k infrastruktuře je objektivně nepostradatelný k tomu, aby žádající subjekt mohl obchodovat energie, protože je technicky, časově a vzhledem k vysokým investicím také ekonomicky velmi náročné reprodukovat infrastrukturu. Přestože evropské soudy dosud neměly příležitost doktrínu nezbytných zařízení aplikovat v případě energetických trhů, Komise ji používá nejen v případech odmítnutí přístupu provozovateli k různým částem jejich přenosových soustav, ale dokonce jejím extenzivním výkladem ji Komise aplikuje také v případech možného zneužití dominantního postavení dodavatelů, od kterých kromě umožnění přístupu k zařízení požaduje také rozšíření dostupných přepravních kapacit, jak tomu bylo v případech dodavatelů GdF Suez a E.ON.

Při prosazování soutěžního práva, zejména čl. 102 SFEU, Komise vůči podnikům v energetickém sektoru je časté přijímání rozhodnutí o závazcích. Komise již přijala při projednávání případů možného porušení článku 102 SFEU v oblasti elektroenergetiky a plynárenství jedenáct takových rozhodnutí, jak ukazuje tabulka 3. Vydání rozhodnutí o závazcích má své výhody i nevýhody. Výše uvedené případy dokládají, že přijetím rozhodnutí o závazcích lze dosáhnout významných strukturálních změn, mající za následek vlastnické oddělení infrastruktury od výroby a dodávky energie. Příkladem takových strukturálních opatření při pojetém podezření Komise z možného zneužití dominantního postavení jsou závazky podniku E.ON odprodat kapacity na výrobu elektrické energie a vysokonapěťovou přenosovou síť nebo závazek provozovatele přenosové soustavy RWE odprodat téměř celou svou plynárenskou síť. Komise si je vědoma, že ukládáním jen sankčních rozhodnutí by nedocílila takových výsledků, jakých docílila pomocí alternativních způsobů urovnání. Na druhou stranu absence rozhodnutí o tom, že došlo k porušení soutěžního práva, neposkytuje spotřebitelům dotčeným daným jednáním dostatečný důkaz pro soukromoprávní řízení o náhradu škody. I z tohoto důvodu se podniky raději uchylují k předložení závazků Komisi, aby se vyvarovaly žalobám potencionálních poškozených zákazníků o náhradu škody, jež by mohly být vzhledem k cenám energií značně vysoké. Podle mého názoru Komise v energetickém sektoru přijetí závazků preferuje před sankčními rozhodnutími, protože v jejich důsledku dochází k odstraňování překážek vytvoření jednotného energetického trhu. Důkladně by však přitom měla zvažovat, zda ekonomické škody způsobené zákazníkům nejsou výrazně vyšší než možné přínosy takového rozhodnutí o závazcích.

Při kontrole spojování energetických podniků většina rozhodnutí Komise byla o schválení spojení za současného přijetí závazků ze strany žádajících podniků namísto prohlášení spojení za neslučitelné se společným trhem. Zde však v případě absence rozhodnutí zakazující spojení nebezpečí ztíženého vymáhání škod nehrozí, protože k žádnému možnému protiprávnímu jednání nedošlo. Případy kontroly spojení projednané Komisí dokazují, že vytváření nadnárodních koncentrací odbourává překážky vstupu na energetické trhy a přispívá k budování jednotného energetického trhu EU. Kontrola spojování nadnárodních podniků Komisí vede k eliminaci dvou hlavních překážek bránící úspěšnému provedení liberalizace energetických trhů, a sice absenci přeshraniční

soutěže a nedostatečnému oddělení přenosových soustav od výrobních a dodavatelských aktivit. Kontrola spojování podporuje restrukturalizaci trhu a zároveň nepřipouští vytváření monopolů na trhu a vykořisťování zákazníků.

Případy kartelových dohod mezi podniky GdF Suez a Ruhrgas, a mezi podniky EPEX Spot a Nord Pool Spot, zneužití dominantního postavení podnikem OPCOM na rumunské energetické burze a případ spojení podniků EDP, ENI a GDP dokládají schopnost a odhodlanost Komise ukládat sankční rozhodnutí v energetickém odvětví, popř. podat žalobu proti členskému státu za to, že nedodržuje její rozhodnutí. Podle mého názoru, je tento přístup racionální, protože Komise tím dává najevo, že i v zatím nedokonale konkurenčním prostředí, jakým energetický sektor je, chce nastolit rovnocenný systém prosazování soutěžních pravidel jako na dokonale konkurenčních trzích.

Komise a SDEU rozhodováním soutěžních případů v oblasti energetiky sledují dosažení jednoho hlavního cíle – vytvoření jednotného energetického trhu, na kterém bude fungovat efektivní hospodářská soutěž, neboť jedině tehdy budou mít spotřebitelé možnost vybírat si své dodavatele a přístup k nízkým cenám. Analýza případů poukázala na dílčí aspekty tohoto cíle. Jedná se zejména o zajištění volného přístupu k infrastruktuře, zaručení volné soutěže mezi dodavateli a mezi zákazníky a také podpora spojování podniků za současného zaručení, že spojením nedojde k ohrožení společného trhu. Nepominutelným faktem také je, že Komise v energetickém sektoru usiluje o odstranění bariér, které brání liberalizaci energetického sektoru.

Odpověď na výzkumnou otázku této práce byla dosažena a dílčí otázky byly také zodpovězeny. Tato práce poskytuje ucelený přehled případů, který Komise a SDEU v energetice projednávali a poukazuje na specifika, která jsou přitom brána v úvahu.

V práci jsem zkoumala, jakou roli hrají ex post prosazování soutěžního práva a kontrola spojování podniků Komisí při vytváření jednotného evropského energetického trhu. Komise si ve své roli strážkyně evropského práva učinila v oblasti energetiky ze soutěžního práva efektivní a silný nástroj k prosazování hospodářské soutěže, kterého aktivně využívá k urychlení procesu liberalizace energetických trhů. Na rozdíl od jiných sektorů, které jsou liberalizované a kde Komise pouze postihuje jednání, jež jsou v rozporu se soutěžním právem, v energetice se Komise přímo jejich aktivním prosazováním podílí na urychlení procesů nastavených liberalizačními směrnici a na dosažení liberalizace energetických trhů a vytvoření jednotného energetického trhu EU.

Seznam zkratk

ACER	Agentura pro spolupráci energetických regulačních úřadů
BE	British Energy
CEER	Rada evropských energetických regulátorů
DB	Deutsche Bahn
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
GdF	Gas de France
GdF Suez	Gas de France Suez SA
Komise	Evropská komise
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie

Seznam použité literatury

Primární zdroje

Zakladatelské smlouvy, legislativa a soft-law EU

Agreement on the European Economic Area, OJ No L 1, 3.1.1994.

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník Evropské unie, C 83/13, 30. 3. 2010.

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie, C 83/47, 30. 3. 2010.

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 713/2009 ze dne 13. července 2009, kterým se zřizuje Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů, Úřední věstník Evropské unie, L 211/1, 14.5.2009.

Nařízení Komise (ES) č. 802/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 139/2004 o kontrole spojování podniků, Úřední věstník Evropské unie, L 133/1, 30.4.2004.

Nařízení Komise (ES) č. 622/2008, kterým se mění nařízení (ES) č. 773/2004 s ohledem na postup při narovnání v případech kartelů, Úřední věstník Evropské unie, L 171/3, 1.7.2008.

Nařízení Rady č. 625/83 (EEC) ze dne 15. března 1983, kterým se zavádějí zvláštní opatření v zájmu Společenství týkající se energetické strategie, Úřední věstník Evropských Společenství, L 73/8, 19.3.1983.

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy, Úřední věstník Evropské unie, L 1/1, 4. ledna 2003, ve znění pozměňovacích aktů Nařízení Rady (ES) č. 411/2004 ze dne 6. 3. 2004, Úřední věstník Evropské unie, L 68/1 a Nařízení Rady (ES) č. 1419/2006 ze dne 25. 9. 2006, Úřední věstník Evropské unie, L 269/1.

Nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků, Úřední věstník Evropské unie, L 024/1, 29.1.2004.

Nařízení Rady EHS č. 17/62, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úřední věstník 013, 21/02/1962, str. 0204 – 0211.

Oznámení Komise o dohodách menšího významu, které výrazně neomezují hospodářskou soutěž podle čl. 81 odst. 1 smlouvy o založení Evropského společenství (de minimis), Úřední věstník Evropské unie, C 368/13, 22.12.2001.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Ceny energie a energetické náklady, COM(2014) 21 final, Brusel, 22.1.2014.

Sdělení Komise – Pokyny k prioritám Komise v oblasti prosazování práva při používání článku 82 SES na zneužívající chování dominantních podniků vylučující ostatní soutěžitele. Úřední věstník EU C 45/7, 24.2.2009.

Sdělení Komise Radě – Zpráva o uplatňování nařízení č. 139/2004, KOM(2009) 281 v konečném znění, Brusel, 18.6.2009.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 96/92/ES ze dne 19. prosince 1996 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou, Úřední věstník Evropské unie, L 027, 30.1.1997.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 96/92/ES, Úřední věstník L 176, 15.7.2003.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES, Úřední věstník L 176, 15.7.2003.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/EC ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/EC, Úřední věstník L 211, 14.8.2009.

Směrnice Rady ze dne 20. prosince 1968, kterou se členským státům EHS ukládá povinnost udržovat minimální zásoby ropy a/nebo ropných produktů, 68/414/EHS, Úřední věstník Evropských společenství, L 308, 23.12.1968.

Treaty establishing the European Economic Community, 25 March 1957.

Treaty on European Union, together with the complete text of the Treaty establishing the European Community, Official Journal of the European Communities, C 224, Volume 35, 31 August 1992, ISSN 0378-6986.

Rozhodnutí Evropské komise, soudní judikatura

Commission Decision of 13 June 2000 on the compatibility of a concentration with the common market and with the EEA Agreement, Case No COMP/M.1673 – VEBA/VIAG, Merger Procedure Article 8(2).

Commission Decision of 9 December 2004 declaring a concentration to be incompatible with the common market, Case No COMP/M.3440 – EDP/ENI/GDP, Merger Procedure Article 8(3).

Commission Decision of 21 December 2005 declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.3696 – E.ON/MOL, Merger Procedure Article 8(2).

Commission Decision of 14 March 2006, declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.3868 – DONG/Elsam/Energi E2, Merger Procedure Article 8(2).

Commission Decision of 25 April 2006, Case No COMP/M.4110 – E.ON/Endesa, Merger Procedure Article 6(1) (b).

Commission Decision of 14 November 2006 declaring a concentration to be compatible with the common market and the EEA Agreement, Case No COMP/M.4180 – Gaz de France/Suez, Merger Procedure Article 8(2).

Commission Decision of 11 October 2007 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty, Cases COMP/B-1/37966 – Distrigaz.

Commission Decision of 26 November 2008 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty and Article 54 of the EEA Agreement, Cases COMP/39.388 – German Electricity Wholesale Market and COMP/39.389 – German Electricity Balancing Market.

Commission Decision of 22 December 2008, Case No COMP/M.5224 – EdF/British Energy, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2).

Commission Decision of 18 March 2009 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.402 – RWE Gas Foreclosure.

Commission Decision of 10 June 2009 imposing a fine for putting into effect a concentration in breach of Article 7(1) of the Council Regulation (EEC) No 4064/89, Case No COMP/M.4994 – Electrabel/Compagnie Nationale du Rhône, Merger Procedure Article 14(2).

Commission Decision of 22 June 2009, Case No COMP/M.5496 – Vattenfall/Nuon Energy, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2).

Commission Decision of 23 June 2009, Case No COMP/M.5467 – RWE/Essent, Merger Procedure Article 6(1) (b) Decision in conjunction with Article 6(2).

Commission Decision of 12 November 2009, Case No COMP/M.5549 – EdF/Segebel, Merger Procedure Article 6(2).

Commission Decision of 3 December 2009 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.316 – Gaz de France.

Commission Decision of 17 March 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.386 – Long-term contracts France.

Commission Decision of 14 April 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.351 – Swedish Interconnectors.

Commission Decision of 4 May 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.317 – E.ON Gas, C(2010) 2863 final.

Commission Decision of 29 September 2010 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case COMP/39.315 – ENI.

Commission Decision of 10 April 2013 addressed to CEZ, a.s. relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 54 of the EEA Agreement, Case AT/39727 – CEZ, C(2013) 1997 final.

Commission Decision of 18 December 2013 addressed to Deutsche Bahn AG, DB Energie GmbH, DB Mobility Logistics AG, DB Fernverkehr AG and DB Schenker Rail Deutschland AG relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the EU, Case COMP/AT.39678/Deutsche Bahn I, Case COMP/AT.39731/Deutsche Bahn II.

Commission Decision of 5 March 2014 addressed to S.C. OPCOM S.A. and C.N.T.E.E. Transelectrica S.A. relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), Case AT.39984 – Romanian Power Exchange/OPCOM, C(2014) 1342 final.

Commission Decision of 5 March 2014 addressed to EPEX Spot and Nord Pool Spot AS relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the EU and Article 53 of the EEA Agreement, Case AT.39952 – Power Exchanges, C(2014) 1204 final.

Décision de la commission du 26 octobre 2004 relative à une procédure d'application de l'article 81 du traité CE, Affaire COMP/38662 - GDF - décision GDF/ENEL.

Décision de la commission du 26 octobre 2004 relative à une procédure d'application de l'article 81 du traité CE, Affaire COMP/38662 - GDF - décision GDF/ENI.

Entscheidung der Kommission vom 8. Juli 2009 in einem Verfahren nach Artikel 81 EG-Vertrag, Sache COMP/39.401 – E.ON/GdF.

Judgment of the Court of 31 October 1974, *Centrafarm BV and Adriaan De Peijper v Sterling Drug Inc.*, Case 15-74.

Judgment of the Court of 27 September 1988, - *A. Ahlström Osakeyhtiö and others v Commission of the European Communities*, Joined Cases 89, 104, 114, 116, 117 and 125 to 129/85 “wood pulp”.

Judgement of the Court of 11 November 1997, *Commission and France v Ladbroke Racing*, Case C-359/95 P.

Judgement of the Court of First Instance (Third Chamber) of 14 July 2006, *Endesa, SA v Commission of the European Communities*, T-417/05.

Judgement of the Court (Sixth Chamber) of 26 November 1998, *Oscar Bronner GmbH & Co. KG v Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG and Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG*, Case C-7/97.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 6. března 2008, *Evropská komise v. Španělsko*, C-196/07.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 29. června 2010, *Evropská komise v. Alosa Company Ltd*, C-441/07 P.

Rozsudek soudu (druhého senátu) ze dne 21. září 2005 *EDP v. Komise*, T-87/05.

Rozsudek soudu (pátého rozšířeného senátu) ze dne 25. března 1999, *Gencor Ltd proti Komisi Evropských společenství*, T-102/96.

Rozsudek Tribunálu (pátého senátu) ze dne 29. června 2012, *GdF Suez SA proti Evropské komisi*, T-370/09.

Ostatní zdroje

ALMUNIA, JOAQUÍN (2010), 'Competition v Regulation: where do the roles of sector specific and competition regulators begin and end?' [proslov]. Brussels, 23 March 2010, SPEECH/10/121 [cit. 30.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-121_en.htm?locale=en.

ALMUNIA, JOAQUÍN (2012), 'Competition policy for innovation and growth: Keeping markets open and efficient' [proslov]. Copenhagen, 8 March 2012, SPEECH/12/172 [cit. 30.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-172_en.htm?locale=en.

EVROPSKÁ KOMISE (1996), '*Britannia gas condensate field*' [tisková zpráva]. Brussels, 10 December 1996, IP/96/1214 [cit. 23.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-96-1214 en.htm>.

EVROPSKÁ KOMISE (2000), '*Report from the Commission – XXXth Report on competition policy 2000*'. SEC/2001/0694 final [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001SC0694&from=EN>.

EVROPSKÁ KOMISE (2001), '*Commission settles Marathon case with Thyssengas*' [tisková zpráva]. Brussels, 23 November 2001, IP/01/1641 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-01-1641 en.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE (2001), '*Enterprises Oil, Statoil and Marathon to market Irish Corrib gas separately*' [tisková zpráva]. Brussels, 20 April 2001, IP/01/578 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-01-578 en.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE (2001), '*First benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market*'. Brussels, 3 December 2001, SEC (2001) 1957 [cit. 23.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/benchmarking_reports/2001_report_benchmarking.pdf.

EVROPSKÁ KOMISE (2002), '*Commission clears gas supply contracts between German gas wholesaler WINGAS and EDF-Trading*' [tisková zpráva]. Brussels, 12 September 2002, IP/02/1293 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-02-1293 en.htm?locale=en>.

EVROPSKÁ KOMISE (2002), '*Commission settles investigation into territorial sales restrictions with Nigerian gas company NLNG*'. Brussels, 12 December 2002, IP/02/1869 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-02-1869 en.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE (2002), '*Commission successfully settles GFU case with Norwegian gas producers*' [tisková zpráva]. Brussels, 17 July 2002, IP/02/1084 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-02-1084 en.htm>.

EVROPSKÁ KOMISE (2003), '*Commission's competition services settle Marathon case with Gasuine*' [tisková zpráva]. Brussels, 16 April 2003, IP/03/547 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-03-547 en.htm?locale=en>.

EVROPSKÁ KOMISE (2003), '*Commission reaches breakthrough with Gazprom and ENI on territorial restriction clauses*' [tisková zpráva]. Brussels, 6 October 2003, IP/03/1345 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release IP-03-1345 en.htm>.

EVROPSKÁ KOMISE (2004), *'Commission confirms that territorial restriction clauses in the gas sector restrict competition'*, [tisková zpráva]. Brussels, 26 October 2004, IP/04/1310 [cit. 8.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-1310_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2004), *'Commission settles Marathon case with Gaz de France and Ruhrgas'* [tisková zpráva]. Brussels, 30 April 2004, IP/04/573 [cit. 16.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-573_e.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2004), *'In-depth investigation into EDP/ENI's proposed acquisition of GDP'* [tisková zpráva]. Brussels, 13 August 2004, IP/04/1031 [cit. 18.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-1031_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2005), *'Commission secures improvements to gas supply contracts between OMV and Gazprom'*. Brussels, 17 February 2005, IP/05/195 [cit. 19.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-195_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2005), *'Commission secures changes to gas supply contracts between E.ON Ruhrgas and Gazprom'* [tisková zpráva]. Brussels, 10 June 2005, IP/05/710 [cit. 17.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-710_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2007), *'Commission and Algeria reach agreement on territorial restrictions and alternative clauses in gas supply contracts'*. Brussels, 11 July 2007, IP/07/1074 [cit. 20.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1074_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2007), *'Šetření podle článku 17 nařízení (ES) č. 1/2003 v odvětvích zemního plynu a elektrické energie v Evropě'*. Brusel, 10. ledna 2007, KOM (2006) 851 v konečném znění [cit. 30.3.2014]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com%282006%290851_/com_com%282006%290851_cs.pdf.

EVROPSKÁ KOMISE (2008), *'The interaction between regulation and competition law in network industries (with particular emphasis on energy and telecom markets)'*, Conference Istanbul, Kris Dekeyser, DG Competition, 5-6 September 2008.

EVROPSKÁ KOMISE (2009), *'Antitrust: Commission confirms inspections in Czech electricity sector'*. Brussels, 24 November 2009, MEMO/09/518 [cit. 23.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-518_en.htm?locale=en.

EVROPSKÁ KOMISE (2009), *'Commission accepts commitments by GdF Suez to boost competition in French gas market – frequently asked questions'*. Brussels, 3 December 2009, MEMO/09/536 [cit. 15.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-536_en.htm?locale=FR.

EVROPSKÁ KOMISE (2010), '*Antitrust: EDF commitments to open French electricity market to competition made legally binding*'. Brussels, 17 March 2010, IP/10/290 [cit. 22.9.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-290_en.htm?locale=en.

EVROPSKÁ KOMISE (2010), '*Oznámení zveřejněné podle čl. 27 odst. 4 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ve věci COMP/B-1/39.315 – ENI*', Úřední věstník Evropské unie, C 55/13, 5.3.2010.

EVROPSKÁ KOMISE (2012), '*It's time to complete the internal energy market*' [tisková zpráva]. Brussels, 15 November 2012, IP/12/1214 [cit. 30.3.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1214_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2014), '*Commission Staff Working Document - Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003*'. Brussels, 9 July 2014, SWD (2014) 230/2 [cit. 15.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/swd_2014_230_en.pdf.

KROES, NEELIE (2007), '*European Competition Policy – Delivering Better Markets and Better Choices*' [proslov]. London, 15 September 2005, SPEECH/05/512 [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-05-512_en.htm?locale=en.

KROES, NEELIE (2007), '*Fact-based competition policy – the contribution of sector inquiries to better regulation, priority setting and detection*' [proslov]. München, 26 March 2007, SPEECH/07/186 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-07-186_en.htm?locale=en.

KROES, NEELIE (2009), '*Developments in competition policy*' [proslov]. Brussels, 9 September 2009, SPEECH/09/375 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-375_en.htm?locale=en.

KROES, NEELIE (2009), '*GdF Suez commits to open French gas market*' [proslov]. Brussels, 3 December 2009, SPEECH/09/569 [cit. 8.12.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-569_en.htm.

UNGERER, HERBERT (2006), '*Energy Competition Policy – Short Overview*' [proslov]. Brussels, 31 October 2006, Director, DG Competition, European Commission, Stockholm Network [cit. 26.11.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2006_016_en.pdf.

Sekundární zdroje

Monografie

EVROPSKÁ KOMISE (2013), *'Rules applicable to antitrust enforcement'*, EU Competition Law, Volume I, General Rules, Luxembourg, 1 July 2013, 284 str., ISBN 978-92-79-28608-7.

EVROPSKÁ KOMISE (2013), *'The European Union explained: Competition'*, Directorate-General for Communication, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, 12 str., ISBN 978-92-79-24637-1.

MUNKOVÁ, JINDŘIŠKA, KINDL, JIŘÍ A SVOBODA, PAVEL (2012), *'Soutěžní právo'*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 645 str., ISBN 978-80-7400-424-7.

TALUS, KIM (2013), *'EU Energy Law and Policy: A Critical Account'*, United Kingdom: Oxford University Press, 352 str., ISBN 978-0-19-968639-1.

VAN BAEL & BELLIS (2005), *'Competition Law of the European Community'*, The Netherlands: Kluwer law International, 1682 str. ISBN 90-411-2309-1.

WHISH, RICHARD, BAILEY, DAVID (2012), *'Competition Law'*, 7. vydání, New York: Oxford University Press, 2012, 1015 str., ISBN 978-0-19-958655-4.

Časopisecké a jiné odborné články

ANDOURA, SAMI, HANCHER, LEIGH a VAN DER WOUDE, MARC (2010), *'Towards a European Energy Community: A Policy Proposal'*, Notre Europe, 11 March 2010, Studies & Research, [cit. 20.4.2014]. 164 str. Dostupné z: <http://www.notre-europe.eu/media/europeanenergycommunity-andoura-hancher-vanderwoude-ne-march10.pdf?pdf=ok>.

EU ENERGY (2010), *'Big commitments: Energy firms weigh alternatives for defending antitrust actions'*, Platts, Issue 227, 26 February 2010, [cit. 9.12.2014]. 37 str. ISSN: 1473-7450. Dostupné z: http://www.tilburguniversity.edu/upload/756f305d-1dcf-4f5d-bacf-335899dd60f2_LeighHancher_article_EUEnergy.pdf.

KAYIKCI, MEHMET SUAT (2011), *'The European Third Energy Package: How Significant for the Liberalisation of Energy Markets in the European Union?'* Social Science Research Network, 14 January 2011 [cit. 7.6.2014]. 31 str. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2102161.

KOTLOWSKI, ALEKSANDER (2007), *'Third-Party Access Rights in the Energy Sector: A Competition Law Perspective'*, Utilities Law Review, Vol. 16, No. 3, January 2007 [cit.

21.11.2014]. str. 100-109. Dostupné z: http://works.bepress.com/aleksander_kotlowski/1.

KOUMPLI, VASSILIKI (2005), *'The Application of EC Competition Law to the Liberalised Energy Markets'*, Hellenic Institute of International & Foreign Law [cit. 24.9.2014]. 36 str. Dostupné z: <http://www.hiifl.gr/wp-content/uploads/Revue-hellenique-de-droit-international.pdf>.

LANGSDORF, SUSANNE (2011), *'EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050'*, Heinrich Böll Stiftung, Green European Foundation, December 2011 [cit. 24.9.2014]. 9 str. Dostupné z: http://gef.eu/uploads/media/History_of_EU_energy_policy.pdf.

SCHAUB, ALEXANDER (2000), *'Competition Policy and Liberalisation of Energy Markets'*. Director General for Competition, European Utilities Circle 2000, Brussels, 23 November 2000 [cit. 24.9.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2000_023_en.pdf.

SCHWEITZER, HEIKE (2012), *'Commitment Decisions in the EU and in the Member States: Functions and risks of a new instrument of competition law enforcement within a federal enforcement regime'*. V e-Competitions Bulletin, Special Issue on Commitment Decisions, 2 August 2012 [cit. 16.11.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2101630.

ŠMEJKAL, VÁCLAV (2013), *'Ochrana soutěže – ve jménu efektivnosti a spotřebitelů nebo růstu a zaměstnanosti? Analýza změn antitrustu EU v post-Lisabonském období'*. Antitrust, 2013, č. 2/2013, str. I-XII.

ŠMEJKAL, VÁCLAV (2014), *'Doktrinální souboj o evropský antitrust – odkud kam směřuje soutěžní politika a právo EU?'*. Právník, 2014, roč. 153, č. 2/2014, str. 89-111.

TALUS, KIM (2011), *'Just what is the scope of the essential facilities doctrine in the energy sector?: Third party access-friendly interpretation in the EU v. contractual freedom in the EU'*. Common Market Law Review 48: 1571-1598, University of Eastern Finland Law School, Khover Law International, United Kingdom [cit. 16.9.2014]. 30 str. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2360066.

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE (2009), *'Energetika'*, Informační list č. 5/2009, 30. listopad 2009.

VEDDER, HANS H. B. (2011), *'Competition in the EU Energy Sector – An Overview of Developments in 2009 and 2010'*, University of Groningen. 4 January 2011 [cit. 16.11.2014]. 14 str. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1734639.

Internetové zdroje

BUSINESSINFO (2009), '*Evropská soutěžní politika*'. Politiky EU [cit. 8.3.2014]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/evropska-soutezni-politika-5148.html>.

CEER, '*About the European Energy Regulators*'. [cit. 7.12.2014]. Dostupné z: http://www.ceer.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_ABOUT/Tab.

EUROPA (2010), '*Energetika*', Evropská integrace ve Smlouvách [cit. 23.2.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0024_cs.htm.

EUROPA (2011), '*Použití článků 101 a 102 Smlouvy o fungování Evropské unie (dříve články 81 a 82 Smlouvy o ES)*' [cit. 10.6.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/l26092_cs.htm.

EUROPA (2013), '*Procedures in anticompetitive agreements (Article 101 TFEU cases)*' [cit. 28.4.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/procedures_101_en.html.

EUROPA (2014), '*Competition*', European Commission, Competition Cases [cit. 28.11.2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/index.cfm>.

EUROPA, '*Single market for gas & electricity: Third package*', European Commission, Energy [cit. 7.12.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/legislation/legislation_en.htm.

EUROSKOP, '*Stručná historie vnitřního trhu*' [cit. 28.4.2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>.

EUROSTAT (2014), '*Energy dependency rate, EU-28, 2002–12*' [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Energy_dependency_rate_EU-28_2002%E2%80%9312_%28%25_of_net_imports_in_gross_inland_consumption_and_bunkers_based_on_tonnes_of_oil_equivalent%29_YB14.png.

EVROPSKÝ PARLAMENT (2014), '*Politika hospodářské soutěže*', Stephanie Honnefelder [cit. 8.5.2014]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.1.html.

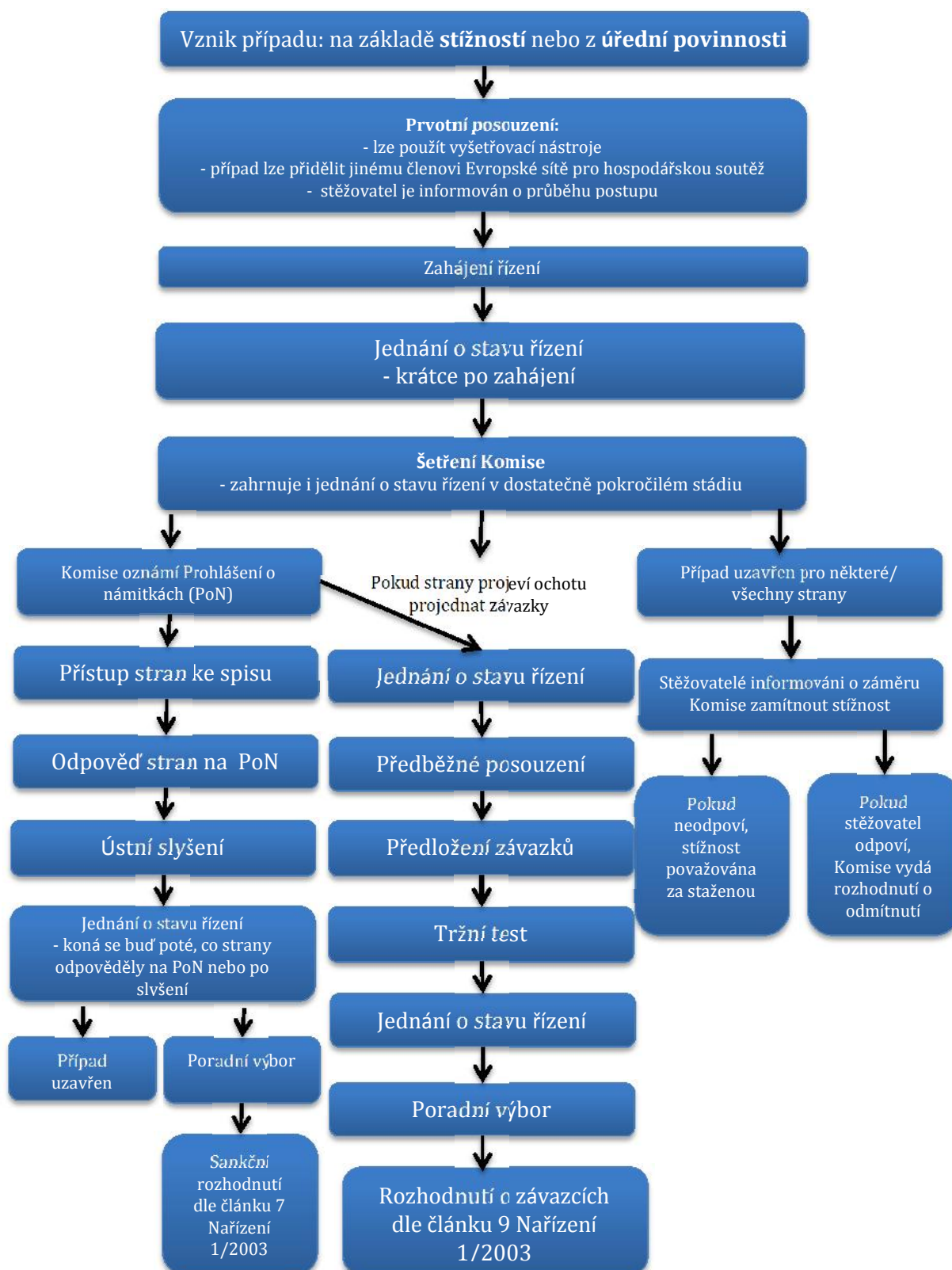
Seznam diagramů

Diagram 1: Nástroje Komise k prosazování soutěžního práva na energetických trzích...	13
Diagram 2: Vztah soutěžního práva a pravidel energetického sektoru směřující k těmto cíli – vytvoření jednotného energetického trhu.....	24
Diagram 3: Přehled případů Komise v oblasti horizontálních dohod mezi producenty...	28
Diagram 4: Výsledky řízení vedené Komisí pro porušení článku 102 SFEU	51

Seznam tabulek

Tabulka 1: Implementace Směrnice 96/92/EC	19
Tabulka 2: Implementace Směrnice 98/30/EC	19
Tabulka 3: Přehled případů vedených Komisí pro porušení článku 102 SFEU.....	47
Tabulka 4: Přehled řízení o slučitelnosti spojení podniků se společným trhem EU a jejich výsledky.....	60

Příloha 1: Schéma procesu prosazování článků 101 a 102 SFEU, jehož výsledkem je sankční rozhodnutí nebo rozhodnutí o závazcích

Zdroj: EVROPSKÁ KOMISE (2013), 'The European Union explained: Competition', Directorate-General for Communication, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, 12 str., ISBN 978-92-79-24637-1, str. 8.

Resumé

Tato práce se zabývá prosazováním soutěžněprávních norem EU vůči podnikům v energetickém sektoru. Pozornost práce je věnována pouze části odvětví energetiky, a sice elektrické energii a plynu, protože tyto trhy se EU v devadesátých letech rozhodla liberalizovat s cílem postupně je přeměnit v jednotný evropský energetický trh, který bude zcela otevřen hospodářské soutěži. Cílem práce je odpovědět na otázku, čím je specifické prosazování pravidel hospodářské soutěže EU vůči podnikům v energetickém sektoru.

První kapitola se zabývá základními normami práva na ochranu hospodářské soutěže, které jsou v práci analyzovány v rámci energetického sektoru. Jedná se o zákaz dohod, které narušují hospodářskou soutěž upravený v čl. 101 SFEU, a zákaz zneužití dominantního postavení upravený v čl. 102 SFEU. Vedle těchto norem, které jsou prosazovány ex post, kapitola pojednává také o kontrole spojování podniků Komisí, jako ex ante uplatňování soutěžních norem vůči notifikovaným spojením. Kapitola se zabývá také základními cíli soutěžního práva a nástroji, které má Komise k dispozici k jeho prosazování.

Druhá kapitola stručně popisuje vývoj energetické politiky v EU. Zaměřuje se zejména na významné milníky, kterých bylo při vytváření jednotné energetické politiky dosaženo, stejně tak na překážky, kterým liberalizace energetických trhů čelí. Kapitola stručně pojednává také o vztahu soutěžněprávních norem a předpisů energetické regulace. Tyto první dvě kapitoly poskytují teoretický základ pro analýzu, která je provedena ve třetí kapitole.

Třetí kapitola provádí samotnou analýzu případů, které Komise a SDEU dosud řešily. Postupně, ve třech blocích, se věnuje jednotlivým soutěžním normám a přitom poukazuje na specifika, která provádění soutěžních norem s ohledem na charakter energetického sektoru vykazují. Poukazuje také na cíle, které Komise při prosazování soutěžního práva sleduje.

V závěru práce jsou shrnuty specifika prosazování soutěžního práva v energetickém sektoru. Závěr, který práce přináší je takový, že Komise si ve své roli strážkyně evropského práva učinila v oblasti energetiky ze soutěžního práva efektivní a silný nástroj k prosazování hospodářské soutěže, kterého aktivně využívá k urychlení procesu liberalizace energetických trhů.

Summary

This Master's Thesis deals with the EU competition law enforcement towards undertakings in the energy industry. The attention of the thesis is devoted only to the part of the energy industry, gas and electricity sectors, as the EU decided to liberalize these markets in the mid-1990s with the aim of gradually transform them into the single European energy market, which will be fully open to the competition. The aim of the thesis is to answer research question, what the specifics of the EU competition law enforcement towards undertakings in the energy industry are.

The first chapter deals with the fundamental competition law rules, which are analysed in the thesis within the energy industry. These are prohibition of the agreements which have as their object or effect the restriction of competition (regulated in the Art. 101 TFEU) and prohibition of the abuse of dominant position (regulated in the Art. 102 TFEU). Besides these rules, which are enforced ex post, the chapter also deals with the control of merger of undertakings by the Commission as an ex ant competition law enforcement towards notified mergers. The chapter further looks at the main objectives of the competition law and the means the Commission has at its disposal to competition law enforcement.

The second chapter briefly describes the evolution of the energy policy and law of the EU. It focuses particularly on the significant milestones, which were achieved through the single energy policy creation, and on the obstacles faced by liberalisation of energy markets. The chapter also briefly deals with the relationship between competition law rules and energy sector regulations. These first two chapters provide the theoretical background for the analysis that is conducted in the third chapter.

The third chapter carries out an analysis of cases decided by the Commission and the Court of Justice of the EU so far. Successively in three subchapters it analyses particular competition law rules and points out to the specifics, which the competition law enforcement shows with respect to the character of the energy sector. The chapter refers to the objectives, which the Commission follows while enforcing of the competition law.

In the last chapter the specifics of the competition law enforcement in the energy industry are summarised. The conclusion brought by the thesis is that the Commission in its role of the guardian of the European law made the competition law an effective and strong tool for competition enforcement on the energy market used actively by the Commission to speed up the process of liberalisation in the energy markets.

Title

Specificity of the protection of economic competition in the EU in the field of energy industry

Klíčová slova/Keywords

Soutěžní právo EU, energetický sektor, liberalizace energetických trhů

Competition law of the EU, energy industry, liberalisation of energy markets